

Identification of eastern subspecies of Western Jackdaw and occurrence in the Netherlands

Rudy Offereins

Western Jackdaw *Corvus monedula* is a common species in many parts of Europe, including the Netherlands. In winter, Nordic Jackdaw *C. m. monedula* (hereafter *monedula*) and Russian Jackdaw *C. m. soemmerringii* (hereafter *soemmerringii*) occur in the Netherlands, in addition to the widespread resident Common Jackdaw *C. m. spermologus* (hereafter *spermologus*). The purpose of this article is to provide insight in the field identification of the two eastern subspecies of Western Jackdaw and their occurrence in the Netherlands. In most field guides and handbooks, these subspecies are briefly mentioned at best and the information given with regard to field identification and distribution is often open to interpretation. This article is mainly based on personal observations of jackdaws at Wijster, Drenthe, the Netherlands, during six consecutive winters (1996-2002), on literature and on a visit to the collection of the Zoölogisch Museum at Amsterdam (ZMA), the Netherlands. The first results of this study were published (in Dutch) in Offereins (1999) and two photographs taken at Wijster were published in Harrop (2000). This article only deals with the eastern subspecies, therefore not discussing Algerian Jackdaw *C. m. cirtensis*, which is a most unlikely vagrant to western Europe.

Subspecies and breeding areas

Western Jackdaw is represented in Europe by three different subspecies: *spermologus*, *monedula* and *soemmerringii*. Voous (1950) and Voipio (1969) consider nominate *monedula* to be the westernmost representative of the westerly expansion of the *soemmerringii*-branch. In short, this would mean that nominate *monedula* is basically the link between the two most easily separable subspecies, namely *soemmerringii* and *spermologus*.

Monedula breeds in south-eastern Norway, southern Sweden and northern and eastern Denmark (Cramp & Perrins 1994). In the past, jackdaws occurring in central Europe between

c 10° en c 23° E, south to Austria and Croatia, were sometimes separated as '*turrium*' (eg, Voous 1950). This form was included in *spermologus* by some but is nowadays considered to belong to *monedula* (Cramp & Perrins 1994). This means that the transition zone between *spermologus* and *monedula* in Europe covers a broad area from Denmark and the western borders of Germany to Switzerland and that birds breeding in Germany close to the Dutch border may already show some characteristics of *monedula*. Mixed breeding of *spermologus* and *monedula* has been reported on several occasions in the Netherlands. For instance, a mixed pair was photographed at Boksum, Friesland, in spring 1999 (Hemrika 2001). This limits the actual range of true *spermologus* to the western half of the Netherlands and Belgium, Britain, France, the Iberian peninsula and Italy. Spanish birds, which are slightly paler in worn plumage, are sometimes recognized as a different subspecies, '*ibericus*', but are generally included in *spermologus* (cf Harrop 2000, Cramp & Perrins 1994). Italian birds are also rather pale and can even show a pale crescent, recalling *monedula*, but are at present 'provisionally' included in *spermologus* (Cramp & Perrins 1994). In southern Finland, *monedula* gradually intergrades into *soemmerringii* from west to east (Voipio 1969). This transition zone runs from north to south across the Baltic States, through eastern Poland to Romania and Croatia (Cramp & Perrins 1994). The actual range of *soemmerringii* is huge and covers the former Soviet Union east to Lake Baikal, Siberia, and north-western Mongolia, south to Turkey, Israel and the Himalayas (Voous 1960, Cramp & Perrins 1994, Madge & Burn 1994). Included in *soemmerringii* are birds from the Balkans and Greece (sometimes recognized as a separate subspecies, '*collaris*'), from Cyprus, Turkey, Levant, northern Iraq and Iran and Turkmeniya (sometimes recognized as '*pontocaspicus*') and from central Siberia and Mongolia (sometimes recognized as '*ultracollaris*') (cf Cramp & Perrins 1994).

Identification of eastern subspecies of Western Jackdaw and occurrence in the Netherlands

234-235 Western Jackdaws / Kauwen *Corvus monedula*, specimens at National Museum of Natural History, Leiden, Netherlands, 9 July 2003 (Arnoud B van den Berg). From left to right: Tiel, Gelderland, Netherlands, 7 February 1975 (*C m spermologus*); Uppsala, Uppland, Sweden, 5 April 1915 (*C m monedula*); Lithuania, 2 April 1914 (western *C m soemmerringii* or *C m monedula*); Burdur, Turkey, 14 April 1960 (*C m soemmerringii*); and Erp, Noord-Brabant, Netherlands, 18 February 1949 (presumed *C m soemmerringii*).

Migration and wintering

Western Jackdaw is mostly resident. The northern populations are more migratory whilst *soemmerringii* is a true migrant. First-year birds are more migratory and wander over longer distances than adults. During migration, birds are often found in the company of Rooks *C. frugilegus* (Voous 1960, Cramp & Perrins 1994). Because of the westerly to south-westerly migration in autumn (Cramp & Perrins 1994), both *monedula* and *soemmerringii* appear in north-western Europe. *Monedula* leaving the breeding grounds in autumn, mainly winter in northern Denmark, the Low Countries and north-western France. Birds from Finland (*monedula/soemmerringii*) winter in northern Denmark and the Netherlands (Glutz von Blotzheim & Bauer 1993). The first *monedula* appear in the Netherlands in October, with a peak by the end of October (Bijlsma et al 2001). It seems likely that *soemmerringii* arrive later. By the end of February, the first *monedula* and *soemmerringii* leave the Netherlands with a migration peak in late March (Bijlsma et al 2001, LWVT/SOVON 2002). *Soemmerringii* winters in an area extending from the breeding grounds across southern Sweden to central Europe north of the Alps. There are also ringing recoveries from Belgium and north-eastern France (Glutz von Blotzheim & Bauer 1991). The occurrence of *soemmerringii* in France has been well studied in recent years; results indicating that more than 100 *soemmerringii* may winter annually in north-eastern France were published by Crouzier (1995) and Crouzier & CHN (1999). Examination of literature and skins indicate that, up to 1995, there were 11 recoveries of birds ringed in Finland, Lithuania and Poland in France. In Britain, *monedula* is considered a regular winter visitor. Despite several reports of birds showing characters of *soemmerringii*, there are up to now no undisputed records in Britain (Harrop 2000). The Records Committee of the British Ornithologists' Union (BOURC) stated '... that plumage characters of Jackdaws are so variable that the committee considers that this taxon can be accepted as new to Britain only if a breeding bird or pullus ringed within its normal breeding range is recovered in Britain and shows the characters of the race' (Marr et al 1998). The occurrence of both eastern subspecies in the Netherlands is further discussed below.

Identification of adults

General remarks

When identifying the subspecies, it is important

to judge posture and light correctly. A jackdaw of either eastern subspecies can, when facing the observer, show a much whiter neck-patch than when observed sideways. In bright sunlight, the neck-patch can appear much paler than it actually is. Cloudy weather offers the best conditions for observing and interpreting the characters. All details in the following text refer to adult birds in fresh winter plumage unless stated otherwise.

In the literature, the term (half-)collar or crescent is often used for both the patch on the lower neck and the collar running from the lower neck almost to the nape but in this article they are used as separate terms (cf Voipio 1969), because jackdaws with a bright neck-patch but without a collar can occur.

Moult

Adults of all three subspecies have a complete post-breeding moult from mid May to mid October (Cramp & Perrins 1994), which means that adult birds in winter are in fresh plumage. By March, this plumage becomes worn, which can result in a paler collar and darker underparts. In both eastern subspecies, the collar may be absent in the breeding season (Cramp & Perrins 1994, Svensson 1992).

Spermologus

Adult winter *spermologus* has no pale collar or spot in the lower neck and shows a darker nape, ear-coverts and underparts than *monedula*. These birds show almost no contrast between the scapulars and the remiges, unlike *monedula* and western populations of *soemmerringii*. Most *spermologus* show almost no contrast between nape, throat and underparts, resulting in a rather uniform plumage. Note that eastern populations of *spermologus* show, on average, paler mantle and underparts, recalling *monedula*, whilst the darkest individuals of *spermologus* in this respect occur in the populations from Britain, north-western France and Morocco. My observations on breeding jackdaws around Assen, Drenthe, led to the conclusion that most – if not all – birds show dark-grey to grey underparts, mantle and scapulars (the latter contrasting with the dark wings) reminiscent of *monedula*. As a result of wear, *spermologus* may show a narrow pale line in the lower neck and some pale fringes to the mantle and underparts in early spring, both recalling *monedula*.

Monedula

Compared with adult *spermologus*, *monedula* has a paler nape and ear-coverts, which at most can

be slightly brighter than *spermologus* in breeding plumage. On most adult *monedula*, the underparts are slightly darker than the nape and ear-coverts but this can also be shown (albeit in darker tones) by some *spermologus*. The main difference with *spermologus* is that the underparts are plumbeous-grey and paler than in *spermologus*, of which the underparts are more grey-black. The dark throat of *monedula* contrasts much more with the underparts than in *spermologus*. Note, however, that some *monedula* only show a dark chin and a paler grey throat, sometimes of the same tinge as the underparts. In direct comparison with *spermologus*, the paler underparts of *monedula* are a very useful field mark.

Monedula often shows pale fringes to the mantle feathers and underparts and vague dark mottling to the belly and flanks. The pale fringes are, however, rather variable and can also be shown by eastern populations of *spermologus*, especially, because of wear, in spring. The fringes are most marked in bright sunlight. The mottling to the underparts can also be shown by *spermologus* but is far more obscured in the latter because of the darker underparts. It is unclear if, or to what extent, western populations of *soemmerringii* show these markings.

The most striking characters of *monedula* are the highly variable patch on the lower neck and the silvery (half-)collar. The neck-patch is variable in both size and tinge. It varies from a vague greyish spot on the lower neck to one that is almost pure white. It continues as a broad silvery and often more diffuse collar, sometimes extending almost to the nape. Some individuals can show an almost white neck-patch and no collar at all, whilst in most birds neck-patch and collar form a narrow silvery whole. The appearance of the collar depends on the posture of the bird. It is most broad when the bird stretches itself and most narrow – often just a pale line – in a more relaxed posture. The collar can appear almost white in bright sunlight but is never as sharply defined as in *soemmerringii* (see below).

Soemmerringii

A well-marked adult *soemmerringii* should not be too difficult to identify. The nape and ear-coverts are clearly paler than in adult-winter *spermologus* and also paler than *monedula*, although there is some overlap with the latter. The nape and ear-coverts of *soemmerringii*, however, have a more intense colouration, with a vague purple tinge, resulting in more contrastingly black crown and throat than in *monedula*,

although this may be hard to assess on a solitary bird. The underparts and mantle are toned blackish-grey of a tinge between *spermologus* and *monedula*, becoming darker towards the east and south of its range (Cramp & Perrins 1994). The collar is always clearly white and sharply defined over its full length, forming a whole with the neck-patch. All this results in a very contrasting bird. When viewed from behind, the collar can appear as a broken white line. In the most extreme *monedula*, only two diffuse grey spots are visible. The collar of *soemmerringii* is c 0.5 cm wide on the lower neck and 4-5 cm long (Cramp & Perrins 1994) but it is unclear if this applies to all populations.

Additional characters

The three subspecies of Western Jackdaw discussed here cannot be separated on measurements, which is quite remarkable for a species with such an extensive breeding range. Only the bill of *spermologus* is slightly heavier and the middle toe slightly longer than in the other subspecies (Cramp & Perrins 1994). During his study of skins of *soemmerringii* in Dutch museums, Voous (1960) noted a difference in gloss on the crown, which was purple-blue on *monedula* and *spermologus* and ink-black on *soemmerringii*. While studying the same collection at the ZMA, I found that this difference was only apparent in direct comparison with *spermologus*. I also studied the gloss of the crown on skins of *soemmerringii*, collected on their breeding grounds. Remarkably, I noticed this purple-blue gloss on every first-year *soemmerringii* at the ZMA but not on every adult. Voous (1960) also found an obvious sandy tone to the underparts of *monedula*. While observing many 100s of *monedula* in the field, I never saw this tone on any bird but at the ZMA every *monedula* showed it. One may wonder if this collection, put together in the first half of the 20th century, has not undergone some kind of colour change. Research by J F de Miranda on the same collection resulted in the following findings: in *soemmerringii*, the black crown-patch was more square and shorter than in the other subspecies, whilst the crown-patch in *monedula* was more oval and of virtually the same size as in *spermologus* (Gerald Oreel in litt). These additional characters are, however, of little or no use in the field.

Identification of first-winter birds

Although previous authors have recommended not to identify first-winter Western Jackdaws to

236 Nordic Jackdaw / *Corvus monedula monedula*, Wijster, Drenthe, Netherlands, 11 January 2003 (*Rudy Offereins*). Typical bird with silvery collar and plumbeous grey underparts, mantle and scapulars, latter contrasting with dark wings. Ear-coverts and nape are paler than in adult-winter Common Jackdaw *C. m. spermologus*. Note also faint dark mottling on underparts. 'Scaly' underparts and particularly scapulars are not this obvious in every *monedula*. **237** Nordic Jackdaws / Noordse Kauwen *Corvus monedula monedula*, Wijster, Drenthe, Netherlands, 17 January 2003 (*Rudy Offereins*). Note differences in shape and intensity of collar and similarity in tone of underparts, with faint dark mottling. **238** Nordic Jackdaw / Noordse Kauw *Corvus monedula monedula*, Wijster, Drenthe, Netherlands, 17 January 2003 (*Rudy Offereins*). Although this bird shows no collar, the plumbeous grey underparts with faint mottling and scapulars clearly point to *monedula*. **239** Nordic Jackdaws / Noordse Kauwen *Corvus monedula monedula*, Wijster, Drenthe, Netherlands, 16 December 2001 (*Rudy Offereins*). Bird on the right is a classic individual. Bird on the left is a first-winter because of the brown tinge in the wing-feathers and hardly visible brown iris; it shows a faint collar and is therefore probably *monedula*.

subspecies (Cramp & Perrins 1994), a few remarks can be made. First-winter birds can generally be identified by the brownish-tinged iris and juvenile dull-brown primaries, secondaries and tail whereas adult birds have shiny black feathers (Voous 1960, Cramp & Perrins 1994). The field marks to identify the various subspecies in first-winter plumage are more subtle. *Monedula* can be told from the almost uniform grey-black *spermologus* by its paler grey under-

parts. The nape and ear-coverts tinge resembles that of adult-winter *spermologus* and is therefore paler than in first-winter *spermologus*, resulting in a more contrasting crown and throat. Sometimes, a faint collar or neck-patch is visible (Voous 1960). First-winter *soemmerringii* skins studied at the ZMA showed a pale nape and ear-coverts, similar to those of adults. The tone of the underparts lies between *monedula* and *spermologus*. None of these birds showed a paler collar.

240 Probable Nordic Jackdaws / Noordse Kauwen *Corvus monedula monedula*, Wijster, Drenthe, Netherlands, 16 December 2001 (*Rudy Offereins*). These birds stand out because of their uniform pale-grey head, contrasting with the black forehead and wings, reminiscent of miniature Hooded Crows *C cornix*. Intriguingly, they show merely a dark chin instead of a dark throat. The (half) collar in the lower neck is usually silvery grey (more whitish in the fore-neck) and rather broad. The geographical origin of these birds is, however, unclear. These pale birds tend to show up in the eastern parts of Netherlands from mid-December onwards, some two months later than most Nordic Jackdaws. **241** Nordic Jackdaw / Noordse Kauw *Corvus monedula monedula*, Skåne, Sweden, February 2000 (*Roef Mulder*). Another typical *monedula* with grey underparts and an almost white neck patch which gradually becomes a fainter silvery collar. In Russian Jackdaw *C m soemmerringii*, this collar should be clearly white overall.

On birds studied in eastern Finland (Voipio 1969), considered to be *soemmerringii*, 43% of the first-winter birds showed a faint white collar and just two first-winters had a white collar as in adults (n=46).

Variation

A study on the variation in the zone of overlap between *monedula* and *soemmerringii* was undertaken in southern Finland by Voipio (1969). The variation in *soemmerringii* was also described by Voous (1960) but on birds of unknown origin collected in the Netherlands. Voipio (1969) observed a gently sloping cline of increasing colour saturation of the whole plumage – becoming darker – from north to south or southwest in northern parts of Europe. Being a more distinctive variation, he considered the white patch in the foreneck and the silvery collar to be the main basis for intraspecific taxonomy in the species. He concluded that almost the entire Finnish population is intermediate between *soemmerringii* and *monedula*, with pure *soemmerringii* being restricted to the far east. He also concluded that

even the westernmost Finnish populations are not pure *monedula* because of the highly variable collar and the existence of an intermediate population near Uppsala, Sweden. This means that the zone of overlap between *soemmerringii* and *monedula* in north-eastern Scandinavia is at least 270 km wide. During a study by Voous (1960) on jackdaws in the area of the rivers Boeg and Njemen in eastern Poland, where *monedula* and *soemmerringii* meet (Voous 1950), highly variable breeding populations were found. These populations included birds with variable or absent collars (16%), dark nape and ear-coverts (16%) and dark underparts (8%), not different from the Dutch population of *spermologus*.

Being clinal, the variation in the collar in *monedula* and *soemmerringii* is enormous. A distinctive trend in Scandinavia is that the silvery collar in *monedula* gradually darkens towards the west and south-west and the average size as well as the frequency of occurrence of the white neck-patch gradually decreases until this character entirely disappears in *spermologus* (Voipio 1969). The same trend is also noticeable from

242 Nordic Jackdaw / Noordse Kauw *Corvus monedula monedula* (centre), with Common Jackdaws / Kauwen *C. m. spermologus*, Julianadorp, Noord-Holland, Netherlands, 10 February 2003 (René Pop). This bird is photographed in bright sunlight, which probably exaggerates the pale collar. The rather thin collar, pale underparts and mantle are typical for *monedula* but it could be rather difficult to rule out western *soemmerringii*.

243 Probable Nordic Jackdaw / Noordse Kauw *Corvus monedula monedula*, Lauwersoog, Groningen, Netherlands, 29 November 2000 (Rudy Offereins). Uniformly coloured bird with faint silvery collar. Such birds could very well originate from the intergradation zone between Common Jackdaw *C m spermologus* and *monedula*, sometimes referred to as *C m 'turrium'*.

eastern Europe towards the west (Glutz von Blotzheim & Bauer 1991). Furthermore, there are individuals possessing no patch or collar or just a vague one. This is more often the case in *monedula* than in *soemmerringii*, and these are relatively often females (Voous 1960, Voipio 1969). In southern Finland, the average size of the white patch in the foreneck increases from south-west to north-east and, especially, east. The average size of this patch in the easternmost Finnish

population is more than twice that of the westernmost population, whereas the whiteness of the collar increases from west to east. In the easternmost population, 'collarless' adults were virtually absent (Voipio 1969). The underparts and upperparts of *monedula* can also be variable. Most birds show blackish-grey to grey underparts and mantle, generally becoming darker towards the western parts of their range. Some *monedula*, however, can show evenly pale grey underparts, nape and ear-coverts, mantle and scapulars with contrasting black wings and crown, somewhat reminiscent of a miniature Hooded Crow *C cornix*. In these types of birds, the lack of a dark throat is very obvious. The geographical origin of these birds is, however, unclear. They may even come from within the range of *soemmerringii*. In the Netherlands, such birds usually show up from December onwards, about two months later than most *monedula*.

The variation within both western and (south-) eastern populations of *soemmerringii* is not fully understood. It is also unclear where both populations meet. The eastern and south-eastern populations have dark underparts (with variable pale fringes in worn plumage), mantle and scapulars as in *spermologus* and often quite broad and long white collars (cf Cramp & Perrins 1994). The western populations, however, seem less marked in this respect, with more dark-grey underparts resembling most *monedula*. The shape and whiteness of the collar seems to be less varied than in *monedula* but especially females and first-winter birds can strongly recall

244 Common Jackdaw / Kauw *Corvus monedula spermologus*, Lauwersoog, Groningen, Netherlands, 5 February 2000 (Rudy Offereins). Typical adult-winter with overall dark plumage.

245 Common Jackdaw / Kauw *Corvus monedula spermologus*, Lauwersoog, Groningen, Netherlands, 7 December 2000 (Rudy Offereins)

monedula, in showing no collars or just a vague one (Voipio 1969, Geert Groot Koerkamp in litt).

Status and distribution in the Netherlands

Status

If the aforementioned characters are used to define the status of the two eastern subspecies in the Netherlands, it seems clear that it is different from their status as mentioned in literature (eg, van Dijk & van Os 1982, SOVON 1987). From experience in the field, I conclude that *monedula* is a common winter visitor on the higher grounds in the eastern and southern parts of the Netherlands and that very occasionally they are accompanied by small numbers of *soemmerringii*. This conclusion is shared by more recent literature, in which *monedula* is called a common winter visitor and *soemmerringii* a regular but scarce winter visitor in the southern and eastern parts of the Netherlands (Cramp & Perrins 1994, van den Berg & Bosman 2001). It must be stressed, however, that, since many wintering jackdaws are first-year birds, many *monedula* and especially the more migratory *soemmerringii* may be overlooked. The same goes for adults

without a pale collar. Only the obvious individuals with bright collars are likely to be noticed. *Soemmerringii* might well be less scarce in winter than is currently assumed. On the other hand, increased interest in this subspecies in recent years has not led to a noticeable increase in reported sightings.

Although low in numbers, the occurrence of *monedula* in the Netherlands is substantiated by ringing recoveries, with 13 recoveries of birds from southern Scandinavia and two from southwestern Finland. The occurrence of *soemmerringii* in the Netherlands, on the other hand, has not yet been proven by ringing recoveries (van Dijk & van Os 1982, Speek & Speek 1984).

Distribution

The occurrence of both eastern subspecies in the Netherlands seems largely restricted to the higher (sand)grounds of the east and south. In lower areas, *spermologus* is much more numerous (cf Jukema & Rijpma 1997, Bijlsma et al 2000). Groups of jackdaws can be encountered, often in the company of Rooks, on intensively used grassland or arable land. Large groups of jackdaws can be seen on rubbish-tips, such as the VAM

246 Common Jackdaws / Kauwen *Corvus monedula spermologus*, Scheveningen, Zuid-Holland, Netherlands, 6 January 1999 (Arnoud B van den Berg). Note that bright sunlight is enhancing contrasts.

Identification of eastern subspecies of Western Jackdaw and occurrence in the Netherlands

near Wijster in the north-east of the Netherlands where flocks of up to 2000 have been seen in mid-winter in the winters of 1996 to 2002. On average, at least 70% of the winter birds at Wijster are *monedula* (based on their neck-patches and collars) but it must be stressed that many are first-year birds which are hard to identify to subspecies. During observations in the winters between 1999 and 2002, I only observed two or three *soemmerringii* based on the aforementioned characters. On the grass and arable lands just outside the VAM, smaller groups (up to 750) can be encountered. In these groups, adult birds form a majority. They consist for about 90% to sometimes even 100% of *monedula* with rarely a pure *soemmerringii*. In cold winters, numbers of jackdaws at Wijster can even be higher because on 13 February 2003, after a prolonged cold spell, Theo Bakker (pers comm) observed c 5000 birds, of which c 30 showed the characters of *soemmerringii*. So far, my personal highest count of the latter at Wijster has been 34 in a group of 530 mostly *monedula* on 1 February 1998. Around Assen, Drenthe, c 25 km to the north and outside the reach for day-visitors from the VAM rubbish tip, the percentage

of *monedula* in large groups is seldom higher than 20%. A slightly lower percentage (14.9%) was also reached during a survey on 'collared' jackdaws in Noord-Brabant, the Netherlands (cf Glutz von Blotzheim & Bauer 1991) although presumably the assumption that these were all *soemmerringii* was erroneous.

Discussion

It seems that of the three subspecies, *spermologus* and the eastern and south-eastern populations of *soemmerringii* are most easy to identify. Voipio (1969) concluded that because of the overall darker plumage and the lack of a pale neck-patch and collar in *spermologus*, the difference between this subspecies and *monedula* is stronger than that between *monedula* and the western populations of *soemmerringii*. Voipio (1969) also considered the white neck-patch and collar to be the main basis for separation between *monedula* and western populations of *soemmerringii*. In the latter, however, these can be lacking in females and in first-winter plumage and obscured because of wear in breeding plumage. This leaves only adult males in fresh plumage identifiable by their neck-patch and collar;

247 Russian Jackdaw / Russische Kauw *Corvus monedula soemmerringii*, Korgalzhyn, Tengiz, Kazakhstan, 25 May 2003 (Arnoud B van den Berg)

248 Russian Jackdaw / Russische Kauw *Corvus monedula soemmerringii*, Leiden, Zuid-Holland, Netherlands, January 1995 (Teus J C Luijendijk). Main feature of this bird is the long and overall white collar. It is likely that this bird belongs to the western populations of *soemmerringii* because of the plumbeous grey underparts and mantle.

249 Russian Jackdaw / Russische Kauw *Corvus monedula soemmerringii*, Veendam, Groningen, Netherlands, 3 February 1988 (Emo Klunder). Very contrasting bird with long, broad and white collar, very pale nape and ear coverts and almost black underparts. These features make it very likely that this is an eastern *soemmerringii*, probably a rare vagrant to the Netherlands.

all other field marks show overlap with *monedula*. Given these findings, it might be considered to combine at least the western populations of *soemmerringii* with *monedula* and restrict *soemmerringii* to the dark-bodied populations previously named as 'collaris', 'pontocaspicus' and 'ultracollaris'. A result of such a decision would be that many 'eastern jackdaws' could be quite easily distinguished from *spermologus* by their pale or white neck-patch and collar and the tone of their underparts combined with the vague mottling, and that 'true' *soemmerringii* would become a real vagrant in western Europe for which acceptable records need thorough documentation. This said, it is obvious that more study is needed to establish the actual range and geographical variation of the various populations of *soemmerringii*, of which even the easternmost could reach western Europe since they are the most migratory.

Acknowledgements

I thank the following persons for their various contributions to this article: Arne Ader, Theo Bakker, Jonas Grahn, Martin Helin, Emo Klunder, Geert Groot Koerkamp, Hannu Koskinnen, Teus Luijendijk, Gerald Oreel, Ale Terpstra, Jorma Tenovuo and Rik Winters. Special thanks go to Kees Roselaar for his guidance at the ZMA and for his comments on the first draft of this article,

to René Dekker of the National Museum of Natural History at Leiden for allowing to take photographs of specimens and to Jan Alex de Roos for critically checking my initial translation.

Samenvatting

HERKENNING VAN OOSTELIJKE KAUWEN EN VOORKOMEN IN NEDERLAND In dit artikel wordt de herkenning van oostelijke ondersoorten van Kauw *Corvus monedula* en hun voorkomen in Nederland besproken. Nederlandse broedvogels behoren tot de ondersoort *C m spermologus*. Als wintergast komen de oostelijke ondersoorten *C m monedula* (Noordse Kauw) en *C m soemmerringii* (Russische Kauw) voor. Het artikel is voornamelijk gebaseerd op studies van overwinterende Kauwen bij Wijster, Drenthe, in 1996-2002 en op studies van literatuur en balgen.

De variatie bij Kauwen is clinaal en daardoor is het lastig om de verschillende ondersoorten 'af te bakenen'. De verschillen hebben betrekking op de kleur en kleurverdeling van het verenkleed, met name op de kop en hals. Verschillen in biometrie zijn er niet of nauwelijks en eventuele verschillen in geluiden zijn niet beschreven. *Monedula* broedt in Scandinavië en Oost-Europa en zuidelijk tot de Alpen en is een regelmatige wintergast op de hogere zandgronden in Oost-Nederland en schaars in overige delen van Nederland. De vuilstort van de VAM bij Wijster is waarschijnlijk de beste plek in Nederland en hier kunnen tijdens koude perioden tot enkele 1000-en exemplaren worden waargenomen, waarbij de aantallen van de aanwezige *spermologus* sterk overtroffen worden. Er zijn 13 ringmeldingen van in Nederland verzamelde *monedula's*

Identification of eastern subspecies of Western Jackdaw and occurrence in the Netherlands

afkomstig uit Scandinavië en Finland. *Monedula* kenmerkt zich door een lichter verenkleed (boven- en onderdelen) dan *spermologus*. Het contrast met de donkere kopkap en keelvlak is hierdoor meer uitgesproken, evenals het contrast tussen de schouderveren en de vleugels. Op de mantel en onderdelen heeft *monedula* vaak lichte veerrandjes en een vage donkere vlekking op de buik en flanken. Het meest opvallende verschil met *spermologus* is de zilvergrijze tot bijna witte zijhalsvlek die vaak als smalle, doorgaans vervagende band doorloopt tot in de nek. De vlek verschilt in intensiteit afhankelijk van leeftijd en geslacht (bij jonge vogels en vrouwtjes soms vrijwel afwezig) en wordt ook sterk beïnvloed door de belichting tijdens de waarneming. Bij *spermologus* is in het voorjaar soms een zwakke aanzet tot een zijhalsvlek aanwezig maar nooit zo uitgesproken als bij *monedula*.

Soemmerringii broedt in Oost-Scandinavië en verder oostelijk tot in Centraal-Azië en zuidelijk tot de Balkan en het Midden-Oosten. De uitgebreide overgangszone tussen *monedula* en *soemmerringii* loopt noord-zuid van Finland via de Baltische staten en Oost-Polen tot Roemenië en Kroatië. *Soemmerringii* is een schaarse tot zeldzame wintergast in Nederland, met hooguit enkele 10-tallen per winter. De meeste worden in groepen *monedula*'s gezien. *Soemmerringii* arriveert later in het najaar in Nederland dan *monedula* en wordt het meeste gezien tijdens vorstperioden. Er zijn geen ringterugmeldingen van *soemmerringii* in Nederland. Vergeleken met *monedula* vertoont *soemmerringii* nog meer uitgesproken witte zijhalsvlekken die via een niet vervagende lichte band doorlopen tot in de nek maar elkaar daar niet raken. De hele kop is vrij licht, waardoor de zwarte kopkap en keelvlak nog sterker afsteken dan bij *monedula*. De onderdelen zijn daarentegen donkerder dan bij *monedula* en komen in de buurt van *spermologus*. Vooral zuidelijke en oostelijke vogels zijn donker en wijken daardoor sterk af van *monedula*. Bij noordelijke en westelijke vogels is het verschil minder uitgesproken en is het vaak een kwestie van interpretatie of ze als *monedula* of als 'westelijke *soemmerringii*' gedetermineerd moeten worden. Donkere *soemmerringii*'s met een sterk contrasterende witte halsband zijn uitgesproken schaars in Nederland. Er valt wat voor te zeggen om 'westelijke *soemmerringii*'s te beschouwen als behorend tot *monedula* en de naam *soemmerringii* te reserveren voor de donkere oostelijke en zuidelijke vogels. In dat geval zou *soemmerringii* waarschijnlijk als dwaalgast of zeer schaarse wintergast in Nederland (en West-Europa) beschouwd moeten worden.

References

- van den Berg, A B & Bosman, C A W. 2001. Zeldzame vogels van Nederland – Rare birds of the Netherlands. Avifauna van Nederland 1. Tweede editie. Haarlem.
- Bijlsma, R G, Hustings, F & Camphuysen, C J 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland. Avifauna van Nederland 2. Haarlem.
- Cramp, S & Perrins, C M 1994. The birds of the Western Palearctic 8. Oxford.
- Crouzier, P & CHN 1995. Observations françaises du Choucas des tours 'oriental' *Corvus monedula soemmerringii*: une enquête du Comité d'Homologation National. Ornithos 2: 168-169.
- Crouzier, P, Duquet, M, Noël, F & CHN 1999. Le Choucas des tours *Corvus monedula* de la subspecies orientale *soemmerringii* en France: le point après 3 ans d'enquête. Ornithos 6: 178-182.
- van Dijk, A J & van Os, B 1982. Vogels van Drenthe. Assen.
- Glutz von Blotzheim, U N & Bauer, K M 1993. Handbuch der Vögel Mitteleuropas 13/III. Wiesbaden.
- Harrop, A 2000. Identification of Jackdaw forms in northwestern Europe. Birding World 13: 290-295.
- Hemrika, L 2001. De Kauw. Vanellus 2001: 5 168-169
- Jukema, J & Rijpma, U 1997. Populatiesamenstelling van overwinterende Kauwen *Corvus monedula* in Noord-Friesland. Limosa 70: 61-66.
- LWVT/SOVON 2002. Vogeltrek over Nederland 1976-1993. Haarlem.
- Madge, S & Burn, H 1994. Crows & jays: a guide to the crows, jays and magpies of the world. London.
- Marr, T, Dawson, I & Dudley, S 1998. 1998 news and decisions from the Records Committee. Website: www.bou.org.uk/recnews98.html.
- Offereins, R 1999. Herkenning en voorkomen van Russische en Noordse Kauwen in Nederland. Taxon 3: 1-14
- SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. Arnhem.
- Speek, B J & Speek, G 1984. Thieme's vogeltrekatlas. Zutphen.
- Svensson, L 1992. Identification guide to European passerines. Stockholm.
- Voipio, P 1969. Geographical variation in *Corvus monedula* in Finland. Ardea 57: 48-63.
- Voous, K H 1950. The post-glacial distribution of *Corvus monedula* in Europe. Limosa 23: 281-292.
- Voous, K H 1960. Het voorkomen van Oosteuropese Kauwen (*Corvus monedula soemmerringii*) in Nederland in de winter 1948-1949. Limosa 33: 128-134.

Rudy Offereins, Grote Kerkstraat 109, 8911 EB Leeuwarden, Netherlands (calidris@xs4all.nl)

Vijf Kleine Sprinkhaanzangers in België in 1988-2000 en voorkomen in Europa

Dominique Verbelen & Gunter De Smet

Van 1988 tot en met 2000 werden vijf Kleine Sprinkhaanzangers *Locustella lanceolata* in België vastgesteld, alle in de provincie West-Vlaanderen. Het betrof één ringvangst, gevolgd door een opmerkelijke reeks van vier veldwaarnemingen, waarvan drie te Zeebrugge. Hiermee lijkt deze provincie een grote aantrekkingskracht uit te oefenen op deze zelden op het vasteland van West-Europa vastgestelde soort. De combinatie van een hoge waarnemersintensiteit en de gunstige ligging met sterke nachtelijke verlichting van het Zeebrugse havengebied is een mogelijke verklaring voor de reeks gevallen op deze locatie. In dit artikel worden de vijf gevallen gedocumenteerd. Vier van de vijf werden eerder gepubliceerd in het tijdschrift Mergus dat in 1987-99 verscheen (Vergauwen 1991, Debruyne et al 1996); de waarnemingsdagen van 1988 en 1994 zijn foutief vermeld in Dutch Birding (16: 254, 264, 1994) en van den Berg & Bosman (2001). De waarneming in 2000 wordt hier voor het eerst beschreven. Gelet op de individuele variatie bij Kleine Sprinkhaanzangers is een vergelijking van (veld)beschrijvingen van verschillende exempla-

ren interessant. Daarom is in de appendix van elk geval een volledige beschrijving opgenomen. Bovendien wordt een overzicht gegeven van alle gevallen in Europa buiten de broedgebieden.

Esen, 10-12 september 1988

Op 10 september 1988 ving Rudy Debruyne te Esen bij Diksmuide, West-Vlaanderen, een Kleine Sprinkhaanzanger. Om 08:30 trof hij hem aan in een mistnet langs een sloot in de Handzamevallei, op enkele passen van zijn achtertuin. De vogel werd geringd in het kader van het Belgische ringwerk met ringnummer Brussel 2918118. Na een fotosessie werd een uitvoerige beschrijving gemaakt, waarna de vogel werd getoond aan Paul Houwen en om 10:00 op de ringplaats gelost. Ondanks een intensieve zoekactie werd de vogel die dag niet meer opgemerkt. Op 12 september 1988 liet hij zich echter nogmaals door RB in hetzelfde mistnet strikken.

Zeebrugge, 5 oktober 1991

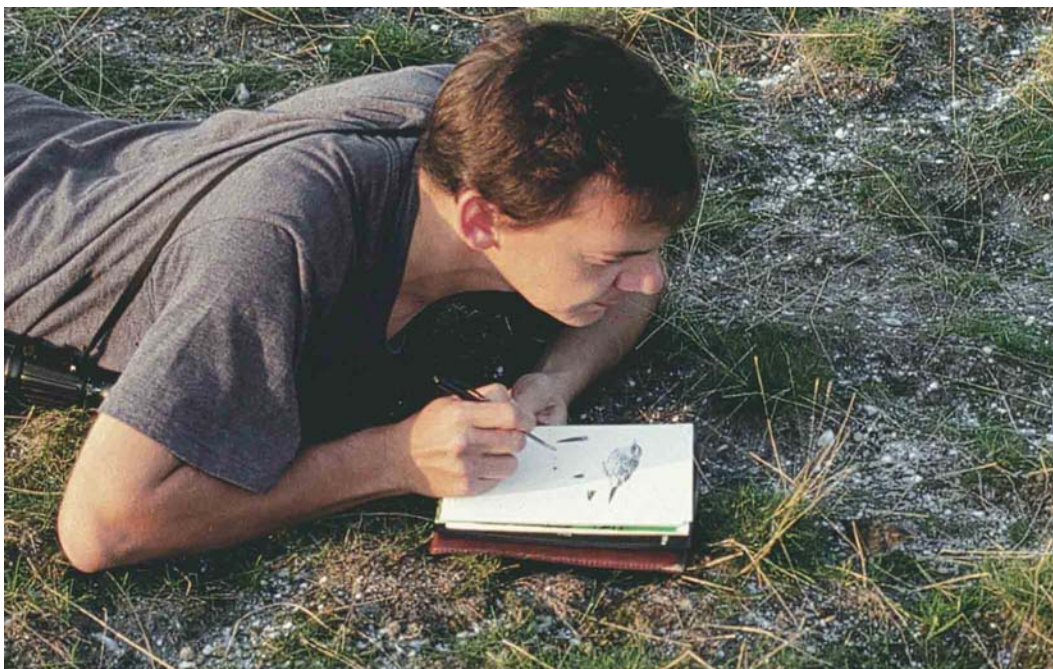
Toen Gunther Vergauwen in de namiddag van 5 oktober 1991 samen met Jan Vanwynsberghe

250 Kleine Sprinkhaanzanger / Lanceolated Warbler
Locustella lanceolata, Esen, West-Vlaanderen,
10 september 1988 (Rudy Debruyne)

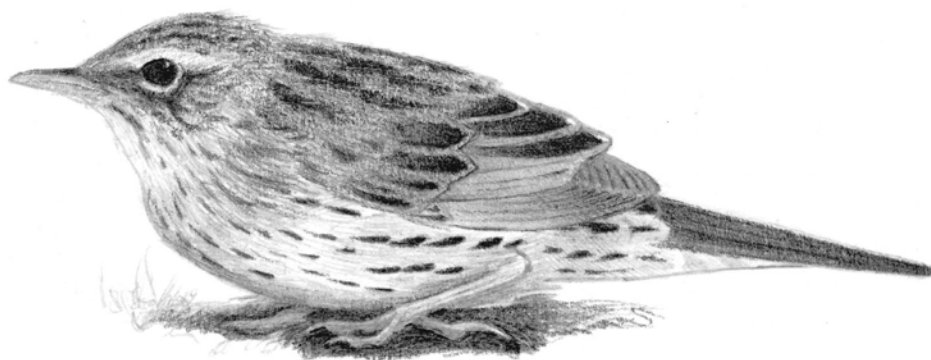
251 Kleine Sprinkhaanzanger / Lanceolated Warbler
Locustella lanceolata, Zeebrugge, West-Vlaanderen,
5 oktober 1991 (Luc Verroken)

252 Kleine Sprinkhaanzanger / Lanceolated Warbler *Locustella lanceolata* (rechts), met Gerald Driessens, Zeebrugge, West-Vlaanderen, 10 oktober 1994 (Patrick Buys)

FIGUUR 1 Kleine Sprinkhaanzanger / Lanceolated Warbler *Locustella lanceolata*, Zeebrugge, West-Vlaanderen, 10 oktober 1994 (Gerald Driessens)

253 Kleine Sprinkhaanzanger / Lanceolated Warbler *Locustella lanceolata*, Zeebrugge, West-Vlaanderen, 10 oktober 1994 (*Filip De Ruwe*)

254 Kleine Sprinkhaanzanger / Lanceolated Warbler *Locustella lanceolata*, Zeebrugge, West-Vlaanderen, 7 oktober 1996 (*Kris De Rouck*)

en Dominique Verbelen zangvogels aan het zoeken was in de Zeebrugse Voorhaven, vloog aan de rand van een vlakte bij de Westdam om 13:15 een zangvogel van bijna onder zijn voeten op. In vlucht viel onmiddellijk de afgeronde staart op: dit was zeker geen pieper! Gelukkig ging de vogel c 20 m verder opnieuw zitten. De aandacht van GV werd gefixeerd door het tertiaalpatroon van zeer donkere centra met contrasterende zeemkleurige zomen. Hij stond oog in oog met een mogelijke Kleine Sprinkhaanzanger. JV en DV werden onmiddellijk gealarmeerd. Het duurde lange minuten voor de vogel werd teruggevonden maar samen konden zij de belangrijkste kenmerken waarnemen. Kort daarop werden de meeste Belgische twitchers ingelicht. De aard van het terrein, een opgespoten zandvlakte met verspreide korte graspollen, stond garant voor een unieke waarneming. De vogel vloog geen enkele keer meer op en kon op enkele meters kruipend, rennend en zelfs springend (naar een motje boven in een graspol) tot in de schemering worden waargenomen. De volgende dag leverden zoekacties niets op.

Zeebrugge, 10 oktober 1994

Tijdens de maandelijkse vergadering van vogelwerkgroep Gent op donderdag 9 oktober 1994, besloten Raf Drijvers en Dominique Verbelen om 23:15 naar Zeebrugge, West-Vlaanderen, af te reizen, met als doel een 'knaller' te vinden. Aan de achterblijvende disgenoten beloofden ze niet huiswaarts te keren voordat dit doel was bereikt. De resterende uurtjes van de nacht werden doorgebracht in de Royal Belgian Sailing Club (RBSC), destijds de beruchte thuishaven van menig vogelaar. De volgende ochtend leverden Marinebasis en Visserskruis niets uitzonderlijks op; ook de Voorhaven leek niet veelbelovend. Het voorstel nog wat te gaan pingpongen werd dan ook eenstemmig goedgekeurd. Dus: terug richting wagen. Nabij de kiezelweg bij de Westdam vloog voor de voeten van DV echter een 'klein ding' op dat een 10-tal meter verder opnieuw landde. 'Eij Raf, da was percies ne *Locustella*!'. In de wetenschap dat Kleine Sprinkhaanzanger en Sprinkhaanzanger *L. naevia* in de Zeebrugse voorhaven bijna even vaak worden aangetroffen, bereidden zij zich alvast voor op het beste. Met behulp van Lewington et al (1991) werden de kenmerken van Kleine gecontroleerd: tertiaaltekening, borst- en flankstreping, tekening van mantelveren. Het zag er goed uit; alleen de 'lange' staart zat hen dwars. Het beestje kroop lustig over de grasvlakte en liet zich zeer dicht

benaderen. Om de tekening van de onderstaartdekveren te controleren, stapten RD en DV dan ook maar op hem af, tilden zijn staart op en keken hoe het eronder was gesteld. Ook daar was alles OK: het was tijd om de vogel als mogelijke Kleine Sprinkhaanzanger op de semafoon te plaatsen. Even later arriveerden de eerste gealarmeerden. Terwijl de dag verstreek, raakte het pro-*lanceolata* kamp dichter bevolkt en werd de 'mogelijke' Kleine Sprinkhaanzanger gepiept als 'zekere'. Tijdens de resterende uren van de dag spoedden zich nog 10-tallen vogelaars uit binnen- en buitenland naar de Voorhaven om de spetterende show van 'de Kleine' tot op enkele centimeters te volgen. Op zaterdag 11 oktober bleek de ster van het veld te zijn gevlogen.

Zeebrugge, 7 oktober 1996

Nadat Simon van Bellingen op 7 oktober 1996 rond 14:00 een mannetje Blauwvleugeltaling *Anas discors* in eclipskleed tussen c 1200 Smienten *Mareca penelope* in de Voorhaven van Zeebrugge had ontdekt, spoedde hij zich naar een telefooncel. De kortste weg naar de telefooncel leidde naar een gestreepte *Locustella*, die van een braakliggend terrein bij de Westdam opvloog en eventjes op een talud landde. Daarna was de vogel spoorloos, zodat SvB eerst maar ging telefoneren. Op de terugweg maakte hij Kris De Rouck en Gunter De Smet, inmiddels onderweg naar de Blauwvleugeltaling, attent op de sprinkhaanzanger. Binnen enkele minuten kon de vogel opnieuw gelokaliseerd worden; even later was de determinatie rond en werd het nieuws verder verspreid. Na deze dag werd de vogel niet meer gezien.

Knokke-Heist, 1 oktober 2000

Julien Boulanger, Christophe Gruwier, Benoît Paepegaey, Ludovic Scalabre en Nicolas Selosse kozen 1 oktober 2000 uit om gezamenlijk het havengebied van Zeebrugge te doorzoeken met als 'opzet' een zeldzame gors *Emberiza* te vinden. In de duintjes ter hoogte van het Willemspark te Heist stootte NS rond 09:30 een kleine *Locustella* voor zijn voeten op. De vogel viel c 10 m verder tussen het helmgras in; 10 min later werd hij eventjes tussen de halmen opgemerkt, rennend als een muis over het zand. Hoewel de waarnemers de vogel te kort zagen om er met zekerheid een naam op te plakken, rees toch het vermoeden dat het om een Kleine Sprinkhaanzanger ging. De waarneming werd daarom als 'vrij zeker' doorgepiept. Binnen een kwartier stroomden c 30 waarnemers toe. De

Vijf Kleine Sprinkhaanzangers in België in 1988-2000 en voorkomen in Europa

vogel werd snel teruggevonden en gaf steeds meer kenmerken prijs, totdat de determinatie rond was. In de loop van de dag liet hij zich tot grote tevredenheid van de talrijke waarnemers steeds beter bewonderen maar zoals bij alle voorgaande Belgische veldwaarnemingen was de vogel de volgende dag gevlogen.

Determinatie

Het genus *Locustella* omvat (afhankelijk van de gehanteerde taxonomische indeling) acht tot ten minste 10 soorten, waarvan de volgende in West-Europa broeden of als dwaalgast zijn vastgesteld: Siberische Sprinkhaanzanger *L. certhiola*, Kleine Sprinkhaanzanger, Sprinkhaanzanger, Krekelzanger *L. fluviatilis*, Snor *L. luscinioides* en Grote Krekelzanger *L. fasciolata* (zowel de nominant *L. f. fasciolata* als de Sakhalin-ondersoort *L. f. amnicola* die vaak als aparte soort wordt beschouwd, Stepanyans Krekelzanger) (cf Clements 2000, Cramp et al 1992, Rozendaal 1990, Walters 1997). Japanse Sprinkhaanzanger *L. ochotensis* en Koreaanse Sprinkhaanzanger *L. pleskei* zijn niet in Europa vastgesteld (cf

Kennerley & Leader 1993). Ook Japanse Grasvogel *Megalurus pryori* wordt tegenwoordig vaak tot het genus *Locustella* gerekend (cf Baker 1997). Verder zijn er nog onopgeloste taxonomische vragen aangaande de ondersoorten van Siberische Snor, die zowel in verenkleed als geluid verschillen (cf Cramp et al 1992). In tegenstelling tot de meeste andere West-Palaarctische *Locustella*'s is Kleine Sprinkhaanzanger, net als Krekelzanger, monotypisch (Williamson 1968, Cramp 1992).

Kleine Sprinkhaanzanger is de kleinste en meest gestreepte soort uit het genus *Locustella*. De typische *Locustella*-trekjes zoals de sterk afgeronde staart, de lange onderstaartdekveren en de verborgen leefwijze zijn ook bij deze soort duidelijk aanwezig. Kleine Sprinkhaanzanger lijkt sterk op Sprinkhaanzanger. De verschillen tussen beide soorten zijn behandeld in bijvoorbeeld Alström (1989), Lewington et al (1991), Vergauwen (1991) en van Duivendijk (2002). De voornaamste kenmerken om beide soorten te onderscheiden zijn samengevat in tabel 1. Kleine Sprinkhaanzangers en Sprinkhaanzangers zijn

TABEL 1 Kenmerken van Kleine Sprinkhaanzanger / Lanceolated Warbler *Locustella lanceolata* en Sprinkhaanzanger / Common Grasshopper Warbler *L. naevia*

Kenmerk	Kleine Sprinkhaanzanger	Sprinkhaanzanger
Tertials	Donker (bruinzwart) centrum, sterk contrasterend met fijne warmbruine zoom.	Vaag, bruin centrum, overlopend in olijfgroene, brede zoom; weinig contrast tussen centrum en zoom.
Handpenprojectie	1/3 tot 1/4 van zichtbare tertial-lengte.	Meestal slechts iets korter dan zichtbare tertiallengte.
Onderstaartdekveren	Met beige zweem. Langste onderstaartdekveren meestal ongetekend en met witte top. Overige met fijne, donkere schachtstreep of kleine subterminale, druppelvormige vlek.	Zelden met beige zweem. Alle onderstaartdekveren (inclusief langste) met donker pijlpuntvormig centrum.
Kruin, mantel en schouder	Warmbruin. Brede donkere centra scherp contrasterend met zoom en tot aan top reikend. Gestreepte indruk.	Olijfkleurig. Vage, bruine centra in zoom overlopend en niet tot aan top reikend. Gevlekte indruk.
Kin, keel en borst	Onderkin, keel en volledige borst (dus ook zijborst) met contrasterende langwerpige streping, doorlopend tot op onderborst.	Kin, keel en borst doorgaans niet of zwak getekend. Soms druppelvormige vlekking aanwezig in midden van onder-keel en bovenborst. Zijborst meestal ongetekend. Indien aanwezig, borsttekening niet tot op onderborst reikend.
Flank	Streping over hele flank (vooral op achterflank). Soms slechts vaag aanwezig (vooral op achterflank).	Zelden flankstreping.
Stuit	Stuitveren vaak met duidelijk donker centrum.	Centrum van stuitveren doorgaans vaag.

255 Kleine Sprinkhaanzanger / Lanceolated Warbler *Locustella lanceolata*, Knokke-Heist, West-Vlaanderen, 1 oktober 2000 (*Patrick Beirens*)

256 Kleine Sprinkhaanzanger / Lanceolated Warbler *Locustella lanceolata*, Knokke-Heist, West-Vlaanderen, 1 oktober 2000 (*Tom Goossens*)

zeer variabel, zodat (bijna) geen enkel van deze kenmerken op zichzelf diagnostisch is. Een waterdichte determinatie kan dan ook alleen maar worden bereikt op basis van een combinatie van kenmerken. Het valt op dat de hoofdkenmerken slechts op zeer korte afstand geverifieerd kunnen worden. Aangezien Kleine Sprinkhaanzangers zich meestal van zeer dichtbij (hetzij in het veld, hetzij in de hand) laten bekijken, hoeft dit niet voor problemen te zorgen.

In alle vijf Belgische gevallen komen alle in tabel 1 genoemde verschillen met Sprinkhaanzanger naar voren in de beschrijvingen en/of de foto's. Bij de vangst van 1988 kwam de vleugellengte overeen met de minimummaat van de kleine ondersoort van Sprinkhaanzanger *L n straminea* (Williamson 1968, Svensson 1992). Deze ondersoort komt voor in Oost-Rusland, West-Siberië en Centraal-Azië. Sprinkhaanzanger kon echter worden uitgesloten op basis van de volgende kenmerken: 1 staart- en tarsuslengte vallen buiten de maten van *straminea*; 2 de volledige vleugelformule past op Kleine Sprinkhaanzanger; en 3 de lengte van de versmalling van p2 valt buiten de bandbreedte van Sprinkhaanzanger en is doorslaggevend als kenmerk voor Kleine Sprinkhaanzanger.

Leeftijdsbepaling

De vijf vogels waren alle in hun eerste kalenderjaar. Dit was te bepalen op basis van: 1 gave randen aan de armpennen (bij adulte vogels is het verenkleed meer gesleten); 2 gave, puntige staartpennen (bij adulte vogels zijn de gesleten staartpennen meer afgerond); en 3 lichtgele zweem op kin en keel (adulte vogels zouden deze zweem missen) (Alström 1989). De vogel van 10 oktober 1994 vertoonde een brede, regelmatige distale groeiband in de staart. Het feit dat de groeiband op elke individuele staartpen even ver van de top verwijderd was, gaf aan dat alle staartpennen gelijktijdig gegroeid waren. Dit simultane groeien van alle staartpennen is typisch voor juveniele vogels (Jenni & Winkler 1994). De waarde van een regelmatige groeiband als leeftijdskenmerk dient echter gerelativeerd te worden aangezien ook adulte Kleine Sprinkhaanzangers meestal alle staartpennen min of meer gelijktijdig ruïen en bijgevolg dus ook een regelmatige groeiband kunnen vertonen (Cramp 1992). De vogel was bovendien aan het einde van de lichaamsruï: enkele kruinveren bevonden zich nog in de bloedspeel en op kruin, achterhoofd, bovenmantel en schouder bevonden zich nog enkele juveniele veren. Deze

onderscheidden zich door grijzere kleur en losse textuur. De langste bovenstaartdekveren ontbraken. Op basis van deze gegevens was dit exemplaar in rui van juveniel naar eerste winterkleed. De overige exemplaren waren in eerste winterkleed.

Gedrag

Bij alle veldwaarnemingen van de soort gedroegen de vogels zich extreem mak. Ze konden gemakkelijk tot op enkele 10-tallen centimeters worden benaderd. De Kleine Sprinkhaanzangers foerageerden in alle gevallen op opgespoten zandvlaktes die met graspollen waren begroeid. In deze zeer korte begroeiing kropen ze vaak muisachtig onder liggende grashalmen door of wrongen zich met de kop door dichte graspollen. Een enkele keer verdwenen ze in een konijnenhol om er enkele seconden later weer uit te voorschijn te komen. In alle gevallen bewogen de vogels zich snel en behendig (vaak tussen de benen van vogelaars door en soms zelfs over schoenen heenlopend!) en liepen met sterk geknikte 'hielen'; de staart werd vaak naar beneden gedrukt. Af en toe trilden de vogels 'koortsachtig' met vleugels en staart. Tijdens het foerageren pikten ze voortdurend kleine insecten van de grond op, waaronder vliegjes en nachtvliners. Nu en dan wendden zij hun springtalent aan om een voorbijvliegend hapje uit de lucht te plukken. Bij enkele van de gevallen vlogen de Kleine Sprinkhaanzangers over korte afstand; de vlucht was laag en schokkerig en in vlucht vielen de korte ronde vleugels en de voor een sprinkhaanzanger relatief korte, afgeronde staart op. De vogel van 1994 draaide zich in het schemerduister in een ondiep zandkuiltje en bleef daar enkele minuten rusten; mogelijk slaapt de soort op deze wijze. Later vloog hij een eindje en verdween in de nacht.

Voorkomen en verspreiding

Kleine Sprinkhaanzanger broedt in een brede strook van Zuid- en Centraal-Siberië tot het noordoosten van China en het noorden van Japan. De soort komt als zeldzame broedvogel voor in het oosten van Europees Rusland, waarschijnlijk in westelijke richting tot het Onegameer (Cramp 1992). Het overwinteringsgebied strekt zich uit van Noordost-Indië tot aan de Filippijnen. De zuidgrens van het overwinteringsareaal wordt gevormd door de Grote Soenda-eilanden (Lewington et al 1991, Cramp 1992).

Vijf Kleine Sprinkhaanzangers in België in 1988-2000 en voorkomen in Europa

257 Kleine Sprinkhaanzanger / Lanceolated Warbler *Locustella lanceolata*, Knokke-Heist, West-Vlaanderen, 1 oktober 2000 (*Kris De Rouck*) **258** Kleine Sprinkhaanzanger / Lanceolated Warbler *Locustella lanceolata*, Knokke-Heist, West-Vlaanderen, 1 oktober 2000 (*Koen Verbanck*) **259** Kleine Sprinkhaanzanger / Lanceolated Warbler *Locustella lanceolata*, Knokke-Heist, West-Vlaanderen, 1 oktober 2000 (*Kris De Rouck*)

Overzicht van Europese gevallen

De vijf beschreven Belgische gevallen zijn alle aanvaard door het Belgisch Avifaunistisch Homologatie Comité (BAHC); twee andere meldingen (16 april 1988, Blankenberge, West-Vlaanderen, en 27 augustus 1993, Willebroek, West-Vlaanderen) bleken niet aanvaardbaar. In Europa werden Kleine Sprinkhaanzangers in negen andere landen als dwaalgast vastgesteld; in totaal gaat het om 184 exemplaren tot en met 2001. Vrijwel alle waarnemingen – inclusief alle Britse op één na – vonden plaats in het najaar, van september tot midden-november: ruim 90% van de najaarswaarnemingen valt tussen 14 sep-

tember en 14 oktober. Alleen in Finland tekent zich een geheel ander beeld af met slechts drie van de 63 gevallen in het najaar (zie figuur 2); alle andere Finse gevallen hebben betrekking op zingende mannetjes in de periode juni-augustus. Deze zomerwaarnemingen zouden kunnen worden verklaard door het fenomeen van ‘overshooting’ maar er kan ook sprake zijn van een geleidelijke areaaluitbreiding (Cramp 1992).

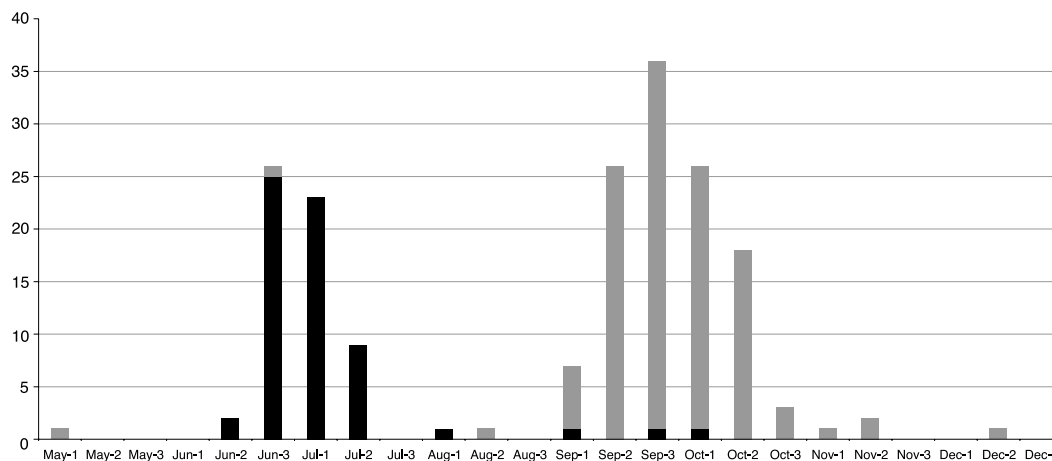
Onderstaand overzicht is gebaseerd op gepubliceerde gegevens en informatie van verschillende contactpersonen (Breife et al 1990, Deutsche Seltenheitenkommission 1995, Dymond et al 1989, Glutz von Blotzheim & Bauer 1991,

Vijf Kleine Sprinkhaanzangers in België in 1988-2000 en voorkomen in Europa

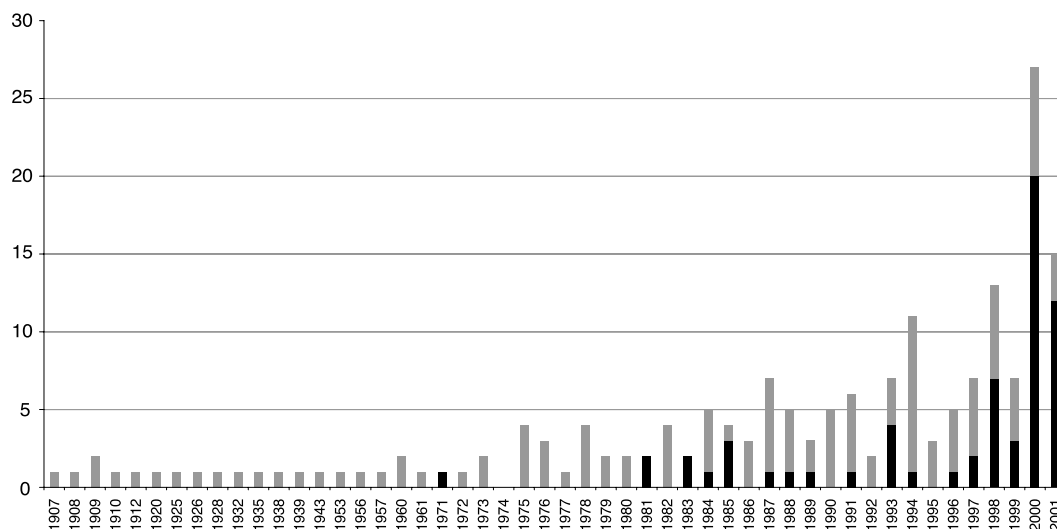
Lewington et al 1991, Dubois & Yésou 1992, Evans 1994, Mitchell & Young 1997, Birdguides 2001; Peter Barthel in litt, Colin Bradshaw in litt, Pierre Crouzier in litt, Alf Tore Mjøs in litt, Heikki Luoto in litt; www.netfugl.dk/dklist.php, www.dff.fi/~rk/kokodata.html, www.wpbirds.com; zie figuur 3).

Britannië en Noordzee (92+)

Het aantal gevallen per jaar tot en met 2001 is als volgt: 1908 (1), 1909 (1), 1910 (1), 1925 (1), 1926 (1), 1928 (1), 1938 (1), 1953 (1), 1957 (1), 1960 (2), 1961 (1), 1972 (1), 1973 (2), 1975 (4), 1976 (3), 1977 (1), 1978 (3), 1979 (1), 1980 (1), 1982 (3), 1984 (4), 1985 (1), 1986 (1), 1987 (5),

FIGUUR 2 Kleine Sprinkhaanzangers *Locustella lanceolata* in Europa per decade (1-10, 11-20 and 21-30/31) in 1900-2001; zwart = Finland, grijs = overige landen (n = 183) / Numbers of Lanceolated Warblers per 10-day period (1-10, 11-20 and 21-30/31) in 1900-2001; black = Finland, grey = other countries (n = 183)

FIGUUR 3 Aantal Kleine Sprinkhaanzangers *Locustella lanceolata* in Europa per jaar in 1900-2001; zwart = Finland, grijs = overige landen (n = 184; bij langer dan een dag verblijvende vogels is de datum van eerste waarneming aangehouden). Voor de periode 1900-71 zijn jaren zonder gevallen uit de figuur weggelaten / Numbers of Lanceolated Warblers in Europe per year in 1900-2001; black = Finland, grey = other countries (n = 184; for birds staying more than one day, the first day of observation is included). Note that for the period 1900-71 years without records are omitted from the graph.

Vijf Kleine Sprinkhaanzangers in België in 1988-2000 en voorkomen in Europa

1988 (3), 1989 (2), 1990 (3), 1991 (2), 1992 (2), 1993 (3), 1994 (7), 1995 (3), 1996 (3), 1997 (4), 1998 (6), 1999 (3), 2000 (5) en 2001 (3). Een exemplaar dat op 14 oktober 1978 werd waargenomen op een boorplatform in de Noordzee wordt niet meegeteld in de Britse totalen. Het overgrote deel van de gevallen werd vastgesteld op Fair Isle, Shetland, Schotland, en een klein deel op andere eilanden van Shetland; slechts 16 werden buiten Shetland vastgesteld waarvan een handvol op het Britse vasteland. Het vroegste geval is op 1 september 2000 op Out Skerries, Shetland, en het laatste op 18 november 1909 in Lincolnshire, Engeland; in totaal zijn er drie november-gevallen. Er is slechts één voorjaarsgeval, op 4 mei 1953 op Fair Isle. Alle exemplaren die op leeftijd werden gebracht betroffen eerstejaars vogels. In september-oktober 2002 werden vijf vogels gemeld (vier op Fair Isle en de eerste voor Scilly, Engeland) (Birding World 15: 365, 407, 2002).

Denemarken (4)

Alle vogels werden verzameld: op 2 oktober 1932 te Anholt Fyr, Århus, op 5 oktober 1935 te Lyngvig Fyr, Ringkøbing, op 2 oktober 1943 te Gedser Fyr, Falster, Lolland-Falster, en op 7 oktober 1991 te Blåvand Fyr, Ribe.

Duitsland (4)

Alle gevallen werden vastgesteld op Helgoland, Schleswig-Holstein, waarvan drie op exact dezelfde datum: 13 oktober 1909 (vondst), 25 september 1920 (vondst), 13 oktober 1979 (vondst) en 13 oktober 1994 (veldwaarneming).

Finland (63+)

Er zijn tot en met 2001 62 gevallen van in totaal 63 vogels. Het eerste geval was van 9 tot 11 juli 1971. Daarna volgden gevallen in 1981 (2), 1983 (2), 1984 (1), 1985 (3), 1987 (1), 1988 (1), 1989 (1), 1991 (1), 1993 (4), 1994 (1), 1996 (1), 1997 (2), 1998 (7), 1999 (3), 2000 (20) en 2001 (11 gevallen van in totaal 12 vogels). Afgezien van drie najaarsgevallen (een vondst en twee ringvangsten, op 3 september 1987, 10 oktober 1988 en 27-29 september 1989) betroffen het waarnemingen van zingende vogels in de periode van 16 juni tot 8 augustus. Eenmaal werden twee exemplaren in één veld aangetroffen. In de laatste week van juni 2002 werden tenminste drie zingende vogels gemeld (Dutch Birding 24: 242, 244, 2002).

Frankrijk (3)

Alle gevallen werden vastgesteld op Ouessant, Finistère: op 15-16 augustus 1986 (zingend mannetje), 11 september 1986 (vondst) en 28 oktober 1990.

Voormalig Joegoslavië (1)

Het enige geval dateert uit november 1907.

Nederland (2+)

De eerste twee gevallen hadden betrekking op vondsten van dode vogels: op 11 december 1912 onder de vuurtoren van Haamstede, Zeeland (maar pas in 1928 als zodanig gedetermineerd; Eykman et al 1949), en op 20 september 1958 aan boord van het lichtschip Noord-Hinder op de Noordzee ten westen van Vlissingen, Zeeland. Het derde geval – nog niet ingediend en dus nog niet formeel aanvaard – betrof een ringvangst op 20 september 2002 in de Amsterdamse Waterleidingduinen, Bloemendaal, Noord-Holland (van Spanje et al 2002). Een mogelijke ringvangst uit 2001 is nog in behandeling bij de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) (Roland van der Vliet in litt).

Noorwegen en Spitsbergen (5+)

Er zijn vijf gevallen tot en met 2002: op 29 september 1980 te Rövaer, Haugesund, Rogaland (ringvangst), op 6 oktober 1991 op Utsira, Rogaland (ringvangst, na ontdekking in het veld), op 3 oktober 1994 te Eigerøy fyr, Rogaland (ringvangst), op 27 september 1997 op Utsira (ringvangst, na ontdekking in het veld) en op 21-22 september 2002 te Ona, Sandøy, Møre & Romsdal (ringvangst, na ontdekking in het veld). Het geval uit 2002 is nog niet formeel aanvaard.

Tevens werd een exemplaar verzameld aan boord van een vissersboot in de Arctische Oceaan, c 70 nautische mijlen ten noorden van Bjørnøya (Bereneiland), Spitsbergen, op 15 september 1982.

Zweden (5+)

Er zijn vijf gevallen tot en met 2001: op 13 oktober 1939 te Hoburgen, Gotland, op 19 oktober 1987 te Hoburgen, van 22 juni tot 10 juli 1990 in Norbotten (zingend mannetje), op 19 oktober 1999 in Utklippan en 6 oktober 2000 te Långe Jan, Öland (vondst). In 2002 was een zingend mannetje aanwezig van 20 juni tot 2 juli bij Salmis, Norbotten (Birding World 16: 34, 2003); dit laatste geval is nog niet formeel aanvaard.

Er zijn geen gevallen vastgesteld voor Hongarije, Ierland, Italië, Malta, Polen, Roemenië, Wit-

Rusland en Zwitserland (Andrea Corso in litt, Paul Milne in litt, John Attard Montalto in litt, András Schmidt in litt, Tadeusz Stawarczyk in litt, Laszlo Szabo in litt, Bernard Volet in litt). Ook elders in Europa – waaronder de Baltische staten – is de soort voor zover bekend niet vastgesteld. Twee zingende mannetjes die samen met c 40 Sprinkhaanzangers gemeld werden bij Rusakovići, 60 km ten zuiden van Minsk, Wit-Rusland, op 27 mei 1998 (Dutch Birding 20: 133, 1998) zijn niet op geluidsopnames of foto's vastgelegd en dienen als onvoldoende gedocumenteerd te worden beschouwd.

Dankzegging

Patrick Beirens bezorgde nuttige literatuur. Walter Roggeman, hoofd van het Belgische ringwerk, stemde bereidwillig toe om de ringgegevens van de eerste Kleine Sprinkhaanzanger voor België in dit artikel te publiceren. Gerald Driessens stelde zijn beschrijvingen en schetsen ter beschikking. Nicolas Selosse leverde het ontdekkingsverhaal van de waarneming uit 2000. GD en Joris Elst hielpen bij de werving van fotomateriaal. Verschillende fotografen stelden hun materiaal ter beschikking voor publicatie. Aan allen onze oprechte dank.

Summary

FIVE LANCEOLATED WARBLERS IN BELGIUM IN 1988-2000 AND OCCURRENCE IN EUROPE In 1988-2000, five Lanceolated Warblers *Locustella lanceolata* were recorded in West-Vlaanderen, Belgium. The first concerned a bird trapped on 10 September 1988 at Esen, re-trapped at the same site on 12 September. Hereafter, a remarkable series of three field records occurred at one and the same place, a plain near the Westdam in the outer harbour of Zeebrugge: on 5 October 1991, 10 October 1994 and 7 October 1996. The fifth record was on 1 October 2000 at Knokke-Heist. This paper documents all five records; details on the 2000 bird had not been published before. The high number of records at Zeebrugge may be explained by a high density of competent birders in autumn in combination with the abundant (night) lighting of the harbour area, attracting nocturnal migrants.

All five birds could be studied at very close range (either in the hand or in the field) and all were photographed (and the 2000 bird was videoed as well). Identification was based on a combination of characters for each bird. Most important were the measurements (in the trapped bird), small size, tertial pattern (with sharp pale edge), streaked breast and flank, undertail covert pattern and upperparts pattern.

An overview is given of all known records (184 individuals) in Europe outside the breeding areas of European Russia up to 2001. Most have been recorded in Britain and the North Sea (92, mostly in autumn,

only one in spring; plus five reported in September-October 2002) and in Finland (63, mostly singing males in spring/summer, only three in September-October; plus three singing males in late June 2002). Others were in Belgium (5), Denmark (4, all found dead, October), France (3, August-October), Germany (4, September-October), the Netherlands (2, September and December, plus one trapped in September 2002), Norway and Svalbard (5, September-October, plus one trapped in September 2002), Sweden (5, one singing male in June-July and four in October; another singing male was reported in June-July 2002) and former Yugoslavia (1, November). Figure 2 and 3 show the number of records per 10-day period and the number of European records per year in 1907-2001.

Verwijzingen

- Alström, P 1989. Bestämning av träsångare *Locustella lanceolata*. Vår Fågelvärld 48: 335-346.
- Baker, K 1997. Warblers of Europe, Asia and North Africa. Londen.
- van den Berg, A B & Bosman, C A W 2001. Zeldzame vogels van Nederland – Rare birds of the Netherlands. Avifauna van Nederland 1. Tweede druk. Haarlem.
- Birdguides 2001. The CD-ROM guide to rarer British birds (version 1.00). Ewden.
- Breife, B, Hirschfeld, E, Kjellén, N & Ullman, M 1990. Sällsynta fåglar i Sverige. Vår Fågelvärld Suppl 13. Lund.
- Clements, J F 2000. Birds of the world: a checklist. Vijfde druk. Robertsbridge.
- Cramp, S (redactie) 1992. The birds of the Western Palearctic 6. Oxford.
- Debruynne, R, Verbelen, D, van Bellinghen, S & BAHC 1996. Vier Kleine Sprinkhaanzangers *Locustella lanceolata* in België: een overzicht. Mergus 10: 345-354.
- Deutsche Seltenheitenkommission 1995. Seltene Vogelarten in Deutschland 1993. Limicola 9: 77-110.
- Dubois, P J & Yésou, P 1992. Les oiseaux rares en France. Bayonne.
- van Duivendijk, N 2002. Dutch Birding kenmerkengids. Amsterdam.
- Dymond, J N, Fraser P A & Gantlett, S J M, 1989. Rare birds in Britain and Ireland. Calton.
- Evans, L G R 1994. Rare birds in Britain 1800-1990. Little Chalfont.
- Eykman, C, Hens, P A, van Heurn, F C, ten Kate, C G B, van Marle, J G, van der Meer, G, Tekke, M J & de Vries, T G 1949. De Nederlandsche vogels 3. Wageningen.
- Glutz von Blotzheim, U N & Bauer, K M 1991. Handbuch der Vögel Mitteleuropas 12. Wiesbaden.
- Jenni, L & Winkler, R 1994. Moults and ageing of European passerines. Londen.
- Kennerley, P R & Leader, P J 1993. Identification of Middendorff's and Styan's Grasshopper Warblers. Dutch Birding 15: 241-248.
- Lewington, I, Alström, P & Colston, P 1991. A field guide to the rare birds of Britain and Europe. Londen.

Vijf Kleine Sprinkhaanzangers in België in 1988-2000 en voorkomen in Europa

- Mitchell, D & Young, S 1997. Photographic handbook of the rare birds of Britain and Europe. Londen.
- Plomp, M, Boon, L J R, van Dam, P, Groenewoud, E, Halff, R, Janssen, L, Olivier, R, Opperman, E, Sallaets, G, Wassink, A, Westerlaken, H & Kok, D 2001. Dutch Birding video-jaaroverzicht 2000. Videocassette. Linschoten.
- Riddiford, N & Harvey, P V 1992. Identification of Lanceolated Warbler. Br Birds 85: 62-78.
- Rozendaal, F G 1990. Mystery photograph 34: Gray's Grasshopper Warbler. Dutch Birding 12: 9-11.
- van Spanje, T, Reijnders, R & Levering, H 2002. DB Actueel: Drie oostelijke *Locustella*'s binnen één week gevangen. Dutch Birding 24: 396-398.
- Svensson, L 1992. Identification guide to European passerines. Vierde druk. Stockholm.
- Vergauwen, G 1991. Een Kleine Sprinkhaanrietzanger *Locustella lanceolata* te Zeebrugge op 5 oktober 1991. Mergus 5: 90-96.
- Walters, M 1997. Complete checklist vogels van de wereld. Baarn.
- Williamson, K 1968. Identification for ringers 1. The genera *Cettia*, *Locustella*, *Acrocephalus* and *Hippolais*. Derde druk. Tring.

Dominique Verbelen, Torrekensstraat 41, 9820 Munte, België (d-verbelen@tiscali.be)
Gunter De Smet, Edmond Blockstraat 9, 9050 Gentbrugge, België (gunter.de.smet@pandora.be)

APPENDIX Beschrijvingen van Kleine Sprinkhaanzangers *Locustella lanceolata* in België in 1988-2000

Esen, 10-12 september 1988

De beschrijving werd samengesteld aan de hand van notities en foto's van Rudy Debruyne (cf Mergus 10: 355, 1996, Oriolus 54: 197, 1988).

ALGEMENE INDRUK In eerste instantie vergelijkbaar met zeer kleine Sprinkhaanzanger maar met duidelijke borstband bestaande uit vele donkere vlekjes.

GROOTTE & BOUW Kleine *Locustella*, slechts weinig groter lijkend dan Winterkoning *Troglodytes troglodytes* maar heel anders gebouwd. Staart duidelijk afgerond.

KOP Voorhoofd en kruin olijfbuin, met duidelijke zwarte schachtstrepen. Nauwelijks zichtbare wenkbrauwstreep. Zeer vage, smalle, donkere oogstreep. Enigszins donkere teugel. Smalle lichte halve oogring onder oog. Oorstreek duidelijk donker maar vaag begrensd. Kin beige. Keel met duidelijke zwarte vlekjes. BOVENDELEN Mantel- en schouderveren bruin met opvallende zwarte schachtstreep. Rug en stuit eveneens met duidelijke zwarte strepen op bruine ondergrond. Bovenstaartdekveren egaler, donkerbruingrijs met lichte rand.

ONDERDELEN Middenborst donker gevlekt op bleke (beige met zeer zwakke olijfkleurige zweem) ondergrond. Vlekjes tamelijk scherp begrensd, borstband vormend. Flank beige. Buik witachtig beige. Onderstaartdekveren beige met duidelijke donkere langwerpige schachtvlek. Langste onderstaartdekveren met vaag wit uiteinde.

VLEUGEL Hand- en armpennen bruingrijs met smalle licht kastanjebruine buitenrand. Randen naar lichaam toe verbreedend, meest duidelijk op tertials. Grote handdekveren donkerbruingrijs met brede bleekbruine rand. Middelste, kleine en kleinste dekveren donkerbruingrijs met lichtbruine rand. Duimvleugel eveneens donkerbruingrijs maar met lichtere, beige rand. Onderhanddekveren en onderdekveren bleekbeige, neigend naar wit.

STAART Donkerbruingrijs.

NAAKTE DELEN Iris zeer donkerbruin. Bovensnavel donkerbruin, bijna zwart. Ondersnavel vleeskleurig-rose aan basis, donker naar top toe. Poot vleeskleurig rose, onderkant lichtst. Nagel vleeskleurig.

BIOMETRIE Vleugellengte 54 mm; tarsus 17 mm; snavellengte tot bevedering 9 mm; versmalling op p2 6.5 mm met als positie 9; staartlengte 43 mm; achterteennagel 7.5 mm.

VLEUGELFORMULE P1 top handpendekveren; p2 -1 mm; p3 = vleugeltop (met duidelijke notch); p4 = p2; p5 -3,5 mm; p6 -6 mm; p7 -8 mm; p8 -9.5 mm; p9 -11 mm; p10 -13 mm.

Zeebrugge, 5 oktober 1991

De beschrijving is gebaseerd op aantekeningen van Gunther Vergauwen en foto's van Luc Verroken (cf Mergus 5: 89, 1991, Oriolus 57: 147, 1991, Dutch Birding 14: 27, plaat 28, 1992).

GROOTTE & BOUW Grootte ongeveer als Sprinkhaanzanger maar staat iets korter lijkend. Dunne, vrij lange poten met korte nagels. Minder robuust dan Sprinkhaanzanger en fijn overkomend. Platte en hoekig uitlopende kruin, vrij kleine kop. Onderstaartdekveren tot c 5 mm van staarteinde. Staart lang, sterk afgerond en wigvormig met scherpe staartpennen. Handpenprojectie tussen 1/3 en 1/4. Brede, ronde tertials. Vijf zichtbare handpentoppen voorbij tertials. Handpennen iets schuin staand ten opzichte van tertials. Korte, stevige en puntige snavel met ovaal neusgat.

KOP Oordekveren, nek, kruin en voorhoofd grijsbruin. Oordekveren zwak licht en donker gestreept, voorhoofd egaal. Kruin over gehele lengte gestreept in rijen van korte, donkere streepjes. Nek zeer fijn gestreept en samen met kop en rug meest koud gekleurde deel van vogel. Crèmekleurige, dunne, niet contrasterende wenkbrauwstreep van snavelbasis tot iets achter oog. Brede donkere teugel. Vrij duidelijke oogring, iets lichter dan wenkbrauwstreep, voor en na oog zwak onderbroken. Zeer fijne en donkere, niet contrasterende snorstreek.

Vijf Kleine Sprinkhaanzangers in België in 1988-2000 en voorkomen in Europa

Opvallende en bredere vuilwitte mondstreep. Ook duidelijke maar iets smallere donkere baardstreep, even lang als mondstreep.

BOVENDELEN Mantel en schouder over volledige lengte donkerbruin en licht olijfbruin gestreept, meer contrasterende en minder olijfkleurige indruk makend dan bij Sprinkhaanzanger. Rug vrijwel egaal, grijzer dan mantel en schouders en samen met kop en nek minst warm gekleurd gedeelte van vogel. Stuit en bovenstaartdekveren iets minder warm gekleurd dan mantel en schouder, met donkere streping (iets dikkere en meer driehoekige streepjes dan op onderstaartdekveren).

ONDERDELEN Kin en keel flauw lichtgeel, met over gehele lengte fijne, korte, zwarte streepjes, vooral geconcentreerd op keel. Borst volledig fijn zwart gestreept, meest duidelijk op zijborst. Bovenborst eveneens met lichtgele zweem maar iets minder dan op kin en keel. Volledige maar niet scherp begrensde borstband van donkere streepjes. Onderborst, buik en anaalstreek vuilwit tot zeemkleurig. Flank donker zeemkleurig en samen met donker zeemkleurige onderstaartdekveren donkerste deel van onderdelen vormend. Flank over gehele lengte in rijen gestreept, streepjes langer dan op borst. Onderstaartdekveren (behalve langste) met zwart streepje over hele lengte. Top van langste onderstaartdekveren vuilwit en niet zeemkleurig als overige toppen en bijgevolg contrasterend.

VLEUGEL Smalle lichte top aan donkerbruine handpennen en ook smalle lichte rand aan buitenvlag van alle handpennen. Lichte buitenvlag aan p2. Tertia's met zwart centrum en zeer contrasterende olijfbruine zoom, scherp afgescheiden van donker centrum. Grote en middelste dekveren met zwart centrum en nogal brede, contrasterende olijfkleurige zoom. Kleine en marginale dekveren met nog sterker contrast dan grote en middelste. Ondervleugelde dekveren vrij licht.

STAART Donkerbruine bovenstaart met zeer smalle olijfbruine zoom aan alle staartpennen.

NAAKTE DELEN Poot lichtroze. Nagels lichtgeel. Iris donkerbruin. Bovensnavel donker met lichtroze snijrand, ondersnavel eveneens lichtroze.

GEDRAG Over grond kruipend met kop naar beneden gedrukt en staart voortdurend ondiep op en neer gaand. In meer open stukken naar nabije begroeiing rennend. Soepele en behendige indruk gevend tijdens foerageren. Zeer tam en zeer dicht benaderbaar. Voortdurend voedsel van grond pikkend, eenmaal zelfs grote mot. Bij uitzondering naar top van graspol springend wanneer prooi buiten bereik lag.

Zeebrugge, 10 oktober 1994

De beschrijving is gebaseerd op veldschetsen van Gerald Driessens, op veldnotities van Gunter De Smet en op foto's van Filip De Ruwe (cf Mitchell & Young 1997, p 123; Dutch Birding 16: 263, 1994, Mergus 9: 62, 1995) en Luc Verroken (Birding World 7: 388, 1994, Oriolus 61: 22, 1995).

GROOTTE & BOUW Iets kleiner overkomend dan Sprinkhaanzanger. Exacte grootte bepaald door afgebroken veer van Kokmeeuw *Larus ridibundus* op kruipende

vogel te leggen, met als resultaat: 12 cm. Korte, puntige snavel met relatief brede basis. Ovaal neusgat. Platte kruin. Handpenprojectie gelijk aan afstand tussen toppen van middelste tertia tot buitenste tertia (c 1/3 van zichtbare tertiaallengte). Kortste tertia ontbrekend aan rechtervleugel. Acht handpentoppen zichtbaar voorbij tertia's. Armpennen iets korter dan langste tertia. Afstand tussen toppen van langste en middelste tertia iets kleiner dan afstand tussen toppen van middelste en kortste tertia. Twee paar langste bovenstaartdekveren ontbrekend waardoor afgeronde *Locustella*-staart (voor deze soort) lange indruk makend.

KOP Kruin warmbruin met fijne, bruinzwarte lengtestrepen, naar achterkruin toe verbredend. Vage, vuilgele wenkbrauwstreep, voorzichtig aanzettend ter hoogte van teugelhelft, verbredend boven oog en uitwaaiend kort achter oog. Wenkbrauwstreep boven teugel iets meer roomkleurig. Donkergrijze teugel. Vanuit beginpunt van teugel donkergrijze streep onder oog doorlopend en uitmondend in korte, donkere oogstreep. Vaag, roomkleurig oogringetje, onder oog geaccentueerd door bovenvermelde donkere begrenzing. Aanzet tot vage, donkere snorstreep. Duidelijker, bruingele mondstreep en warmbruine baardstreep. Oorstreek warmbruin met waaivormige tekening. Kin en keel met lichtgele zweem met vooral op (zijkant van) keel fijne, korte, grijszwarte lengtestreepjes.

BOVENDELEN Mantel- en schouderveren warmbruin met breed, donker centrum, tot aan top reikend. Hierdoor op mantel brede, contrasterende, grijszwarte banen. Vergeleken met zomen van mantelveren, zomen van rugveren lichter bruin gekleurd en minder brede, niet tot top reikende grijszwarte centra waardoor gestreepte effect hier afwezig. Tekening en kleur van bovenstaartdekveren identiek aan die van rugveren.

ONDERDELEN Volledige, niet scherp begrensde borstband. Op middenborst schachtstreping breedst en meest contrasterend maar ook zij- en onderborst duidelijk getekend. Flank met bleekbeige grondkleur. Drie rijen flankstreping waarneembaar. Streping duidelijkst in bovenste twee rijen. Bruinzwarte schachtstrepen op voorflank kort en zeer fijn. Op midden- en achterflank schachtstrepen duidelijk langer en breder. Brede schachtstreping ook aanwezig op zijkant van anaalstreek. Onderstaartdekveren beige. Kortste onderstaartdekveren met duidelijke maar fijne bruinzwarte schachtstreep. Top van langste onderstaartdekveren wit.

VLEUGEL Handpennen donkerbruin met aan buitenvlag zeer fijne, lichtbruine zoom, naar top toe verdonkerend en met zeer smalle, bleke top. Tertia's met smalle, warmbruine zoom, scherp afgescheiden van zwart centrum; tertia centra donkerste onderdeel van hele verenkleed vormend; zoom van tertia's breder op buitenvlag dan op binnenvlag; op top van binnenvlag klein wit vlekje, lichtjes insnijdend in zwart centrum. Duimvleugel donkerbruin met smalle, sterk contrasterende warmbruine zoom. Grote handpendekveren warmbruin met donker centrum. Grote dekveren zwartachtig met vrij brede warmbruine zoom, niet contrastrijk afgelijnd ten opzichte van centrum. Kleine en middelste dekveren warmbruin met vaag grijs centrum.

Vijf Kleine Sprinkhaanzangers in België in 1988-2000 en voorkomen in Europa

STAART Donkerbruin met zeer smalle, warmbruine zoom en distale, zwarte groeiband.

NAAKTE DELEN Iris donkerbruin. Bovensnavel hoornkleurig met geel-roze snijrand. Ondersnavel geel-roze met hoornkleurige tip. Binnensnavel oranjeachtig. Poot lichtroze; nagels lichtgrijs.

Zeebrugge, 7 oktober 1996

De beschrijving is gebaseerd op notities van Gunter De Smet, veldschetsen van Gerald Driessens en foto's van Kris De Rouck (cf Birding World 9: 427, 1996, Dutch Birding 18: 264, plaat 245, 1996, Oriolus 62: 114, 1996) en Filip De Ruwe (cf Mergus 10: 356, 1996).

ALGEMENE INDRUK Gestreepte *Locustella* met korte handpenprojectie en opvallende borststreping. Sterk afgeronde, relatief korte staart. Staartpennen puntig.

GROOTTE & BOUW Korte handpenprojectie, c 1/3 van tertiallengte en gelijk aan afstand tussen toppen van tweede en derde tertial. Zeven zichtbare handpentoppen (p3-9; handpennen van binnen naar buiten genummerd) voorbij tertials stekend. P3 met diepe versmalling. P10 iets korter dan langste tertial. Vleugelpunt gevormd door p3.

KOP Gelige tint op keel. Kin en keel fijn gestreept. Grijzig achterhoofd, aanmerkelijk minder getekend dan kruin. Kruin met zeer regelmatige zwartbruine lengtestreping zoals mantel. Kruinstreping meest opvallend naar middenkruin toe, zijkruin onduidelijker getekend. Fijne baardstreep. Lichte oogring. Smalle donkere teugelstreep. Vlekkelig grijsbruine oorstreek, donkerst onder oogring. Lange, nauwe, geelbruine, vaag begrensde wenkbrauwstreep, achteraan gestreept.

BOVENDELEN Heggenmus *Prunella modularis*-achtige manteltekening met contrastrijke zwartachtige centra, tot top van veer reikend en regelmatig lijnvormig patroon op mantel vormend. Schouder warmer bruin getint dan achterhoofd. Stuitveren zwaar getekend, met druppelvormige donkere vlek.

ONDERDELEN Graspieper *Anthus pratensis*-achtige borstband van diffuse schachtstrepen op witachtige achtergrond met geringe geelbijmenging. Onderstaartdekveren zeemkleurig. Langste onderstaartdekveren ongetekend met witte top. Laterale onderstaartdekveren met fijne schachtstreep. Enkele diffuse zwartbruine flankstrepen op vaalbeige grondkleur. Buik witachtig.

VLEUGEL Slagpennen middenbruin (lichter dan centra van tertials). Tertials zwartbruin met sterk contrasterende smalle zoom (beige tot roestbruine rand; witachtige top). Dekveren bruin met donker centrum, grote dekveren met zwartbruin centrum en beige zoom, top iets witachtiger.

STAART Bovenstaart middenbruin.

NAAKTE DELEN Iris donkerbruin. Ondersnavel oranjeachtig. Bovensnavel donker, op oranjeachtige snijrand na. Poot roze, als in Boompieper *A trivialis*.

GEDRAG Zeer mak. Tot op enkele centimeters te benaderen. Vaak in voet van distels en koolzaad op motjes jagend. Enkele keer over korte afstand (6-10 m) vliegend.

GELUID Niet gehoord.

RUI & SLEET Vers verenkleed, stevig van textuur. Geen actieve rui. Geen zichtbare sleet.

Knokke-Heist, 1 oktober 2000

De beschrijving is gebaseerd op veldschetsen van Gerald Driessens, foto's van Patrick Beirens (cf Birding World 13: 402, 2000), Alain de Broyer (cf Dutch Birding 22: 314, plaat 314, 2000) en Gilles Willem (cf Birding World 14: 31, 2001) en video-opnamen van Leo Janssen (cf Plomp et al 2001).

ALGEMENE INDRUK Gestreepte *Locustella* met korte handpenprojectie en opvallende borststreping.

GROOTTE & BOUW Klein formaat. Korte handpenprojectie, c 1/3 tot 1/4 van tertiallengte. Sterk afgeronde, relatief korte staart. Onderstaartdekveren lang. Staartpennen puntig.

KOP Voorhoofd ongestreept olijfbuin. Kruin meer grijsbruin met scherp afgetekende, regelmatige, zwartachtige lengtestreping. Onduidelijke crèmekleurige wenkbrauwstreep, meest duidelijk voor oog. Donkere teugel en donkere veeg achter oog. Onduidelijke lichte oogring. Kin ongestreept lichtgeel. Keel met nauwe, vage olijfbuine lengtestreping.

BOVENDELEN Mantelveren grijsbruin met contrastrijk zwartachtig centrum, tot top van veer reikend en regelmatig lijnvormig patroon op mantel vormend. Schouderveren bruin met donker centrum. Stuitveren zwaar getekend, met druppelvormig donker centrum. Bovenstaartdekveren donkerbruin met zeer smalle lichte zoom.

ONDERDELEN Bovenborst met donkerdere, bredere en scherper begrensde lengtestreepjes dan keel, borstband vormend. Bovenflank grijs met onduidelijke veegjes. Onderstaartdekveren zeemkleurig. Langste onderstaartdekveren ongetekend met witte top. Laterale onderstaartdekveren met fijne schachtstreep.

VLEUGEL Slagpennen bruin met zeer smalle lichte rand aan buitenvlag, meest opvallend aan buitenste handpennen. Tertials en grote dekveren met zwartbruin centrum en smalle scherp contrasterende bruine zoom. Overige dekveren bruin met donker centrum, alula met opvallende lichte rand.

STAART Staartpennen donkerbruin met zeer smalle lichte zoom.

NAAKTE DELEN Iris donkerbruin. Bovensnavel donker. Ondersnavel geelachtig. Poot roze.

GEDRAG Zeer mak.

GELUID Niet gehoord.

RUI & SLEET Verenkleed vers. Geen zichtbare sleet.

Three American Herring Gulls at Porto, Portugal, in March-April 2001

W (Ted) Hoogendoorn, Peter Adriaens, Christian Cederroth, Gunter De Smet & Antero Lindholm

On the morning of Friday 30 March 2001, over 40 participants of the 5th International Gull Meeting (IGM) at Foz de Douro, Porto, Portugal, set out for the fishing port of Matosinhos, 3 km north of the mouth of the Douro river. Upon arrival at c 8:30, many large gulls were observed. Most were Yellow-legged Gulls *Larus michahellis* of the so-called 'Cantábrico (or Galician)' type (hereafter 'Galician type *michahellis*'). Smaller numbers of Lesser Black-backed Gull *L. graellsii* (including *L. g. 'intermedius'*) were also present. At least these three forms were involved because individuals colour ringed as chicks of each taxon were found, with the respective ringers participating in the observations and confirming the presence of 'their' birds. At c 08:45, Peter Adriaens noticed an odd second-winter large gull perched on a rooftop. It attracted attention because of its relatively large size and pale upperparts, markedly two-toned bill, and, for a second-winter individual, strikingly clouded grey-brown underparts. PA pointed the bird out to Gunter De Smet, who in turn notified Rik Winters, and suggested it was a 'Herring Gull-type'. The bird disappeared briefly but was relocated by GDS at the same rooftop around 09:15. He pointed the bird out to Ted Hoogendoorn and both observers agreed it was likely to be an American Herring Gull *L. smithsonianus*. Getting closer to the bird, GDS and TH concluded that it indeed was a *smithsonianus* in second-winter plumage (hereafter the Friday bird). Andreas Buchheim was the third to identify it as a 'classic *smithsonianus*-type'. The news was spread and during the next three hours most participants got good views of the bird. Photographs and video footage were taken but unfortunately most shots were rather distant.

The Friday bird was not relocated on the second field trip to Matosinhos on the morning of 31 March. In the afternoon, most participants set out for the third field trip to the Barra do Douro (Cabedelo), an estuarine dune formation stretching c 700 m northward from the south side of the mouth of the Douro river, and the surrounding mudflats and sandbars. This trip coincided with low tide. Several 100s Yellow-legged Gulls and

smaller numbers of Mediterranean *L. melanocephalus*, Little *L. minutus*, Black-headed *L. ridibundus* and Lesser Black-backed Gulls were present. Amidst these, one Common Gull *L. canus canus* and three or four Ring-billed Gulls *L. delawarensis* were found (one adult and two or three first-years; Hoogendoorn et al 2003). At c 15:00, Mashuq Ahmad and Killian Mullarney decided to check the gulls on the westernmost accessible sandbank of the estuary, exposed only at low tide, where many gulls had congregated. Soon, KM found a first-year *smithsonianus* (hereafter the Saturday bird) in surprisingly good feather condition. During rapidly incoming tide, c 10 hectic min were spent studying the bird's field marks and obtaining video footage as well as relocating it after several short flights. After traversing the chest-high waters of the rapidly filling channel, KM relocated the bird and could point it out to the assembled participants but only distant views were obtained.

In the afternoon of 1 April, after the 5th IGM had finished, some participants returned to the Douro estuary in an attempt to obtain better views of the Saturday bird. At c 14:30, RW found a large gull with primarily juvenile scapulars, a bi-coloured bill and plain brown underparts and 'shawl' (hereafter: the Sunday bird). He pointed the bird out to Geert Groot Koerkamp, suggesting it was a first-year *smithsonianus*. G GK and RW assumed they had refound the Saturday bird less than 1 km away from its original site. However, it was noticed that the bird showed a number of second generation scapulars, which was at odds with KM's statements about the Saturday bird. G GK and RW decided to manoeuvre around the flock to obtain better views and to try to attract the attention of the gull watchers at the Cabedelo side of the estuary. Soon the bird took flight and proceeded upriver. It landed on the south bank c 1 km away near the village of Afurada and then flew to a fishing hamlet nearby. It was extremely cooperative, readily taking bread thrown out, and at times it was as close as 4 m. Much video footage and 100s of photographs were taken. It now proved to have quite a few second generation scapulars, and to be quite worn. It was only later

that week, when KM had seen pictures of the Sunday bird on Dick Newell's website, that the possibility of the Saturday and Sunday birds being different individuals was considered seriously. Comparison by Martin Elliott of video footage confirmed that they were actually different individuals, the Saturday bird missing two blocks of median underwing-coverts that were present on the Sunday bird, among others.

Comments on the identification of the Friday and the Sunday bird were given with plate 7-11 in *Birding World* 14: 146-147, 2001. These two birds were also depicted in *Dutch Birding* 23: 163, plate 185-186, 2001, albeit with localities reversed; these plates are repeated here (plate 261, 265). Detailed descriptions of the three birds can be found in the appendix.

Identification

Saturday and Sunday birds

Identification of first-winter *smithsonianus* in Europe has been treated by Grant (1986), Mullarney (1990), Moore (1994), Dubois (1997), Diggin (2001) and Flood (2002). Also, Bob Barber's picture collection on the internet was consulted (www.dreamwater.net/bbarber/birds/gulls/HG/1StBasicHG.html). Although many first-winter *smithsonianus* have a character of their own, identification is severely hampered by individual and regional variation in both *smithsonianus* and *L. a. 'argentatus'* (hereafter *argentatus*) and *L. a. 'argenteus'* (hereafter *argenteus*). In addition, no single character is truly diagnostic in itself, and there are certain areas of overlap between *smithsonianus* and the two European taxa, rendering some out of range birds impossible to identify. Familiarity with the extensive variation in *argenteus* and *argentatus* (see, eg, Grant 1986, Golley 1993) is a prerequisite when attempting to identify a vagrant *smithsonianus*.

Vagrant first-winter *smithsonianus* in Europe should be identified on the basis of as large a combination as possible of the following 'classic' characters (comparative remarks only with respect to *argenteus*). **1** *virtually wholly dark tail*. Blackish-brown extends much farther towards the tail-base than in the average *argenteus*, which has a largely pale base rather than paler corners basally; in *argenteus*, the brown clearly shows as a subterminal band, and the pale fringe is wider than in *smithsonianus*; the odd *argenteus* may show a similar pattern. **2** *densely barred upper-tail-coverts and rump*. In *argenteus*, dark barring is usually less dense, making the tail-band stand

out clearly, rather than reinforcing the impression of a wholly dark tail as in *smithsonianus*. **3** *uniformly clouded brown underparts, continuing as a shawl onto the hindneck*. *Argenteus* can be rather dark underneath, but usually the clouded character typical of classic *smithsonianus* is lacking, and the pattern is more blotchy or streaked; a shawl is rarely as distinct as in *smithsonianus*. **4** *heavily barred undertail-coverts*. *Argenteus* usually lacks pronounced barring, and often there is no distinct pattern; if barring is present, the brown bars are narrower than the white areas in between. **5** *uniformly dark brown underwing-coverts and axillaries*. In *argenteus*, these feathers are paler and mottled rather than uniformly coloured. **6** *uniformly dark brown bases to the greater coverts, most extensively on outer and often lacking in inner greater coverts*. This pattern is rarely seen in *argenteus* but the odd individual shows it. **7** *plain dark brown tertials with narrow pale fringes and minor indentations restricted to near the tip*. In *argenteus*, the tertials usually have wider pale edges and tips, and indentations on much of the visible part of the feathers. **8** *inner primary window bleeding onto central primaries ('Venetian' blind effect), and bordered by pronounced broken terminal bar*. In *argenteus*, the window is generally more clearly defined to the inner primaries, with a less pronounced terminal bar. **9** *angular head and parallel-sided bill, with a medium strong gonys-angle but smallish-headed and shortish-legged compared to body size*. This bill shape is consistent, but it is good to realize that overall size and shape are variable, ranging from as large and robust as the largest *argentatus* to overlap with Thayer's Gull *L. (glaucoideus) thayeri* or California Gull *L. californicus*.

Deciding whether the underparts are dark enough, whether the undertail-coverts show sufficient strong barring, etc, are rather subjective matters. Therefore, photographs and/or video footage will be required in most cases for record assessment by rarities committees.

The differences between first-winter *smithsonianus* and the European large white-headed gull taxa other than *argenteus*, excluding the white-winged taxa, are more pronounced. *Argentatus* is similarly-sized and dark individuals can be problematic; usually they have more checkered barring on the wing-coverts, with more white showing in between the brown, the tertials are more extensively notched white and with broader white tips, and the tail is more broadly fringed pale with sparser barring on the upper- and undertail-coverts. *Graellsii*, *intermedius* and Bal-

Three American Herring Gulls at Porto, Portugal, in March-April 2001

260-261 American Herring Gull / Amerikaanse Zilvermeeuw *Larus smithsonianus*, first-winter, Afurada, Porto, Portugal, 1 April 2001 (*Visa Rauste*). Note clouded brown underparts continuing as shawl on hindneck and uniformly dark brown underwing-coverts and axillaries.

Three American Herring Gulls at Porto, Portugal, in March-April 2001

262 American Herring Gull / Amerikaanse Zilvermeeuw *Larus smithsonianus*, first-winter, Afurada, Porto, Portugal, 1 April 2001 (*Visa Rauste*). Note virtually wholly dark tail, 'Venetian blind' effect on inner primary window, bordered by pronounced broken terminal bar. **263** American Herring Gull / Amerikaanse Zilvermeeuw *Larus smithsonianus*, second-winter, Matosinhos, Porto, Portugal, 30 March 2001 (*Christian Cederroth & Cecilia Johansson*). Note complete row of dark greater coverts, virtually completely blackish tail and dark shawl. **264** American Herring Gull / Amerikaanse Zilvermeeuw *Larus smithsonianus*, second-winter, Matosinhos, Porto, Portugal, 30 March 2001 (*Christian Cederroth & Cecilia Johansson*). Note densely barred undertail-coverts, dark breast and belly and subdued brownish inner primary window. **265** American Herring Gull / Amerikaanse Zilvermeeuw *Larus smithsonianus*, second-winter, Matosinhos, Porto, Portugal, 30 March 2001 (*Theo Bakker/Cursorius*). Note large body, pale grey upperparts, clouded grey-brown underparts and markedly two-toned bill.

tic Gull *L. fuscus* tend to be smaller and comparatively narrower- and longer-winged; odd individuals with largely dark tails are a pitfall but the underparts tend to be coarsely streaked and mottled dark brown, rather than uniformly clouded; usually they lack an obvious pale mid-wing window and dense barring on the upper- and undertail-coverts, and develop less pale on the bill-base. Pontic Gull *L. cachinnans* and nominate *Michahellis*, although of similar size as *smithsonianus*, can easily be eliminated by their largely

whitish heads, underparts, and upper- and undertail-coverts; both retain fully black bills throughout their first year; the bill of nominate *Michahellis* is comparatively heavier, with a more pronounced gonydeal angle and a blunter tip. Apart from their smaller size, Galician type *Michahellis* and Atlantic Yellow-legged Gull *L. m. atlantis* share most of the nominate *Michahellis* plumage characters, while Galician type *Michahellis* has a less heavy and more gently down-curved bill and comparatively shorter legs, much

like *argenteus*. Great Black-backed Gull *L. marinus* is larger and stronger-billed; it shows more white in between the brown of the upperparts and wing-coverts, is coarsely blotched brown on the underparts, and has sparse, irregular blotching on the tail-base and the uppertail-coverts.

The Sunday bird showed a complete set of the classic first-winter *smithsonianus* characters. It showed a large body with a comparatively small head, appeared more thickset but of similar size as the surrounding Galician type *michahellis*, with rather shortish legs. Contrary to the Saturday bird, it had moulted many scapulars and looked quite worn. Due to the circumstances, the Saturday bird could not be studied in the field and documented as thoroughly as the Sunday bird. Nevertheless, this was more than sufficient for establishing its identity, since it fitted all the classic first-winter *smithsonianus* characters. It showed hardly any noticeable wear, with perhaps only one juvenile scapular replaced by a second-generation (first-winter) feather. It was not particularly dark, being considerably paler than first-year Lesser Black-backed Gulls present. Particularly the juvenile tertials looked remarkably fresh.

Friday bird

Identification of second-winter *smithsonianus* in Europe is far from straightforward. Even more caution needs to be exercised in differentiating them from same-age European Herring Gulls than for first-winters. Most cautionary remarks made for identification of first-winters, also hold for second-winters. It is particularly important to realize that quite a few second-winter *argenteus* show an all-dark or mostly dark tail (darker than in first-winter plumage) and heavily patterned head, neck, and/or underparts. Ahmad & Elliott (2000), in response to Vinicombe (2000), highlighted the subtleties involved in a range of features that tell a 'black-tailed' and otherwise odd second-winter *argenteus* apart from a classic second-winter *smithsonianus*. Most second-winter *smithsonianus* will not be as eye-catching amidst same-age *argenteus*/*argentatus* as first-winters. Therefore, the identification process can not do without a similarly long list of 'classic' characters, of which as large a combination as possible should fit the relevant birds (comparative remarks only with respect to *argenteus*). **1 heavily and densely barred undertail-coverts.** The dark bars are often broader than the pale bars in between, particularly on the longer feathers; unmoulted uppertail-coverts show a similar pattern; this dense barring on the tail-coverts is rare-

ly, if ever, shown in second-winter *argenteus*, and is near-diagnostic. **2 complete row of uniformly and contrastingly dark greater coverts, also clearly visible in flight (nearly as dark as secondaries).** Second-winter *argenteus* usually shows thin and intricate barring on the greater coverts ('spaghetti-pattern'); quite a few show very dark outer greater coverts, but a complete row of entirely dark greater coverts seems rare. **3 completely blackish tail or nearly so, except for some pale on inner webs of outer feathers.** Some second-winter *argenteus* are identical in this respect. **4 uniformly dark lower breast and belly, which may continue onto the upper breast and hindneck, creating a uniformly dark shawl.** Head and upper neck may be heavily streaked but can be whitish; some second-winter *argenteus* may have an identical pattern on the underparts though. **5 solidly dark tertials (on which paler fringes may be due to wear).** Many second-winter *argenteus* show some delicate barring here but sometimes the tertials are all-dark, as in *smithsonianus*. **6 lack of regular barring on the median and lesser coverts.** These may be as uniformly dark as the greater coverts; on *argenteus* usually paler and checkered. **7 very dark underwing-coverts, contrasting with silvery-grey remiges.** In *argenteus*, the underwing-coverts are less dark and often mottled, contrasting less with the primaries. **8 head and bill shape and leg length.** See section on Saturday and Sunday birds. **9 somewhat subdued inner primary window, bordered by row of broad blackish subterminal patches.** The basic colour of the window is often quite brownish, not as pale greyish as in *argenteus*, adding to the uniform appearance of the upperwing. **10 pattern of upperparts.** Although not a really distinctive character in second-years, this may be helpful too. In both taxa, the upperparts range from entirely grey to entirely brownish with dark anchor markings; in the former case, the upperparts are distinctly pale grey in *smithsonianus* and contrast markedly with the uniformly dark underparts (particularly when they continue into a dark shawl on the hindneck) and wing-coverts; in the latter case, *smithsonianus* shows a rather irregular and mottled pattern on the mantle and scapulars, unlike the neatly barred upperparts of many *argenteus*.

As in first-winters, the differences with other European large gull taxa are more pronounced. The upperparts of *argentatus*, if of the grey type, are decidedly darker than in *smithsonianus*, and if of the brownish type, are barred rather than mottled; there is distinctive pale fringing on the primary tips and the tail is broadly fringed pale.

Graellsii, *intermedius*, *fuscus* and *marinus* have much darker upperparts and considerably whiter underparts and tail with often a comparatively narrow subterminal black band and largely white uppertail-coverts. *Cachinnans*, nominate *michahellis*, Galician type *michahellis* and *atlantis* have darker upperparts and virtually white head and underparts.

The Friday bird exhibited a solid suite of the 10 characters listed above that undisputedly made it a classic *smithsonianus* in second-winter plumage. This combination of characters does not occur in second-years of any of the European large white-headed gull taxa. As explained by Ahmad & Elliott (2000), second-winter *argenteus* from the dark end of the scale with regard to the tail pattern can be troublesome but generally would lack the extent of uniformity in darkish underparts colouration, darkness of tertials and greater coverts, and the density in upper- and undertail-covert barring shown by classic second-winter *smithsonianus*. Individual *smithsonianus* may show additional identification features, which are useful when scanning gull flocks in Europe. In the case of the Friday bird, the odd combination of *argentatus*-like size and shape and *argenteus*-like mantle colour, contrasting strongly with a strikingly dark inner wing, supplied a good supplementary field character.

Possible confusion with first-year Kelp Gull

First-year *smithsonianus* may be confused with another species, Kelp Gull *L. dominicanus*, which is normally restricted to the southern hemisphere. Since the early 1980s, there are several records from Africa north of the equator, as far north as Banc d'Arguin, Mauritania (Pineau et al 2001). Others may be found still farther north, and the Iberian peninsula could be a good candidate for the first European record. Kelp Gull is a large gull, similar in size to *smithsonianus* (Dittmann & Cardiff 1998), and it shares most of the latter's classic first-year characters, eg, generally dark shawl, underparts, tertials and tail, and dark bases to the greater coverts, particularly to the outer. In *L. d. vetula* from southern Africa, which would be the likely source of vagrancy to Europe, also the rump, and the upper- and undertail-coverts are densely barred dark brown (Jiguet et al 2001). This may seem discouraging but there are some excellent clues to tell Kelp Gull apart from *smithsonianus*. **1** The wings are comparatively shorter and broader than in *smithsonianus*, causing in general more secondaries to protrude below the greater coverts at rest, and a larger part

of each individual secondary, particularly the innermost adjacent to the tertials, to be visible.

2 The bill is clearly heavier than in the average *smithsonianus*, with a more pronounced gonys-angle, often creating a blob-ended effect, differing from the more parallel-sided and longer-looking bill of *smithsonianus*. **3** There is no distinct paler mid-wing window, as in Lesser Black-backed Gull. **4** The greater coverts tend to be darker brown and with fewer internal markings than in *smithsonianus*, and in flight the greater covert bar is nearly as dark as the secondary bar, as in Lesser Black-backed Gull. **5** The legs are brownish, differing from the pink legs of *smithsonianus*. Furthermore, vagrant first-year Kelp Gulls originating from southern Africa that would make it all the way to Europe, would be roughly half a year older than first-year *smithsonianus* occurring here. By the end of the year, they would be heavily abraded and moulting virtually all feather groups, while the upperparts would show many dark grey feathers. In February-March, when most *smithsonianus* have been recorded in Europe, roughly six months older vagrant southern Kelp Gulls would have acquired largely second-winter plumage, and will easily be eliminated because of their much darker upperparts. The Kelp Gull story is more complicated, however. Single Kelp Gull nests with eggs were found in the Sine-Saloum delta, Senegal, in late June 1980 and late May 1983 (Dupuy 1984, Éard et al 1984). In mid-July 1986, GDS and others found a nest with eggs in the Parc National Langue de Barbarie, northern Senegal. Immature probable Kelp Gulls were recorded from Isle Ngor, Senegal, in October 1995 and October 1996 (Marr et al 1998), and the species may have been breeding successfully in Senegal for some years. The Mauretanian bird that was seen from April 1997 to June 1999 nested with a Yellow-legged Gull in 1998 (Pineau et al 2001). In late May 1998, Keijl et al (2000) found two to four adults and a nest with chicks on Île aux Oiseaux in the Sine-Saloum delta. Rigoulot & Peeters (1999) reported at least four nests with eggs or chicks and a mixed pair of Kelp Gull and Lesser Black-backed Gull on this island in mid-May 1999 but the outcome remained unknown. In early June 2000, however, nine pairs were found breeding on the island, and six chicks survived from six nests that were monitored (Rigoulot & Peeters 2000). The likelihood of an expanding Senegalese mini-population seems to be quite high, and chances are that pioneering individuals, particularly immatures, reach Europe. First-year Senegalese *vetula* that would do so,

would probably be only one month older than first-year *smithsonianus*, and primarily should be told apart from the latter by the structural, plumage and bare parts differences. Taking into account the harsh Saharan conditions they would have to cope with, such Senegalese Kelp Gulls would be much prone to wear and bleaching. Even if arriving in Europe in autumn or early winter, they would likely be considerably more worn and faded than a classic first-year *smithsonianus*. Great caution needs to be exercised, however, and particularly an early arriving and odd-looking putative juvenile/first-winter *smithsonianus* could turn out to be a Kelp Gull. Considering the possibility of Senegalese hybrid Kelp x Yellow-legged Gull or Kelp x Lesser Black-backed Gull wandering to Europe, is nightmarish. Such birds probably also would be much more worn and faded than *smithsonianus*, and might be eliminated that way. It is beyond the scope of this article to speculate about their plumage and bare part features. This also applies to Kelp x American Herring Gull hybrids, which have been found in Louisiana, USA (Dittmann & Cardiff 1998).

Cautionary notes

As for identification of *smithsonianus*, it needs to be stressed that the range of variation in this species is dramatic, possibly even greater than in its European counterpart. For instance, a smaller proportion of the population wintering in the southern Great Lakes and Niagara frontier region, Canada/USA, seems to show the 'classic' features of first- and second-years described above, than of the population wintering along the Atlantic seaboard south to approximately the mid-Atlantic states of the USA (TH pers obs). Apart from the tail pattern, many such birds are difficult to distinguish from European Herring Gulls (see Dubois 1997, plate 66 & 74, and Diggin 2001, plate 8), and regularly show less distinct barring on both the upper- and undertail-coverts. In some, also the underparts and the tail are less dark (Howell & King 1998). Paler tails in otherwise classic individuals also occur, and see the much discussed bird of plate 3-4 in Millington & Garner (1998).

It has often been stated that in second- and third-year *smithsonianus* progress towards adult-type upperparts is less advanced than in *argenteus*. This may be true for the populations wintering on the Atlantic seaboard of North America – and see the birds portrayed on p 22 of Ahmad & Elliott (2000) and in plate 15-16 in Batty et al (2003) – but it could be the reverse around the southern Great Lakes (TH pers obs). Kevin

McLaughlin (pers comm) commented that from many years of studying locally wintering *smithsonianus*, it has become evident that the average second-years acquire a large proportion of grey upperpart feathers. Relevant statements in Cramp & Simmons (1983) and Grant (1986) may refer to different populations, and apparently this was not realized by Dubois (1997).

About adults, Macpherson's (1961) research made him suggest that the extent of black in the wing-tip in Canadian populations decreases from west to east. More recently, when watching 1000s *smithsonianus* around Niagara Falls, Ontario, Canada, during the 1st North American Gull Conference in late November 2000, Bruce Mactavish from Newfoundland, Canada, remarked (pers comm): 'These adults look different from ours in having more black and less white in the wing-tip'. Meanwhile, Jonsson & Mactavish (2001) covered wing-tip differences in more detail. Garner & Mactavish (2001) casually remarked that *smithsonianus* upperparts are palest in grey tone in eastern Canada.

It has been suggested that some juvenile/first-winter birds that wander to western Europe are of northern origin. This may mirror the preponderance of 'classic' (northern?) individuals wintering in easternmost North America, where resident populations are not very large. Around the southern Great Lakes, before winter gets really severe, 'classic' individuals may not outnumber the huge populations of local (less classic?) birds. About first-winters, Sibley (2000) states: 'A slender, paler, neatly patterned, and pale-headed type (often retaining juvenile plumage through January) predominates in the west, while a bulkier, browner, dark-headed type (losing most juvenile plumage by November) predominates on the Atlantic coast'. This seems to be at odds with the fact that very few, if any, of the first-winters recorded in Europe, often as late as February-March, had moulted all juvenile scapulars. It can not be excluded however that vagrancy and/or reduced energy intake and retarded moult in gulls go hand in hand (Hoogendoorn & van IJzendoorn 1994, Howell & Corben 2000).

Clearly, these matters need further research but at the same time this reinforces that only 'classic' individuals can be safely identified in Europe.

Western Palearctic records of *smithsonianus*

The three records described above have been accepted by the Portuguese rarities committee (Helder Costa in litt). There is only one previous record of *smithsonianus* for Portugal, of a first-

Three American Herring Gulls at Porto, Portugal, in March-April 2001

year at Faro, Algarve, on 30-31 December 1992 (Moore 1994, de Juana et al 1995). Spain also has one record, of a first-year at Xixón, Asturias, on 3 January 1991 (de Juana et al 1995, Álvarez-Balbuena García et al 2000). The first record for the Western Palearctic was of a bird ringed as chick on Kent Island, New Brunswick, Canada, on 13 August 1936 that came aboard a ship at sea 480 km north-west of Cape Finisterre, Galicia, Spain, in November 1937 (Gross 1940, Dennis 1981, Cramp & Simmons 1983, Hoogendoorn & Steinhaus 1990). Most records of *smithsonianus* in the WP come from Ireland. After the first in 1986, no fewer than 10 were recorded in 1990, all first-winters (O'Sullivan & Smiddy 1990, 1991). The identification of three of these was treated in detail by Mullarney (1990). Up to 1999, the total number of accepted records for Britain and Ireland was 27. Five of these are from Britain, all first-winters, and of the Irish records only two were second-winters, with no older birds recorded so far (O'Sullivan & Smiddy 1990-92, Rogers et al 1992-94, 1996-2000, Smiddy & O'Sullivan 1993). These numbers do not include one presumed and one tentative first-winter, a second-winter, a putative fourth-winter and a possible adult, all at Killybegs, Donegal, Ireland, in February-March 1998 (cf Millington & Garner 1998). The second-winter individual from Ireland is the first second-year *smithsonianus* in Europe of which a photograph has been published. Four more first-winters were reported from Ireland between December 2000 and February 2001 (Diggin 2001). Up to 2001, the only other WP country that has *smithsonianus* on the list is France, with four individuals from 1993 to 1999 (Dubois et al 1995ab, Frémont et al 2000). Surprisingly, only one was a first-winter, in January in suburban Paris, the others were a second-winter in January-February on the south-western coast, and also recorded as a third-winter in December of the same year, a second-summer in June at sea off western Brittany, and a juvenile on 3 August 1997 at Le Portel, Pas-de-Calais. After 2001, several more *smithsonianus* have been reported in the WP. Notably among these are up to 11 on the Azores, Portugal, in January/February 2003 and at least four in Iceland in March 2003 (Batty et al 2003, van den Berg 2003).

With three *smithsonianus* in Porto in three days, and no previous records in the area, it is tempting to speculate that they have been overlooked.

Acknowledgements

The participants of the 5th IGM and many others are thanked for their help in various ways:

Mashuq Ahmad, César Manuel Álvarez Laó, Theo Bakker, Kenneth Bengtsson, Andrés Bermejo, Andreas Buchheim, Pierre Camberlein, Donna Dittmann, Martin Elliott, Frode Falkenberg, Paulo Fontoura, Annika Forsten, Geert Groot Koerkamp, Steve Howell, Cecilia Johansson, Risto Juvaste, Vegard Ankarstand Larsen, Radka Lezalova, Pedro Cardia Lopez, Nils Helge Lorentzen, Richard Lowe, Bruce Mactavish, Tony Marr, Mike Marsh, Kevin McLaughlin, Colm C Moore, Killian Mullarney, Dick Newell, Kjeld Pedersen, Johnny Pedersen, Steve Piotrowski, Visa Rauste, Peter Rock, Cosme Damiám Romai Cousido, Nick Rossiter, Nicolas Sadoul, Elías García Sánchez, Peter van Scheepen, Jaroslav Simek, Ian Smith, Roy Smith, David Sowter, Geert Spanoghe, Gerard Steinhaus, David Sturm, José Tavares, Alberto Velando, Clive Watson, Rik Winters and José Maria Zapata.

Samenvatting

DRIE AMERIKAANSE ZILVERMEEUWEN TE PORTO, PORTUGAL, IN MAART-APRIL 2001 Tijdens de 5th International Gull Meeting (IGM), die plaatsvond te Porto, Portugal, van 30 maart tot 1 april 2001, werden drie Amerikaanse Zilvermeeuwen *Larus smithsonianus* waargenomen. Het betrof een vogel in tweede winterkleed op 30 maart in de vissershaven van Matosinhos, een vogel in eerste winterkleed op 31 maart aan de buitenzijde van het Douro-estuarium en een tweede vogel in eerste winterkleed op 1 april aan de binnenzijde van het estuarium. De ontdekking en de determinatie van deze vogels wordt beschreven, waarbij de determinatie van eerste- en tweede-winter vogels in Europa in het algemeen en het onderscheid ten opzichte van de in Europa voorkomende grote meeuwensoorten en -vormen wordt belicht. De beschrijvingen zijn opgenomen in de appendix. Omdat geen enkel beschreven kenmerk diagnostisch is voor *smithsonianus* en de individuele variatie binnen de soort enorm is, wordt benadrukt dat alleen zogenaamde 'klassieke' vogels veilig gedetermineerd kunnen worden. Hiermee worden bedoeld vogels die alle als 'klassiek' bestempelde kenmerken vertonen. Daarnaast wordt uiteengezet hoe eerstejaars Kelpmeeuw *L. dominicanus* kan worden uitgesloten, in het bijzonder vogels die afkomstig zijn uit de recent gevormde minipopulatie in Senegal en Mauretanië in de periferie van de WP. Hoewel duidelijk is dat Amerikaanse Zilvermeeuw minstens evenveel variatie vertoont als Europese Zilvermeeuw, is hier nog betrekkelijk weinig studie naar verricht. Hierdoor is des te meer prangend dat de determinatie van Amerikaanse Zilvermeeuw slechts verantwoord is voorzover het 'klassieke' vogels betreft. Dergelijke vogels vertonen een grote mate van gelijkenis met de meerderheid van de vogels die in de noordelijke Atlantische kustgebieden van Noord-Amerika overwinteren. Ten slotte wordt het voorkomen van de soort in de WP belicht.

Three American Herring Gulls at Porto, Portugal, in March-April 2001

References

- Ahmad, M. & Elliot [sic], M 2000. Red Herrings? Birdwatch 99: 22-24.
- Álvarez-Balbuena García, F, Vigil Morán, A, Álvarez Laó, C M, Carballal del Valle, M E, García Sánchez, E & García Cañal, J A (editors) 2000. Aves raras y escasas en Asturias. Coordinadora Ornitológica d'Asturies, Aviles.
- Batty, C, Lowe, T & Millington, R 2003. Winter gull gallery: 2002/2003. Birding World 16: 114-125.
- van den Berg, A B 2003. WP reports: March-April 2003. Dutch Birding 25: 181-191.
- Cramp, S & Simmons, K E L (editors) 1983. The birds of the Western Palearctic. 3. Oxford.
- Dennis, J V 1981. A summary of banded North American birds encountered in Europe. North Am Bird Band 6: 88-96.
- Diggin, J 2001. The American Herring Gulls in County Cork. Birding World 14: 62-65.
- Dittman [sic], D L & Cardiff, S W 1998. Kelp Gull and Herring x Kelp Gull hybrids: a new saga in gull ID problems. Louisiana Ornithol Soc Newsl 181: 5-6, 182: 17.
- Dubois, P J 1997. Identification of North American Herring Gull. Br Birds 90: 314-324.
- Dubois, P J & CHN 1995ab. Les oiseaux rares en France en 1993-94. Rapport du Comité d'Homologation National. Ornithos 2: 1-19, 145-167.
- Dupuy, A R 1984. Quelques données nouvelles sur l'avifaune du Sénégal ainsi que sur celle des îles de la Madeleine. Alauda 52: 177-183.
- Érard, C, Guillou, J J & Mayaud, N 1984. Sur l'identité spécifique de certains Laridés nicheurs au Sénégal. Alauda 52: 184-188.
- Flood, B 2002. Three American Herring Gulls on the Isles of Scilly. Birding World 15: 106-110.
- Frémont, J-Y & CHN 2000. Les oiseaux rares en France en 1999. Rapport du Comité d'Homologation National. Ornithos 7: 146-173.
- Garner, M & Mactavish, B 2001. The in-between gull. Birdwatch 103: 26-31.
- Golley, M 1993. Identification of *argentatus* Herring Gull. Birding World 6: 32-38.
- Grant, P J 1986. Gulls: a guide to identification. Second edition. Calton.
- Gross, A O 1940. The migration of Kent Island Herring Gulls. Bird-Banding 11: 129-155.
- Hoogendoorn, W, Álvarez Laó, C M, Camberlein, P, Johansson, C & Lowe, R 2003. Interesting gull records at Porto, Portugal, in March-April 2001. Dutch Birding 25: 246-247.
- Hoogendoorn, W & Steinhaus, G H 1990. Nearctic gulls in the Western Palearctic. Dutch Birding 12: 109-164.
- Hoogendoorn, W & van IJendoorn, E J 1994. Pre-breeding moult in Franklin's Gulls in the Western Palearctic. Dutch Birding 16: 61-64.
- Howell, S N G & Corben, C 2000. Retarded wing molt in Black-legged Kittiwakes. Western Birds 31: 123-125.
- Howell, S N G & King, J R 1998. Tail-pattern variation in first-year Herring Gulls. Western Birds 29: 63-64.
- Jiguet, F, Jaramillo, A & Sinclair, I 2001. Identification of Kelp Gull. Birding World 14: 112-125.
- Jonsson, L & Mactavish, B 2001. American Herring Gulls at Niagara Falls and Newfoundland. Birders J 10: 90-107.
- de Juana, E & Comité Ibérico de Rarezas de la SEO 1995. Observaciones homologadas de aves raras en España y Portugal. Informe de 1993. Ardeola 42: 97-113.
- Keijl, G O, Brenninkmeijer, A, Schepers, F J, Brasseur, R E, Ndiaye, A, Stienen, E W N & Veen, J 2000. Oiseaux nicheurs sur les côtes du Parc National Langue de Barbarie et du Parc National du Sine-Saloum, Sénégal, 1998. Rapport WIWO 68, Zeist.
- Macpherson, A H 1961. Observations on Canadian arctic Larus gulls, and on the taxonomy of *L. thayeri* Brooks. Arct Inst N Amer Techn Pap 7: 1-40.
- Marr, T, Newell, D & Porter, R 1998. Seabirds off Senegal, West Africa. Bull Afr Bird Cl 5: 22-29.
- Millington, R & Garner, M 1998. American Herring Gull: in another age. Birding World 11: 109-112.
- Moore, C C 1994. The first record of American Herring Gull for Portugal. Airo 5: 32-34.
- Mullarney, K 1990. American Herring Gulls in Ireland. Birding World 3: 96-100.
- O'Sullivan, O & Smiddy, P 1990-92. Thirty-seventh to thirty-ninth Irish Bird Report, 1989 to 1991. Irish Birds 4: 231-257, 423-462, 571-610.
- Pineau, O, Kayser, Y, Sall, M, Gueye, A & Hafner, H 2001. The Kelp Gull at Banc d'Arguin – a new Western Palearctic bird. Birding World 14: 110-111.
- Rigoulot, J B & Peeters, J (editors) 1999, 2000. Suivi des colonies de reproduction des oiseaux d'eau dans le delta du Sine Saloum (Sénégal). Wetlands International/Région Wallonne de Belgique/Direction des Parcs Nationaux du Sénégal.
- Rogers, M J & Rarities Committee 1992-94, 1996-2000. Report on rare birds in Great Britain in 1991-93, 1995-99. Br Birds 85: 507-554, 86: 447-540, 87: 503-571, 89: 481-531, 90: 453-522, 91: 455-517, 92: 554-609, 93: 512-567.
- Sibley, D 2000. The North American bird guide. Mountfield.
- Smiddy, P & O'Sullivan, O 1993. Fortieth Irish Bird Report. Irish Birds 5: 79-102.
- Vinicombe, K 2000. Another American Herring Gull? Birdwatch 96: 61.

W (Ted) Hoogendoorn, Notengaard 32, 3941 LW Doorn, Netherlands (ted.hoogendoorn@12move.nl)
 Peter Adriaens, Brusselsesteenweg 695, 9050 Gentbrugge, Belgium (peter.adriaens@dutchbirding.nl)
 Christian Cederroth, Segerstads fyr, 38065 Degerhamn, Sweden (segerstad@sverige.nu)
 Gunter De Smet, Edmond Blockstraat 9, 9050 Gentbrugge, Belgium (gunter.de.smet@pandora.be)
 Antero Lindholm, Tornfallsvej 2 bs 15, 02620 Esbo, Finland (antero.lindholm@panasoft.fi)

Three American Herring Gulls at Porto, Portugal, in March-April 2001

APPENDIX Descriptions of three American Herring Gulls *Larus smithsonianus* at Porto, Portugal, in March-April 2001

30 March (Friday bird)

The description is based on photographs and video footage taken by several observers.

SIZE & POSTURE Very robust, chunky, full-chested large gull, not unlike large male Scandinavian Herring Gull, *L. a. 'argentatus'*, sometimes giving impression of Glaucous Gull *L. hyperboreus*; distinctly larger than all accompanying Galician type Yellow-legged Gulls *L. michahellis*. Heavy, angular head and broad neck; crown rather flat, highest point just in front of eye. Bill fairly long, parallel-edged; bill-tip slightly hooked; gonys-angle rather weakly pronounced. Fairly small-eyed impression. 'Double-chinned'. In flight, wing shape rather broad. At rest, primary projection as in western European Herring Gull *L. a. 'argenteus'*, somewhat shorter than visible length of tertials, comparatively less than in Galician type Yellow-legged Gull and Lesser Black-backed Gull *L. graellsii*; tail-tip reaching between tips of p7 and p8, closer to p7; five primary tips (of p6-10) visible beyond tertials; tip of p9 just short of tip of p10, tips of p6-9 evenly spaced (giving impression of four primary tips visible beyond tertials). Noticeable tertial step. Absolute tarsus length larger than in accompanying Galician type Yellow-legged Gulls due to overall larger size but perhaps relatively shorter; bill much shorter than tarsus.

HEAD & NECK Head whitish, rather heavily streaked brownish, more concentrated around eye, and making pale eye stand out. Dark patch on back of ear-coverts. Chin and throat mottled whitish. Upper neck similarly patterned as head, whitish with coarse brown streaking, but abruptly demarcated from darker and solidly dark brown lower neck, latter creating effect of dark 'shawl' running from hindneck well onto underparts. Marked contrast between dark shawl and pale grey mantle.

UPPERPARTS Mantle and scapulars pale grey as in adult *argenteus*, with some scattered old washed-out brownish pale-tipped feathers on upper mantle and front scapulars. Pale mantle and scapulars contrasting strongly with dark wing. Uniformly dark feathers of hind neck (shawl) reaching onto upper mantle. Rump greyish-brown. Uppertail-coverts dirty white, densely barred dark.

UNDERPARTS Breast (particularly lower part), flank and belly plain and evenly dark greyish-brown, this colouration reaching well behind legs. Brown mottling increasing down upper breast and sides of neck. Off-white upper flank (hidden under wing) merging into similarly coloured vent. Some rows of widely spaced dark bars on rear flanks. Whitish axillaries. Undertail-coverts dirty white with broad dark barring, contrasting obviously with off-white vent; 12-15 bars, brown bars approximately as wide as pale ones, but dark pattern denser towards tail-tip, giving general impression of very dark and strongly marked undertail-coverts.

UPPERWING On folded wing, primaries blackish-brown

(darkest part of plumage), tips slightly rounded, with thin pale fringe confined to tips, more obvious on p6; on fully spread wing, inner webs of all primaries slightly paler than outer webs. Tertials and wing-coverts giving uniform dark brown impression, except for pale tips; no inner markings on median and lesser coverts, and no obvious inner markings on all but five innermost greater coverts; some inconspicuous pale and dark freckling however (hint of 'spaghetti pattern'), near tips of all greater coverts and outer tertials; five innermost greater coverts somewhat paler than adjacent greater coverts and tertials, with inner markings showing better, but still poorly defined. In flight, outer primaries and secondaries mostly blackish-brown; pp1-5 moderately brown with large blackish subterminal anchor-shaped marks, creating slightly paler inner primary window, though not as obvious as in *argenteus* but more obvious than in average Yellow-legged Gull of same age. Secondaries with dark shaft streak and pale grey tip. At a distance, inner wing looking uniformly dark brown, except pale feather tips, which most noticeable on greater coverts and tertials. Hardly any colour difference between secondaries and greater coverts. Dark brown primary-coverts with pale tips. Wing-coverts paler brown than tail. General impression of uniformly dark wing with poorly marked inner window. Dark wing contrasting strongly with pale mantle and scapulars, much more than in European Herring Gull.

UNDERWING Median and lesser underwing-coverts and under primary-coverts solidly dark brown, contrasting with largely greyish greater underwing-coverts and remiges, and forming dark leading edge to underwing. Greater underwing-coverts brownish-grey with somewhat darker tips; slightly darker than secondaries. P5(6)-10 with dark tips; p10 mostly dark; obvious white shaft to p10. In field, underwing looked darker than on video. Pronounced silvery gloss on all remiges.

TAIL Uppertail often appearing entirely blackish-brown, creating dark horseshoe shape. However, video footage of fully spread tail reveals largely pale inner webs to at least t4-6. Outer webs of all tail-feathers, including t6, entirely blackish-brown. Very narrow whitish terminal fringe. From below, tail greyish, fading into very broad blackish terminal band.

BARE PARTS Iris whitish with greenish-yellow hue; pupil black; orbital ring appearing rather dark; upper eye-lid whitish, lower greyish. Basal two-thirds of bill pale pink; distal one-third black, running slightly backwards along cutting edge (unlike second-winter Glaucous Gull) and very slightly along culmen; general impression of dark-tipped pink bill, reminiscent of second-winter Glaucous Gull or contrasting second-winter European Herring Gull-like bill pattern; extreme bill tip whitish on both mandibles. Legs pale pinkish (*argenteus*-like or perhaps even slightly paler).

MOULT & WEAR No active moult visible. Inner greater coverts, inner three tertials, flank-feathers and most scapulars showing moderate to heavy abrasion to tips and edges; some unmarked grey rear scapulars looking fresh, probably recently renewed (like in many *argenteus* around this time of year). Front side of head and

Three American Herring Gulls at Porto, Portugal, in March-April 2001

neck and central upper breast more abraded than adjoining parts, creating paler area. Inner primary-covert missing.

31 March (Saturday bird)

The description is based on video footage by Mashuq Ahmad and a verbal description by Killian Mullarney.

SIZE & POSTURE Stocky, full-chested and pot-bellied gull, larger than most Galician type Yellow-legged Gulls and Lesser Black-backed Gulls around. Rather smallish head and shortish legs compared with body size.

HEAD & NECK Head and upper neck washed out pale brownish, forehead palest. Lower neck darker brown, strongly contrasting with pale head.

UPPERPARTS Mantle, back and scapulars rather uniformly brown, much paler than in same-aged Lesser Black-backed Gulls. Rump and uppertail-coverts strongly barred brown.

UNDERPARTS Breast, flanks and belly pale brown. Rear flanks and vent whitish. Undertail-coverts barred brown and white.

UPPERWING Outer primaries blackish brown, central primaries with dark brown outer webs and pale brown inner webs, inner primaries pale brown with dark sub-terminal patches, this creating effect of pale, dark-bordered midwing window 'bleeding out' towards wing-tip. Secondaries and tertials dark brown with pale tip. Greater, median and lesser coverts pale brown, marginal coverts dark brown. Primary coverts dark brown, contrasting strongly with pale primary window.

UNDERWING Pale greyish brown primaries, secondaries and greater underwing-coverts contrasting strongly with dark brown median and lesser underwing-coverts. Tips of outer primaries dark brown.

TAIL Almost wholly blackish brown, apart from small paler corners at bases of outer rectrices.

BARE PARTS Iris dark. Bill two-toned, basal half pale, remainder blackish. Legs pale.

MOULT & WEAR Plumage looked remarkably unworn, particularly tertials. Perhaps one juvenile scapular replaced by paler first-winter type feather. Two blocks of median underwing-coverts lacking on left wing.

1 April (Sunday bird)

The description is derived from the photographic and video material by several observers obtained at Afurada.

SIZE & POSTURE Large gull with robust body, similarly sized as or slightly bulkier than Galician type Yellow-legged Gulls present and larger than Lesser Black-backed Gull. Comparatively small but longish head. Bill quite long, slightly tapering and with rather weak gonys-angle, overall reminiscent of Pontic Gull *L. cachinnans*, but shorter. Wing rather long, but on closed wing primary projection slightly less than in nearby Galician type Yellow-legged Gulls; tail-tip almost reaching tip of p7; five primary tips (of p6-10) visible beyond tertials, tip of p5 falling equal with tertial tips, sometimes visible in between; primary projection equally long as visible length of tertials; tip of p9 just short of tip of p10, tips of

p5-8 evenly spaced, less spacing between p8 and p9. Legs of medium length but shorter than of Galician type Yellow-legged Gull, particularly obvious when walking amongst individuals of that species.

HEAD & NECK Forehead, loreal area and chin unstreaked whitish. Throat pale brownish with diffuse but coarse brown spotting. Crown, nape and ear-coverts dirty white with dense brown streaking. Upper neck off-white, mottled brown; lower neck more uniformly blotched dark brown, contrasting with paler head and creating 'shawl' effect.

UPPERPARTS Mantle-feathers with dark brown centre and pale brownish-grey fringes, mantle as a whole contrasting with paler head. Back greyish-brown. Roughly half of front scapulars second generation feathers with dark brown centre and pale buff fringes; almost all rear scapulars juvenile feathers, tinged more reddish-brown with pale fringes, rearmost scapulars showing traces of whitish indentations around tip. Uppertail-coverts distinctly barred brown-and-white with white tip, darker distally than proximally; white bars slightly broader than dark ones. Rump with more diffuse and finer vermiculated dark and pale pattern.

UNDERPARTS Upper breast whitish; lower breast, flank and belly pale brown, with medium brown feather centres, creating almost uniform light warm brown colour, darkest in front of legs. Rear flanks and vent whitish with pale brown transverse barring, bars roughly of equal width. Undertail-coverts barred dark brown and white, tips of longest coverts darkest, ie, dark bars becoming broader towards tips of undertail-coverts, near tip being broader than white ones; tip of longest feathers dark with narrow white fringe and some white freckling.

UPPERWING All primaries dark brown with pale inner web; on p1-4 outer web also rather pale, forming pale window; alternating dark and pale webs on p6-10 creating 'Venetian blind' effect; large dark brown sub-terminal patch on outer web and adjacent pale patch on outer portion of inner web of p1-4 creating impression of broken dark bar in flight; pale lengthwise 'scratches' on outer webs on p2-4; primary tips narrowly edged pale, and rather fresh, particularly on p1-5, in flight showing as continuation of narrow white trailing edge to secondaries. Secondaries dark brown with white tip, in flight showing as dark bar with narrow white trailing edge. Tertials brown, darker basally, paler distally; only on outermost tertial minor pale indentations on outer edge near tip (unlike European Herring Gull). Greater coverts largely pale brown with whitish tip and pale edge dissolving basally; border between brown and white irregularly patterned, slightly reminiscent of first-winter Pontic Gull or some second-winter European Herring Gulls. Median and lesser coverts pale brown with whitish edges, and on some feathers pale indentations basally. Marginal coverts dark brown. Primary coverts dark brown with pale tips, particularly on greater.

UNDERWING Median and lesser underwing-coverts and axillaries dark brown, contrasting with silvery grey primaries and secondaries and pale brown greater underwing-coverts, and forming dark leading edge to under-

Three American Herring Gulls at Porto, Portugal, in March-April 2001

wing. Outer primaries with dark tips, showing as irregular dark terminal band to outer wing from below. Inner median underwing-coverts slightly barred.

TAIL From above, rectrices largely blackish brown with pale terminal fringe, in flight showing as almost wholly blackish tail with neat pale terminal edge. Basal half to two-thirds of outer web of t3-5 whitish with finely vermiculated dark blotching, from t5 inwards becoming more diffuse, on t6 only on edge of outer web; similar vermiculated blotching on inner webs of t3-6; on fully spread tail showing as peppered triangular basal area on t(3)4-6, both from above and below. From below, outer webs of rectrices dark brown, inner webs greyish brown, overall less dark than from above.

BARE PARTS Iris dark brown, black pupil visible at close range. Bill bicoloured; tip black (extreme tip very thinly pale), base flesh-coloured, contrasting distinctly with tip, particularly on upper mandible, where clear-cut border in front of nostril; on lower mandible border between black and flesh more diffuse, and black extending backwards more than half of length of bill. Legs pale pink.

Interesting gull records at Porto, Portugal, in March-April 2001

During the 5th International Gull Meeting (IGM) at Foz de Douro, Porto, Portugal, in March-April 2001, several rare and interesting gulls were recorded. The records of three American Herring Gulls *Larus smithsonianus* are covered in detail by Hoogendoorn et al (2003). In this note, other interesting gull records are described.

Mediterranean Yellow-legged Gull

On 30-31 March at Matosinhos, several participants discussed the identity of two or three first-winter large gulls that showed a comparatively larger size, bulkier and broader head, longer legs, heavier bill and more steeply downcurved culmen than considered typical of local 'Cantábrican' (or Galician) Yellow-legged Gulls *L. michahellis*, hereafter 'Galician type *michahellis*'. If found farther north in western Europe, many would not have hesitated to identify these birds as Yellow-legged Gull of the Mediterranean form *michahellis*, hereafter 'nominate *michahellis*'. This identification remained tentative, because it could not be excluded that odd Galician type *michahellis* were involved. Out of a total of 87 recoveries of true *michahellis* ringed as chicks on the Medes Islands, Girona, north-eastern Spain, Munilla (1997) reports six recoveries from the Atlantic Iberian coasts, none of these west of Cantabria, north-central Spain. Carrera et al (1993), when analyzing

MOULT & WEAR Mantle-feathers and about half of front scapulars moulted feathers of first-winter plumage, otherwise juvenile feathers retained. Plumage generally rather worn and faded, showing abrasion to all exposed feather edges including second generation scapulars and body-feathers (only visible at close range). No signs of active moult, and scapular moult apparently suspended (or arrested) for at least several weeks prior to discovery. Head, neck and upper breast rather worn and faded, creating white-headed impression. Pattern on greater coverts nearly completely faded to pale brownish or whitish on most, but innermost and some outer still patterned, showing dark centres and pale spotting; median and lesser coverts almost fully bleached, not showing original pattern, although centres had obviously been dark; median coverts most worn, with only traces of feathers left and darker bases of greater coverts showing through; inner median and lesser coverts and most marginal coverts less worn, and darker brown, giving impression of dark roof-like shape on top of folded wing below scapulars.

ing all ringing recoveries of nominate *michahellis* before 1989, reported no recoveries from Portugal or Galicia. The only published Galician recovery appears to be a bird ringed as a chick on the Medes Islands on 31 May 1997, which was observed on several occasions between 21 April and 23 September 1998 on the Foz estuary, Lupo, Galicia (Vidal & Salvadores 2000). There is one recovery of a nominate *michahellis* for Portugal, a first-year bird observed by Annika Forsten, Antero Lindholm and Visa Rauste at Porto on 1-2 May 2000, that had been ringed as a chick at Saintes-Maries-de-la-Mer, Bouches-du-Rhône, France, on 12 May 1999 (white colour ring with inscription 346C). It is hard to say whether nominate *michahellis* is as uncommon in northern Portugal and Galicia as these ringing recoveries suggest. Because of regular observations of individuals showing the characters mentioned here for nominate *michahellis*, Colm Moore (pers obs) assumes that individuals of this taxon move to the south coast of Portugal in summer and early autumn, from where they disperse north to stay for the winter. Just as the first juvenile Audouin's Gulls *L. audouinii* arrive at Castro Marim, Algarve, south-eastern Portugal, in late July in recent years, individuals showing the characters of nominate *michahellis* have turned up there, suggesting a Mediterranean origin.

European Herring Gull

The status and distribution of European Herring

Gull *L. argentatus* in Portugal is unclear, and it is possibly an uncommon to rare winter visitor, for which only a few ringing recoveries from the 1960s are known (de Carvalho 1975). On 30 March at Matosinhos, a first-winter gull showing the characters of this species was found by Gunter De Smet, VR and Rik Winters, among others, and many other observers agreed with the identification.

Ring-billed Gull

On 30 March around 18:00, a first-year Ring-billed Gull with a complete tail-band was observed by Peter Adriaens, Ted Hoogendoorn, Cecilia Johansson and Colm Moore at Foz de Douro over the central section of the estuary. On 31 March, two first-year Ring-billed Gulls *L. delawarensis* were observed in the central/eastern section of the Douro estuary. One showed a complete tail-band, the other had one or two second generation, fully white (or possibly nearly so) central rectrices, creating a broken tail-band. When one of these birds flew away to the western section of the estuary (to return to the central section soon afterwards), more or less simultaneously an adult and a first-year individual were observed there by other participants but it could not be ascertained whether the latter was the same bird as the one that had flown away from the central section. Neither was it determined whether this bird had a complete or a broken tail-band. Due to distance of observation on 30 March, this bird was not seen well enough to decide in retrospect whether it was the bird with the complete tail-band seen there the next day, or a different individual. Most probably only two first-year Ring-billed Gulls were observed over the three days.

Until 1987, Ring-billed Gull was a major rarity in continental Portugal, with only one record (Hoogendoorn & Steinhaus 1990). Since 1988, it has been recorded annually and in increasing numbers (Moore 1994, Moore et al 1997) and the number of accepted records up to 1998 has soared to 46 (Costa et al 2000).

Little Gull

Scattered over the Douro estuary from 29 March to 1 April, the number of Little Gulls *L. minutus* was estimated at c 120-150. This species occurs in small numbers at various coastal sites in Portugal between October and May, without any real pattern. The previous largest flock was of 17 individuals observed at Lagoa de Santo André, Setúbal, on 5 April 1990 (Colm Moore pers comm). The continuous presence of a three-digit flock provides another indication that the Porto area is virgin territory, gull-wise.

We thank Nicolas Sadoul for supplying details about the nominate *micahellis* that was colour-ringed in France.

References

- Carrera, E, Trias, J, Bermejo, A, de Juana, E & Varela, J 1987. Étude biométrique des populations ibériques et nord-africaine du Goéland leucophée *Larus cachinnans*. Oiseau Rev Fr Ornithol 57: 32-38.
- de Carvalho, M B 1975. Anilhas recuperadas em Portugal continental e insular entre 1968/72 de aves anilhadas na Europa. Lisbon.
- Costa, H, Bolton, M, Catry, P, Matias, R, Moore, C C & Tomé, R 2000. Aves de ocorrência rara ou accidental em Portugal. Relatório do Comité Português de Raridades referente aos anos de 1997 e 1998. Pardela 11: 3-27.
- Hoogendoorn, W, Adriaens, P, Cederroth, C, De Smet, G & Lindholm, A 2003. Three American Herring Gulls at Porto, Portugal, in March-April 2001. Dutch Birding 25: 235-246.
- Hoogendoorn, W & Steinhaus, G H 1990. Nearctic gulls in the Western Palearctic. Dutch Birding 12: 109-164.
- Moore, C C 1994. Nearctic gulls in Portugal – a brief review. Airo 5: 34-36.
- Moore, C C, Elias, G & Costa, H 1997. A birdwatcher's guide to Portugal and Madeira. Perry.
- Munilla, I 1997. Desplazamientos de la Gaviota Patiamarilla *Larus cachinnans* en poblaciones del norte de la península Ibérica. Ardeola 44: 19-26.
- Vidal, C & Salvadores, R (editors) 2000. VI Anuario das aves de Galicia 1998. Vigo.

W (Ted) Hoogendoorn, Notengaard 32, 3941 LW Doorn, Netherlands (ted.hoogendoorn@12move.nl)
César Manuel Álvarez Laó, Juan XXIII, 12, 3^oD, 33403 Aviles, Asturias, Spain
(elyepa@wanadoo.es)

Pierre Camberlein, Résidence les Templiers, 519 avenue de Dunkerque, 59160 Lomme, France
(pierre.camberlein@wanadoo.fr)

Cecilia Johansson, Segerstads fyr, 38065 Degerhamn, Sweden (segerstad@sverige.nu)

Richard Lowe, Ashbrook, Dimple Lane, Crich, Matlock, Derbyshire DE4 5BQ, UK
(rjlowe@ukonline.co.uk)

Gurney's Pitta

Peninsular Thailand and adjacent southern Tenasserim, Myanmar (Burma), comprise the original range of one of world's rarest and most beautiful passerines, Gurney's Pitta *Pitta gurneyi*. During an expedition from his home base Simla in northern India, the famous civil servant Allan Octavian Hume (1829-1912) collected a bird in southern Burma, which he named Gurney's Pitta (Hume 1875). He named the specimen after John Henry Gurney (1819-1890), a banker from Norfolk, England, who was – like Hume – keen on finding undescribed species.

Following the discovery, several collectors reported that the species was relatively numerous at many locations where it was encountered. For example, Robinson (1915) stated that it was very common at Khao Nong, Thailand, and Chasen (1939) stated that it was the most common pitta at Trang, Thailand. It was found at various locations between 11:50 N and 07:30 N and the majority of the birds was found in various habitats like very degraded forest to tall near-primary forest. Most of the 103 specimens now present in various collections – of which 62 in the British Museum (Natural History; BMNH) at Tring, England, alone – have been collected in the period up to 1913; 40 specimens were collected in Burma and all others in Thailand (Collar et al 1986).

The story of Gurney's Pitta (also known as Black-breasted Pitta) after 1914 in Burma had no follow-up (until very recently), mainly because of the very limited access to the country up to the present time. In Thailand, it was last seen in the wild in 1936. In 1987, Gurney's Pitta was placed on CITES Appendix III as not having been seen in the wild for 50 years. Remarkably, only shortly after putting the species on this list, a previously undocumented specimen found in southern Thailand in 1952 was located. In addition, there was evidence of continuing low-level trade in the species throughout the long years of its presumed extinction. On the Bangkok Sunday Market, six birds were on sale between November 1966 and December 1968. One of these was purchased by the famous Thai naturalist and founder of the modern conservation movement in Thailand Boonsong Legakul, and a female of captive origin was obtained in 1972. A

pair was in captivity in a private collection in Gravesend, near London, England, until c 1975, when the male escaped (Vince 1980, Collar et al 1986). Things turned brighter in the mid-1980s when Thailand-based ornithologist Phil Round found a male Gurney's Pitta at a Bangkok bird market, which had been there from 1982. He recorded its call on 31 May 1985, just before the bird died on 2 June 1985 – the first known sound-recording of the species. Three more birds were rumoured to be in captivity in the early 1980s. PR spent years searching the locality where the bird was trapped, from 1985 onwards using the sound-recording to elicit a call in response. Finally, PR and Thai biologist Uthai Treesucon succeeded from 14 June 1986 onwards in locating no fewer than 39 pairs at Khao Pra-Bang Khram in southern Thailand (Round & Treesucon 1986). As a result, the species was upgraded to CITES Appendix I (total ban on any trade) in 1990. As a cruel side effect, this ban on trade made the species even more valuable and stimulated illegal trade. Further exploration of its habitat, now known to be lowland semi-evergreen forest, resulted in a total of three locations for Gurney's Pitta: in Surat Thani province, in Krabi province and on the border of Krabi and Trang provinces (Round 1992, 1995, Gretton et al 1993). Of this type of lowland forest, at least 97% had been destroyed in Thailand, clearly indicating the threats to the survival of several species depending on this type of habitat, including Gurney's Pitta. Birds are generally believed to be sedentary although some seasonal movement may occur; breeding takes place in the wet season (late May/early June to November; Collar et al 1986).

In 2003, only 30 birds – including the pair shown on the accompanying photographs – were found during several surveys in southern Thailand in a single reserve named Khao Nor Chuchi, part of the Khao Pra Bang Khram reserve in the Khlong Thom district (Yothin Meekaeo pers comm). The 200 km² Khao Nor Chuchi is a small hill enclosed by the Krabi, Trang and Nakhon Si Thammarat provinces, with lowland forest in Krabi and Trang. One-third of the area is farmland, mostly located within the sanctuary. The hill acts as a watershed to over 2000 km² of farmland in the two provinces. Only part of this last locality in Thailand where this species can

266 Gurney's Pitta / Gurneys Pitta *Pitta gurneyi*, male, Khao Nor Chuchi, Khao Pra-Bang Khram reserve, Thailand, 4 April 2003 (Kanit Khanikul)

267 Gurney's Pitta / Gurneys Pitta *Pitta gurneyi*, female, Khao Nor Chuchi, Khao Pra-Bang Khram reserve, Thailand, 4 April 2003 (Kanit Khanikul)

268 Gurney's Pitta / Gurneys Pitta *Pitta gurneyi*, male, Khao Nor Chuchi, Khao Pra-Bang Kham reserve, Thailand, 4 April 2003 (Kanit Khanikul)

269 Gurney's Pitta / Gurneys Pitta *Pitta gurneyi*, female, Khao Nor Chuchi, Khao Pra-Bang Kham reserve, Thailand, 4 April 2003 (Kanit Khanikul)

be found, is declared a reserve but unfortunately most pittas breed outside the boundaries of the reserve and particularly this area is under constant threat of deforestation; as a result, the numbers of pittas found in the reserve have declined rapidly (Gretton 1988, Round 1992, Gretton et al 1993).

More promising news came very recently when during a survey in southern Myanmar in May 2003, four small populations of Gurney's Pitta were located, the first to be found in the country since 1914. The discovery was made by a team from the Bird Enthusiasts and Nature Conservation Association (BENCA), the Department of Forests Kawthaung District and Birdlife International, after a month-long survey of lowland forest in Myanmar's southern Tanintharyi Division (Tenasserim). The largest population numbered 10-12 pairs and all sites were close to historical collecting localities. The team could not travel everywhere they wanted and the participants believe there may be significantly more pittas living in unexplored parts of the areas. The surviving Gurney's Pittas in Myanmar are increasingly threatened by the rapid clearance of their forest habitat to make way for oil palm plantations.

Despite the rediscovery of the population in Myanmar and the single location in Thailand, this pitta remains one of the most threatened species in the world. It shares its globally threatened status with no less than eight other pitta species on the IUCN Red List, out of a world total of 32 species (Lambert & Woodcock 1996, Stattersfield & Capper 2000). Pittas are confined to the Old World, with two species in Africa and the others in the Asian-Australian region. Two species are confined to Australia and most species occur in

Indonesia and the Philippines. They all suffer to some degree from habitat degradation and some are still hunted and collected because of their brilliant plumage. The rarity of many pittas combined with their beautiful plumage and very shy terrestrial behaviour make them a much sought-after group for birders. Among these, Gurney's Pitta ranks as one of the most prized birds to see in the wild – as long as it is still possible...

We thank Frank Rozendaal for his useful comments.

References

- Chasen, F N 1939. The birds of the Malay peninsula 4. London.
- Collar, N J, Round, P D & Wells, D R 1986. The past and future of Gurney's Pitta *Pitta gurneyi*. Forktail 1: 29-51.
- Gretton, A 1988. Gurney's Pitta and the lowland forests of southern Thailand. Cambridge.
- Gretton, A, Kohler, M, Lansdown, R V, Pankhurst, T J, Parr, J & Robson, C 1993. The status of Gurney's Pitta *Pitta gurneyi* 1897-1989. Bird Conserv Intern 3: 351-367.
- Hume, A O 1875. Novelties. Stray Feathers 3: 262-303.
- Lambert, F & Woodcock, M 1996. Pittas, broadbills and asities. Mountfield.
- Robinson, H C 1915. On a collection of birds from the Siamese province of Bandon, N. E. Malay Peninsula. J Fed Malay States Mus 5 (3): 83-110.
- Round, P D 1992. Gurney's Pitta: the latest chapter. Oriental Bird Cl Bull 15: 29-32.
- Round, P D 1995. On the seasonality and distribution of Gurney's Pitta *Pitta gurneyi*. Forktail 11: 155-158.
- Round, P D & Treesucon, U 1986. The rediscovery of Gurney's Pitta *Pitta gurneyi*. Forktail 2: 53-66.
- Stattersfield, A J & Capper, D R (editors) 2000. Threatened birds of the world. Barcelona.
- Vince, C 1980. Keeping soft-billed birds. London.

Justin J F Jansen, Blitterswijkseweg 3, 5871 CD Broekhuizen, Netherlands (justinDBA@cs.com)
 Kanit Khanikul, 159 Soi 7 seri 7, Saunlaung, Bkk 10250, Thailand (sawnoi@photomore.net)

Masters of Mystery

Solutions of third round 2003

The solutions of mystery photographs V and VI (Dutch Birding 25: 176, 2003) appear below.

V Mystery photograph V shows a swimming gull *Larus*. The densely spotted head, relatively unmarked grey mantle and scapulars and uniform brown wing-coverts and tertials suggest that the mystery bird is either a first-winter Ring-billed Gull *L. delawarensis* or Mew Gull *L. canus*. As expected, nearly all entrants identified the mystery bird as one of these species. A few entrants opted for other gulls, Herring Gull *L. argentatus* and Pontic Gull *L. cachinnans*. Only the second-winter plumage of Herring may resemble the mystery bird. However, the tertials and wing-coverts are normally finely barred or vermiculated in second-winter Herring, whereas these feathers are mostly uniform brown in the mystery bird. Furthermore, in second-winter Herring the mantle-feathers and scapulars are often densely marked with dark crescents, quite unlike the relatively plain grey mantle-feathers and scapulars in the mystery bird. In Pontic, only first-winter birds may superficially look like the mystery gull. However, the white head is a striking feature in first-winter Pontic, whereas the head is densely spotted brown in the mystery bird. Furthermore, first-winter Pontic shows a charac-

teristic anchor-like pattern on mantle-feathers and scapulars, unlike the plain grey mantle-feathers and scapulars of the mystery bird. Both Herring and Pontic, therefore, can be relatively easily eliminated as possible candidates for this mystery bird.

So, we are left with Ring-billed Gull or Mew Gull and to tell first-winter birds of these species apart, one has to carefully check the shade of grey of the mantle and the pattern on the tertials and greater and median wing-coverts. It is always difficult to judge the exact shade of grey correctly, because both the position of the bird and light intensity may have a strong impact on its appearance. However, the grey of the scapulars and mantle appears quite dark on the mystery photograph and this favours Mew. In Ring-billed, the mantle-feathers and scapulars are normally much paler grey. In addition, at least in fresh first-winter Ring-billed normally some dark crescents are visible on mantle-feathers and scapulars. In first-winter Mew, mantle-feathers and scapulars are unmarked plain grey or show, at the most, a faint dark shaft-streak. In the mystery bird, a few scapulars at the right side of the bird are darker, showing the typical pattern of Mew with a faint dark shaft-streak instead of dark crescents typical of Ring-billed.

Another important difference can be found on the greater coverts. In first-winter Ring-billed

270 Mew Gull / Stormmeeuw *Larus canus*, Romanshorn, Bodensee, Switzerland, 13 January 2003
(Jan Bisschop)

Gull, the greater coverts form a characteristic pale grey midwing-panel, mainly caused by the nearly uniform pale grey lower greater coverts. In Mew Gull, the greater coverts are browner and even the lower greater coverts show quite a large amount of brown. This more brownish midwing-panel is also seen in the mystery bird and, therefore, suits Mew better. In addition, the median coverts in Ring-billed also show a distinct pattern which, however, is subject to more variation and, therefore, difficult to use, especially in birds showing extensive wear. Normally, the median coverts in first-winter Ring-billed are darker brown than in the mystery bird. The darker interior areas of the median coverts contrast with the pale fringes to produce a much more contrasting appearance compared with the more uniformly coloured median coverts of Mew. Furthermore, the shape of the brown central areas of individual median coverts is also different. The brown area of the median coverts of Ring-billed have concave or straight edges and corners at the tip of the feathers, whereas in Mew the brown area in these feathers is more rounded. In the mystery bird, the tip of the median coverts shows some signs of wear. However, the shape of the brownish centres of the feathers can still be judged safely and these show more or less rounded edges, which suit Mew better. Finally, the tertial pattern in first-winter Ring-billed and Mew is also different. Ring-billed shows relatively dark, almost blackish tertials with thin pale fringes. In Mew, the tertials are brownish and have a broad whitish fringe especially at the tip. Again, this is also seen in the mystery bird which, therefore, is definitely a Mew Gull.

This first-winter Mew Gull was photographed by Jan Bisschop in January 2003 at Romanshorn, Bodensee, Switzerland. Plate 270 shows another photograph of the same bird. Based on this locality, the bird may be assumed to be a Common Gull *L c canus* and not a Nearctic Short-billed Gull *L c brachyrynchus* or East-Asian Kamchatka Gull *L c kamtschatschensis*. These three taxa may deserve specific status but are currently considered subspecies of Mew Gull; they differ in immature plumage but their separation is beyond the scope of this solution. This mystery bird was correctly identified by 40% of the entrants. Most entrants went for Ring-billed Gull (56%), maybe because the bird shows extensive brownish spotting and barring on head and undertail, which is rather like first-winter Ring-billed. However, some first-winter Mew Gulls can be quite heavily marked as well, especially in early winter.

VI Mystery photograph VI depicts another immature gull *Larus*. However, because of the elegant appearance of the mystery bird with long narrow wings, some of the entrants went astray by opting for one of the species of terns *Sterna*. Especially Royal Tern *S maxima* was mentioned quite often. Only in fresh first-winter plumage, Royal looks rather similar. However, that plumage is only seen in autumn and does not fit the mystery photograph's month (May). In May, first calendar-year Royal would show freshly replaced silvery-grey inner primaries and brownish (due to wear, not blackish as in the mystery bird) outer primaries. Furthermore, moult of the tail-feathers starts in late September and the tail is completely replaced by May, not showing a subterminal black band as in the mystery bird. In addition, Royal's greater coverts are replaced in autumn and the median and lesser coverts are bleached during the winter months, giving a much whiter appearance of the upperwing in May than is shown by the mystery bird. Royal is, therefore, eliminated and the combination of structure with long wings and short tail and plumage characters points indeed towards a gull.

When trying to identify a gull, one should always start ageing it. The mystery bird still shows immature primaries, primary coverts, secondaries and greater coverts. It has replaced, among others, its juvenile back and scapulars by adult-like feathers. It is, however, difficult to tell whether this bird is one of the gull species with three age-groups ('small gulls', reaching adulthood in three years) or with four age-groups ('large gulls', reaching adulthood in four years). In the first case, the bird would be in its second calendar-year, while in the second case it would be in its third calendar-year.

Mediterranean *L melanocephalus*, Ring-billed and Mew (small gulls) in first-winter plumage may, at first glance, resemble the mystery bird most, because of its pale grey wing-panel across the coverts. In all the mentioned species, this grey panel is formed by the greater coverts, while in the mystery bird the grey panel is formed by the median coverts. The same is true for first-winter Pallas's Gull *L ichthyaetus*. Furthermore, all the mentioned species show an obvious pale wing-panel on the inner primaries in which even the outer webs are pale. The mystery bird, however, shows dark outer webs on all the primaries which excludes Pallas's, Mediterranean, Ring-billed and Mew Gull.

Therefore, the mystery bird must be one of the large gulls with four age-groups. In the large gulls,

Mystery photograph VII (April)

only one species shows a very neat and narrow black tail-band, dark outer webs of the inner primaries (resulting in the absence of an obvious pale window), largely unmarked underwings and rump, a pale shade of grey on its mantle and dark grey legs as in the mystery photograph. This is Audouin's Gull *L. audouinii* and, in addition to these plumage characters, the long-winged appearance supports this identification.

This Audouin's Gull is in its third calendar-year and was photographed by Marcel Scholte at Valencia, Spain, on 9 May 2003. It was correctly identified by 66% of the entrants, while others went for one of the species of terns (16%, especially Royal Tern (12%)) or Mediterranean Gull (9%). Furthermore, seven other gull species were mentioned by 9%.

There were 86 entrants to this round and 22 (26%) of them managed to identify both mystery birds correctly. Bernd de Bruijn and Axel Mueller (Germany) were drawn as the winners. Both will receive a copy of *Birds of Nepal* by Richard Grimmett, Carol Inskipp and Tim Inskipp, donated by Christopher Helm/A&C Black (Publishers) Ltd. After three rounds, eight entrants identified all six mystery birds correctly. These are Chris Batty (Britain), Ruud van Beusekom (Netherlands), Joris Elst (Belgium), Martin Fichtler (Germany), Axel Halley (Germany), Jari Korhonen (Finland), Martin Kühn (Germany) and

Mystery photograph VIII (July)

Clemens Portofée (Germany). They are followed by 12 entrants with five and 20 entrants with four correct answers. The names of entrants with three or more correct identifications can be viewed at www.dutchbirding.nl.

Fourth round 2003

Photographs VII and VIII represent the fourth round of the 2003 competition. Please, study the rules (Dutch Birding 25: 54, 2003) carefully and identify the birds in the photographs. Solutions can be sent in three different ways:

- by *postcard* to Dutch Birding Association, Postbus 75611, 1070 AP Amsterdam, Netherlands
- by e-mail to masters@dutchbirding.nl
- from the website of the Dutch Birding Association at www.dutchbirding.nl

Entries for the fourth round have to arrive by **1 September 2003**. From those entrants having identified both mystery birds correctly, one person will be drawn who will receive a copy of the Helm identification guide *Sylvia warblers* by Hadoram Shirihai, Gabriel Gargallo and Andreas Helbig, donated by Christopher Helm/A&C Black (Publishers) Ltd. Swarovski Benelux generously agreed to sponsor this competition, this time with a pair of marvellous SLC 10x50 WB binoculars. The overall winner after six rounds will win these Swarovski binoculars.

Rob S A van Bemmelen, Gouwzee 20, 1423 DV Uithoorn, Netherlands (masters@dutchbirding.nl)
Dick Groenendijk, Elzenstraat 14, 4043 PB Opheusden, Netherlands (masters@dutchbirding.nl)

Recensies

HADORAM SHIRIHAI, GABRIEL GARGALLO, ANDREAS J HELBIG, ALAN HARRIS & DAVID COTTRIDGE 2001. *Sylvia warblers. Identification, taxonomy and phylogeny of the genus Sylvia*. Christopher Helm/A&C Black, 37 Soho Square, London W1D 3QZ, UK; e-mail ornithology@acblack.com. 576 pp. ISBN 0-7136-3984-9. GBP 60.00.

I knew it, I knew it, I knew it! Music has everything to do with watching birds! The Salver's may not be everybody's cup of tea, but Haydn or Mahler really should help you find the *Sylvia* warblers of the world. Or so David Cottridge, the photographer of many of the magnificent photos in this book, wants us to believe. In the way he explains it, I am inclined to agree with him, although Haydn and Mahler are in turn not my favourites.

Sylvia warblers has already been inhaled as a landmark publication. If one has had its doubts about previous volumes in this series with regard to their identification content, this book truly lives up to the real intention of the series' title: it is a book about identification. In fact, identification is written in capitals within its 576 pages. That many pages devoted to only 22 species: that is what I call an achievement! However, that is not just all. Several taxonomical bodies quickly moved to recognize three more species of *Sylvia* warbler based on the results dealt with in the book. And, if this was not enough, another achievement of the book was an apparent immediate response by rarities committees to search their archives. In part due to this book (and to the credit of observant observers of course), Moltoni's Warbler *S cantillans moltonii* was added to the Dutch list as its distinct call became finally known to a wider audience (including rarities committees).

This book constitutes a change from the series' format. Not only does a species get more pages for its treatment than ever before in this series, the book also contains photographs of all species. This amounts up to 37 photographs for a variable species like Subalpine Warbler *S cantillans*, with its four relatively distinct subspecies. It is refreshing to see that space has been devoted as well to depict difficult-to-identify plumages of several species as on photo plate 83, or to be able to compare similar plumages of related species as for instance on photo plate 55 (Tristram's Warbler *S deserticola* and Spectacled Warbler *S conspicillata*) or plate 76 (Ménétries's Warbler *S mystacea* and Sardinian Warbler *S melanocephala*). And, while you are checking the 97 photo plates, take note of the differences of the subspecies of Sardinian Warbler on plate 74. Illuminating indeed. As if that many photo plates were not enough, the book also contains 20 plates of artwork by Alan Harris, again illustrating all species. Species texts are very detailed, and separate sections deal with field identification, voice, identification in the hand, subspecies taxonomy, moult, age and sex,

general biology and ecology, and population size and trends. Additional text figures show sonagrams, moult patterns, shapes of tail feathers, and distributional maps of most species. Furthermore, field sketches showing jizz and movement of the particular species enliven the species texts. An introduction to the genus contains interesting discussions on both the phylogeny and the migratory behaviour of the genus (amongst others).

As already noted above, the book treats 22-25 species of *Sylvia* warbler, including five species of (mostly) African species that were formerly contained in the genus *Parisoma*. Compared with the Western Palearctic *Sylvia* species, these five species are only briefly mentioned with a maximum of 'just' eight pages. In contrast, a species like Garden Warbler *S borin*, the most famous non-descript species of the Western Palearctic, is dealt with in 18 pages! Worse still, the five (mostly) African species together get only 10 photos; again, Garden Warbler gets 11 alone! That almost seems unfair!

No nitpicking at all? Should I really get into that 'game'? Well, there is a distinct bias of photos taken in Israel (about half of the more than 200 included). One can therefore argue that for some species, like Rüppell's Warbler *S rueppelli*, only the plumage that is observed during migration is depicted. We still do not know what this species' respective plumages exactly look like on the breeding grounds. Aren't they difficult to identify in that period? Annoying to some degree is also that the numbering of the photo plates is inconsistent, with some just numbering from left to right and then down (which I prefer) but with others first numbering from top to down, and to the right. Finally, the species texts are pretty condensed. Texts therefore not only require careful study, but with all these separate sections more or less dealing with identification, overlap in text can be quite substantial. Useful as this overlap may be, it does not necessarily invite to read a chapter before going to sleep (although I noted that it actually will get you there easily!). A serious complaint may also be the price of the book. Despite all information you get, for a whole new generation of birders (now still in the university's benches) GBP 60 may be quite high a price. Christopher Helm, think about these poor boys (and girls).

In the end, of course, this book is indispensable for the Western Palearctic birder, especially when you are planning a trip to the most '*Sylvia*-warbler dense' spots in Europe: southern Spain and north-western Africa. A whole world of identification problems will open for you but, fortunately, also a whole world of solutions to these problems. I agree that this book is a landmark publication. I can only hope that the bar has not been set too high for future volumes of this remarkable series. ROLAND VAN DER VLIET

Recensies

EWAN URQUHART 2002. *Stonechats: a guide to the genus Saxicola*. Christopher Helm/A&C Black Publishers Ltd, 37 Soho Square, London W1D 3QZ, UK; e-mail ornithology@acblack.com, website www.acblack.com. 320 pp. ISBN 0-7136-6024-4. GBP 37.00.

The popular series of family monographs has come a long way. From the ground-breaking *Seabirds* by Peter Harrison, published in 1983, covering c 300 species of various genera in almost 450 pages (1.5 page per species), two decades later we are at a stage where only 14 species of a single genus (*Saxicola*) can fill 320 pages alone (23 pages per species)! If *Seabirds* had remained the standard, 30-40 volumes would have sufficed to cover all the world's bird families; if *Stonechats* becomes the new norm, no less than 700 books will be necessary to cover all of the c 10 000 bird species known.

Now, what does this imply? First, *Stonechats* offers a lot of text and relatively few plates. With 14 plates, each species gets an average of one plate and therefore ample space to illustrate several different plumages. Some species are particularly well covered, such as Siberian Stonechat *S maura* with two plates and Pied Bushchat *S caprata* with three plates, of which two cover females only! Adam Bowley's plates are most pleasing and accurate and capture the distinctive jizz of the *Saxicola*'s quite well. In my opinion, some plates are a bit (too) dark but this may be a remark towards the printer rather than towards the artist. The book rounds off with 92 colour photographs of all species treated, which are a welcome addition to the plates. The choice of photographs is generally fine, although for some of the rarer species good photographs were apparently hard to find.

The main part of the book consists of the species accounts. These are all extremely detailed, especially if you compare them with previous family monographs. Only *Sylvia warblers*, published in 2001 by Hadoram Shirihai, Andreas Helbig, Allan Harris, David Cottridge and Gabriel Gargallo, can compete with or even surpass *Stonechats* in this respect. Every subspecies is treated fully, regarding both distribution and identification. In accordance with recent decisions taken by a number of taxonomic committees, this book treats European Stonechat *S rubicola*, African Stonechat *S torquata* and Siberian Stonechat as three separate species. The author explains why the name *S rubicola* should be chosen for the European taxon, and not *S torquata*, which is better reserved for the African group. This treatment is substantiated by a separate paper included in the book, detailing the molecular phylogeny of stonechats and related turdids. Remarkably, a different nomenclature is used in that paper! The most controversial species in the book – from a systematic point of view – is Buff-streaked Bushchat *S bifasciata*, a species that has been considered to belong to different genera, including *Myrmecochicla* (anteater chats) and *Oenanthe* (wheatears), but now seems to be most closely related to the *Saxicola*'s.

One of the 'disadvantages' of a book so well

researched is that only reviewers with a similar knowledge as the author may find any shortcomings in the plates or text. One only has to take a look at the distribution maps of Hodgson's Bushchat *S insignis* to know what I mean: every single published record is accounted for in a separate map, on basis of which a more general map is drawn, which is accompanied by six pages of text on 'distribution and status'. However, when checking the status of Siberian Stonechat as a vagrant in the Netherlands (page 193), I was surprised to see that only records up to 1996 are mentioned, although information up to 2000 or even 2001 must have been easily available. This example may indicate that parts of the book were written several years ago without being updated at a later stage. For the average birder, this book offers an overwhelming amount of information of which only a small proportion will be used in the field. As a consequence, the book is both identification guide and handbook. Some birders may be put off by this combination, which makes it a much more scientific book than many other family monographs. Others may find this an extra reason to buy it and to study the *Saxicola*'s with even more interest than before. Personally, I found the layout with text spread over the full page instead of two columns less easy to read, especially because most species accounts are many pages in length. This said, this is yet another impressive 'family' monograph. ENNO B EBELS

KEES WOUTERSEN & MANOLO GRASA 2002. *Parque Nacional de Ordesa & Monte Perdido – Atlas de las aves/atlas of the birds*. Kees Woutersen Publicaciones, C/Ingeniero Montaner 4-1º-C, 22004 Huesca, Spain; e-mail cwoutersen@able.es. 195 pp. ISBN 84-607-5432-4. EUR 25.00.

The Ordesa national park in the Spanish Pyrenees has a huge range of habitats, from mediterranean and gallery woodland to pine woods, alpine meadows and glaciers. Hence its bird life is highly varied. Kees Woutersen had already produced the outstanding bird atlas for the nearby province of Huesca with a 10x10 km grid. And now he has made a breeding bird atlas for the Ordesa NP with a 1x1 km grid, in co-operation with Manolo Grasa. One of the first birds most birders will check when they hold this atlas is Wallcreeper *Tichodroma muraria*. Well, this is your chance if you still have missed this must-see bird. From the map it is clear where you should try to find it! The atlas is in English and Spanish (in the same font type so now and then you will find yourself reading Spanish...), and for all birds a picture has been added. Each text explicitly tells in which habitats the species can be found, and in which densities etc. For the distribution maps, colours have been chosen that will not be appreciated by everyone: dots ranging from red to orange-brown on a dark-green background. The background also shows the rivers and streams in the park, so this helps (especially when comparing with a good topographical map) to locate the dots. Size and colour of the dots reflect the

categories (proven, probable and possible breeding) and densities per km² (in six classes), respectively. Non-breeding birds are also treated, with short texts. A very practical part of the introduction are the descriptions of 12 'ornithological itineraries' covering all the habitats of the park. Some of these walks are easy and some are really hard. For each itinerary an indication has been given of the duration (with and without birding...), the best time of the year, and the ascent. The latter ranges from 0 to 1150 m, and for a typical itinerary it is

often about 500 m. If you are not a walker, you will have to find out how far you can get to the birding spots by car or bus. The book does not give clues for this, apart from a general map.

Surely, any birder visiting the park should bring this bird atlas. Moreover, the existence of a bird atlas with a 1x1 km grid is tantalizing enough to choose the Ordesa park as your premier Pyrenees birding destination. That is, if you do not mind mountain walking. JOHN VAN DER WOUDE

WP reports

This review lists rare and interesting birds reported in the Western Palearctic mainly in **May-early July 2003** and focuses on north-western Europe. The reports are largely unchecked and their publication here does not imply future acceptance by the rarities committee of the relevant country. Observers are requested to submit records to each country's rarities committee. Corrections are welcome and will be published.

SWANS TO GROUSE In 2002, the first breeding of **Whooper Swan** *Cygnus cygnus* for Denmark was successful with three young raised. At Haringvliet, Zuid-Holland, the Netherlands, amidst 530 breeding pairs of **Barnacle Goose** *Branta leucopsis*, a white-morph

Ross's Goose *Anser rossii* was incubating four eggs on 19 May. The first or second Ross's Goose for Norway was documented at Selvær, Nordland, on 10-11 May. In Denmark, the **Barnacle Goose** colony on Slatholm near Copenhagen increased to 161 breeding pairs in 2002; two pairs bred on Bornholm. On 21 May alone, 19 205 Barnacle Geese and 18 590 **Long-tailed Ducks** *Clangula hyemalis* were counted on eastward migration over north-western Estonia. In Finland, single **Ruddy Shelducks** *Tadorna ferruginea* were seen at Siikajoki on 13 May, at Nenännokka, Oulunsalo, on 24 May and at Ulkokarvio, Hailuoto, on 18 June; another was in Nord-Trøndelag, Norway, on 13 June. The population of **Mandarin Duck** *Aix galericulata* in Ger-

271 Lappet-faced Vultures / Oorgieren *Torgos tracheliotus*, with Egyptian Vulture / Aasgier *Neophron percnopterus*, Bir Shalatein, Egypt, 14 May 2003 (Tommy Frandsen/Cursorius)

272 Sociable Lapwing / Steppekievit *Vanellus gregarius*, female, Korgalzhyn, Tengiz, Kazakhstan, 26 May 2003
(Arnoud B van den Berg)

273 Sociable Lapwing / Steppekievit *Vanellus gregarius*, with Northern Lapwing / Kievit *V. vanellus*, Müntschemier, Bern, Switzerland, 14 March 2003 (Adrian Jordi) cf Dutch Birding 25: 187, 2003

274 Sabine's Gull / Vorkstaartmeeuw *Larus sabini*, presumed second-summer, Lowestoft, Suffolk, England, June 2003 (Nigel Blake)

275 American Golden Plover / Amerikaanse Goudplevier *Pluvialis dominica*, Praia, Santiago, Cape Verde Islands, 12 April 2003 (Nico Geiregat)

WP reports

many increased to 250-370 breeding pairs (Vogelwelt 124: 17-24, 2003). On 2 June, one was seen at Ulfsstaðir, Völlum, Iceland. A male **Lesser Scaup** *Aythya affinis* was found at Vadstena, Östergötland, Sweden, on 13 June. If accepted, an eclipse male **Redhead** *A. americana* at Lough Errul, Cape Clear Island, Cork, from 12 July onwards is the first for Ireland. In Croatia, a male **Common Eider** *Somateria mollissima* was photographed in the harbour of Klenovica on 16 June. The pair of **Harlequin Ducks** *Histrionicus histrionicus* at Kirkjubø, Faeroes, from 11 November 2001 was still present on 7 May. An adult male **Black Scoter** *Melanitta americana* was seen at Gubbanäs, Halland, Sweden, on 23 April and one was at Samsø, Østjylland, Denmark, from 27 April to 7 May. The male **White-winged Scoter** *M. deglandi* at Reykjavík, Vestfir, Iceland, was still present on 28 June. The sixth or seventh **Hooded Merganser** *Lophodytes cucullatus* for Iceland was a female at Leirhafnarvatn, Melrakkaslétta, from 30 May into June. Long-staying males **American Black Duck** *Anas rubripes* were still on Tresco, Scilly, England, and at Garður, Iceland, in July. The second for the Faeroes occurred at Tórshavn on 9 May. If accepted, a **Red-billed Duck** *A. erythrorhynchos* at Simeto river, Sicily, Italy, on 25 April will be the second for the WP (the first was in Israel in June-July 1958). The number of **Capercaillies** *Tetrao urogallus* in Switzerland had decreased to 450-500 by 2001 (from 550-650 in 1985 and 1100 in the 1960s), and many are isolated.

LOONS TO FLAMINGOS Until 21 May, a record 26 **Great Northern Loons** *Gavia immer* flying north and six **Yellow-billed Loon** *G. adamsii* flying south-east were counted on spring migration past Skagen, Nordjylland, Denmark. In Switzerland, an unseasonal adult-summer **Great Northern Loon** swam at Greifensee, Zürich, from 3 June. On 27 May, a second-year **Yellow-billed Loon** was seen at Ristna, Estonia. In Germany, an adult **Pied-billed Grebe** *Podilymbus podiceps* turned up in Niedersachsen on 7 June (presumably the same bird present from 6 July 2002 as the first for Germany). The first breeding of **Black-necked Grebe** *Podiceps nigricollis* for Norway occurred at Harvalandsvatnet, Jæren, Rogaland, where a pair with two chicks was found on 28 June. Also in Norway, **Black-browed Albatrosses** *Thalassarche melanophrys* flew past Svellingen, Hordaland, on 10 May and Hamningberg, Telemark, on 3 July. This summer's first **Fea's Petrel** *Pterodroma feae* for north-western Europe was reported past St John's Point, Down, Northern Ireland, on 22 June and the first two **Wilson's Storm-petrels** *Oceanites oceanicus* were seen eight miles south off St Mary's, Scilly, England, on 12 June. From 23 April to at least 7 June, the **American Bittern** *Botaurus lentiginosus* at Bygholm Vejle, Vejlerne, Nordjylland, was booming for its third consecutive spring. Single **Great White Pelicans** *Pelecanus onocrotalus* were seen at Ostellato, Italy, on 1 May, Étang de Berre, Bouches-du-Rhône, France, until 18 May, and in Niedersachsen (photographed) on 16 June. If accepted, a **Squacco Heron** *Ardeola ralloi-*

des at Ruovesi on 22 May will be the fifth for Finland. The eighth for Denmark was at Værgengene, Vestjylland, in June. In the Netherlands, eight individuals were reported from 20 May to late June. One of the two **Yellow-billed Storks** *Mycteria ibis* from February in southern Spain was still present at Caño Guadamar, Doñana, Sevilla, on 13 June. The newly established Danish population of **Eurasian Spoonbill** *Platalea leucorodia* doubled in 2002 when 12 nests were recorded. The first breeding for Armenia (in 50 years) occurred this spring at Armash fish farm, where at least two pairs were found. On 11 May, one was shot at Comino, Malta. The **Greater Flamingo** *Phoenicopterus roseus* breeding population in Sardinia, Italy, increased to 3200 pairs this spring.

RAPTORS The only **California Condor** *Gymnogyps californianus* grown up in the wild, probably in the 1970s or longer ago, a female known as AC-8, was found shot dead in Kern County, California, USA, on 13 February (cf Dutch Birding 24: 307-308, 2002). It was one of a handful of individuals remaining in the wild in 1986 when it was decided to trap them all for a captive-breeding project; since then, she spent 14 years in captivity to produce nine young. In the spring of 2000, when she had become less productive as a breeder, she had been released in the wild, becoming the only free-flying California Condor with a living memory of the behaviours wild individuals practiced before 1987. A reward of more than USD 30 000 has been offered for information leading to the arrest of the person who killed her. The spring total of **Crested Honey Buzzard** *Pernis ptilorhynchus* for Eilat and the southern Arava, Israel, was at least 23. The monitoring of rare raptors in Denmark during 2002 resulted in 18 active nests of **Red Kite** *Milvus milvus* (a total of 18 fledglings was produced), eight pairs of **White-tailed Eagle** *Haliaeetus albicilla* (producing six young), one pair of **Golden Eagle** *Aquila chrysaetos* (producing one young, as in 1999 and 2000), one active nest of **Osprey** *Pandion haliaetus* and one pair of **Peregrine Falcon** *Falco peregrinus* producing two young at Mon. On 24 May, an immature **Lammergeier** *Gypaetus barbatus* flew over Drenthe, the Netherlands. An apparently unmarked immature over Skagerrak, Nordjylland, on 26 May was the species' second sighting for Denmark (the first was in June 1999). On 4 June, an adult was reported from Nesselbrunn near Marburg, Hessen, Germany. The first for Norway was a second-year on Utsira, Rogaland, Norway, on 13 June (which could be the same as the one at Skagerrak). On 16 and 22 June, a second- or third-year with bleached primaries (from the re-introduction project in the Alps) was resting at Bøtø, Falster, Denmark. The eighth or ninth **Egyptian Vulture** *Neophron percnopterus* for Hungary was an adult in Hortobágy on 19 May. Two **Eurasian Griffon Vultures** *Gyps fulvus* (not ringed or wing-tagged by any re-introduction project) were seen over Messina, Sicily, on 12-13 May and another on 11 June. In central Hungary, an adult was seen on 4 and 18 June. In the Netherlands, up to two took up residence at a breeding station of

276 Western Reef Egret / Westelijke Rifeiger *Egretta gularis*, Praia, Santiago, Cape Verde Islands, 12 April 2003 (Nico Geiregat) **277** Squacco Heron / Ralreiger *Ardeola ralloides*, Værnengene, Vestjylland, Denmark, 5 June 2003 (Ole Krogh) **278** Dalmatian Pelican / Kroeskoppelikaan *Pelecanus crispus*, Lesvos, Greece, May 2003 (Gabriel Schuler)

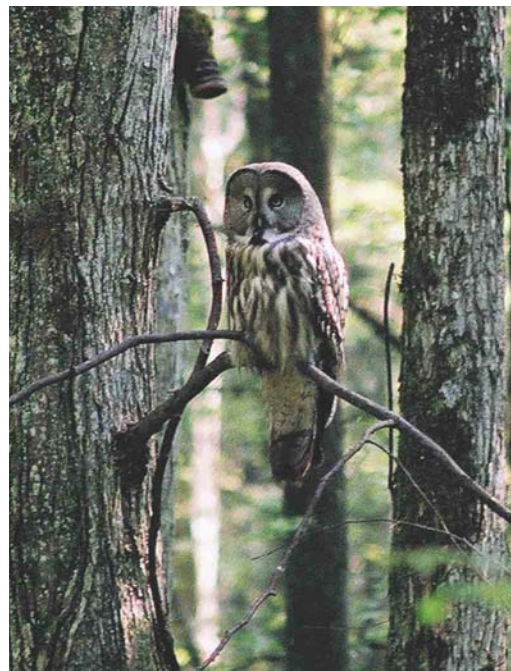
279 Sabine's Gull / Vorkstaartmeeuw *Larus sabini*, Lowestoft, Suffolk, England, 12 June 2003 (*Robin Chittenden*)
280 Franklin's Gull / Franklins Meeuw *Larus pipixcan*, adult-summer, Ein Evrona, Israel, 3 June 2003 (*James P Smith*) **281** Slender-billed Gull / Dunbekmeeuw *Larus genei*, Chablais de Cudrefin, Vaud, Switzerland, 24 May 2003 (*Adrian Jordi*)

White Storks *Ciconia ciconia* at De Wijk, Drenthe, on 3-19 June, predated upon the storks' chicks, eating them on the nests. A second- or third-year **Rüppell's Griffon Vulture** *G rueppellii* first flying north at Straits of Gibraltar on 26 May was found exhausted at Tarifa, Andalucia, Spain, on 29 May and taken into care at Jerez zoo, from where it was released on 10 July. In Egypt, a record gathering of more than 50 **Lappet-faced Vultures** *Torgos tracheliotus* was noted at Bir Shalatein on 14 May. A record number of **Pallid Harriers** *Circus macrourus* visited Britain this spring, with five in May and four in June. In Denmark, the spring total was 19 (until late May). In central Italy, a female **Levant Sparrowhawk** *Accipiter brevipes* was ringed at Monte Brisighella on 11 May. Upon re-examination of the specimen of the only **Steppe Buzzard** *Buteo buteo vulpinus* accepted for Britain, a bird shot at Everleigh, Wiltshire, England, in September 1864, it was concluded that it was impossible to exclude an 'intergrade, or

even an exceptional nominate'. Consequently, Steppe Buzzard has been removed from the British list. It seems likely that an examination of all (more than 30) specimens from the Netherlands would have the same result (cf *Rare birds in the Netherlands*, 2001). On 1 June, a **Long-legged Buzzard** *B rufinus* was seen in Blekinge, Sweden. In Germany, a pale-morph was reported at Leyhoern near Emden, Niedersachsen, on 8 June. A juvenile **African Long-legged Buzzard** *B r circensis* was observed at Siracusa, Sicily, on 25 May. If accepted, a **Lesser Spotted Eagle** *A pomarina* migrating over Gurten, Bern, on 16 May will be the fourth for Switzerland. The sixth or seventh for the Netherlands was photographed at Finsterwolde, Groningen, on 2 June. The second **Greater Spotted Eagle** *A clanga* for Norway was in Mandal, Vest-Agder, on 11 June. On 22 May, one was reported at Conero in central Italy. Near Dolistowo at Biebrza marshes in eastern Poland, up to two adult **Steppe Eagles** *A nipalensis* were seen from

30 June onwards. If accepted, a second or third calendar-year **Imperial Eagle** *A heliaca* at Virolahti on 21 May will be the sixth for Finland. A subadult was seen at Demirkazik, Turkey, on 25 June. Another second- or third-year was at Skagen, Nordjylland, on 27 June. A pale-morph **Booted Eagle** *Hieraaetus pennatus* at Hamina, Virolahti, from 18 May will be the fourth for Finland and the first since 1993. If accepted, a second calendar-year male **Lesser Kestrel** *F naumanni* at Siikajoki on 18 May will be the second for Finland (the first was at Siuntio in June 1989). An adult male was at Tipperne, Denmark, on 7 June. From early July, an **American Kestrel** *F sparverius* stayed at Simmersbach, north-east of Dillenburg, Hessen, Germany. In Abu Dhabi, United Arab Emirates (UAE), an **Amur Falcon** *F amurensis* was hovering west of the international airport on 8 June.

RAILS TO WADERS If confirmed, the breeding of **Water Rail** *Rallus aquaticus* at Ghadira nature reserve this spring was the first for Malta. A singing male **Baillon's Crane** *Porzana pusilla* at Parikkala, Siikalahti, on 20 May was (only) the 11th for Finland. In June, four pairs of **Common Coot** *Fulica atra* bred and raised young in Iceland (there were only three previous breeding records). For the third consecutive year, a pair of **Common Cranes** *Grus grus* produced young at Fochtelöerveen, Drenthe/Friesland, the Netherlands. An adult **Demoiselle Crane** *Anthropoides virgo* migrated south-south-west past Peijonniemenlahti, Tohmajärvi, Finland, on 7 June. The northernmost **Kentish Plover** *Charadrius alexandrinus* ever for Norway was at Nesseby, Finnmark, on 8 June. The fourth **Greater Sand Plover** *C leschenaultii* for Norway was photographed at Bausje, Vest-Agder, on 6-10 May. On 13 July, one was discovered a few km south of Sebybadet on Öland, Sweden. The first **Oriental Plover** *C veredus* for Finland and the WP was present for four hours on 25 May at Alajoki, Ilmajoki, before it flew off to the north-west. A survey of the last known breeding areas of **Sociable Lapwings** *Vanellus gregarius* in the steppes of the Tengiz depression in central Kazakhstan in 2001 revealed a serious decline (Sandgrouse 24: 22-27, 2002); two years later, in May-June, numbers appeared to be at the same low level, with up to 10 pairs at Korgalzhyn and seven adults with seven chicks at Aktyubek. However, a flock of 65 males and 30 females at the latter village in June (Lars Lachmann in litt) gives hope that there are still some undiscovered breeding sites. In the Netherlands, one was seen at Schermerhorn, Noord-Holland, on 9 May. A **White-tailed Lapwing** *V leucurus* was at Eilat on 8-18 May. In the UAE, 18 adults and a total of nine chicks were counted at Wimpey Pits in the fourth week of May; unfortunately, the famous pits are currently infilled for a building project, destroying their attractiveness for birds and birders. On 1 June, the sixth for Denmark was reported from Ballum Sluse, Sjælland. A pair of **Northern Lapwings** *V vanellus* raised two chicks in Iceland in June. **White-rumped Sandpipers** *Calidris fuscicollis* were at Punta de la Banya, Delta de l'Ebre,

282 Great Grey Owl / Laplanduul *Strix nebulosa*, Bialowieza, Poland, 25 May 2003 (Tomasz Kulakowski)

Tarragona, Spain, from 31 May to 1 June, at Corsept, Loire-Atlantique, France, on 1 June, at Cley, Norfolk, England, on 23 June, and on Öland on 1 July. At Karmøy, Rogaland, Norway, a **Pectoral Sandpiper** *C melanotos* was chasing a **Buff-breasted Sandpiper** *Tryngites subruficollis* on 11 June. The sixth **Sharp-tailed Sandpiper** *C acuminata* for Norway was an adult at Gaulosen, Trondheim, Sør-Trøndelag, on 24-25 June. The **Long-toed Stint** *C subminuta* reported for Lothar, Israel, on 11 May appeared to be a second calendar-year Little Stint *C minuta* (cf Dutch Birding 25: 188, 2003). The first confirmed breeding of **Eurasian Woodcock** *Scolopax rusticola* in Iceland was substantiated by an adult and a young found on 8 July. The first **Hudsonian Godwit** *Limosa haemastica* for Sweden and the fifth for the WP was an adult male at Väsby fjärd on Öland on 14-20 June. In Iceland, the eighth **Spotted Redshank** *Tringa erythropus* occurred at Aðlækur, Öxarfjörður, on 11 May, the third **Green Sandpiper** *T ochropus* at Höfn, Hornafjörður, on 23-24 June and the seventh or eighth **Common Sandpiper** *Actitis hypoleucos* at Sílavík, Höfn, in May. A **Grey-tailed Tattler** *Heteroscelus brevipes* watched for less than an hour at Sebybadet, Öland, on 12 July will be the first for Sweden and the fourth for the WP. On 15 July, the world's largest reclamation project at Saemangeum on the west coast of South Korea was brought to an immediate halt by a historic court's ruling following pro-

283 Melodious Warbler / Orpheusspotvogel *Hippolais polyglotta*, Mariapeel, Limburg, Netherlands, 15 June 2003
(Patrick Palmen)

284 Booted Warbler / Kleine Spotvogel *Acrocephalus caligatus*, Värtsilä, Finland, 11 June 2003 (Kari Eischer)

285 Lesser Grey Shrike / Kleine Klappekster *Lanius minor*, Kerzers, Fribourg, Switzerland, 14 May 2003 (Adrian Jordi) **286** European Roller / Scharrelaar *Coracias garrulus*, Wauwiler Moos, Luzern, Switzerland, 13 May 2003 (Adrian Jordi) **287** Caspian Stonechat / Kaspische Roodborsttapuit *Saxicola maura variegata*, Skagen, Denmark, 18 May 2003 (Ole Krogh) **288** Thick-billed Warbler / Diksnavelrietzanger *Acrocephalus aedon*, Fair Isle, Shetland, Scotland, 16 May 2003 (Deryk Shaw)

289 Rock Bunting / Grijze Gors *Emberiza cia*, first-summer male, Gedser, Falster, Denmark, 1 June 2003
(Ole Krogh)

290 White-crowned Sparrow / Witkruingors *Zonotrichia leucophrys*, Dursey Sound, Cork, Ireland, May 2003
(Chris Batty)

291 White-throated Sparrow / Witkeelgors *Zonotrichia albicollis*, Stapleton Woods, Wirral, England, May 2003
(Steve Young/Birdwatch)

292 Black Lark / Zwarte Leeuwerik *Melanocorypha yeltoniensis*, male, South Stack, Anglesey, Wales, June 2003
(Nigel Blake)

WP reports

293 Magnificent Frigatebird / Amerikaanse Fregatvogel *Fregata magnificens*, Ilheu De Baluarte, Boavista, Cape Verde Islands, 6 April 2003 (*Nico Geiregat*) **294** Eurasian Crag Martin / Rotszwaluw *Hirundo rupestris*, Lemland, Lågskär, Ahvenanmaa, Finland, 27 May 2003 (*Harry J Lehto*) **295** Booted Warbler / Kleine Spotvogel *Acrocephalus caligatus*, Ottenby, Öland, Sweden, 30 May 2003 (*Fredrik Hansson*) **296** Plain Martin / Vale Oeverzwaluw *Riparia paludicola* (left), with House Martin / Huiszwaluw *Delichon urbica*, Eilat, Israel, 1 July 2003 (*James P Smith*) **297** African Collared Dove / Izabeltortel *Streptopelia roseogrisea*, Bir Shalatein, Egypt, 14 May 2003 (*Tommy Frandsen/Cursorius*) **298** Citrine Wagtail / Citroenkwikstaart *Motacilla citreola*, male, Beijershamn, Öland, Sweden, 31 May 2003 (*Fredrik Hansson*)

tests by environmental groups. The 40 100 ha Saemangeum mudflats accommodate internationally important concentrations of 30 waterbird species, including **Spoon-billed Sandpiper** *Eurynorhynchus pygmeus* (up to 200 in September) and **Nordmann's Greenshank** *T guttifer*. A final ruling will be made in two or three months; for information and addresses to send letters of concern or protest, see www.wbkenglish.com/saemref.asp.

JAEGERS TO TERNS In June, **Long-tailed Jaeger** *Stercorarius longicaudus* and **Little Gull** *Larus minutus* bred for the first time in Iceland. Four pairs of **Mediterranean Gull** *L. melanocephalus* bred in Denmark in 2002. The second record for Armenia concerned a first-summer at Armash fish farm on 19 May. On rooftops at Hoofddorp, Noord-Holland, the Netherlands, six pairs were nesting in June (roof-nesting has been documented before in this species, eg, at Noginsk near Moscow, Russia, from 1999). The first **Franklin's Gull** *L. pipixcan* for Israel and the Middle East was an adult-summer at Ein Evrona salt ponds, Eilat, on 3-5 June. The fourth for Norway was at Oslo from 7 July. From 28 May to mid-July, a long-staying presumably second-summer **Sabine's Gull** *L. sabini* was at Lowestoft, Suffolk, England. Several **Bonaparte's Gulls** *L. philadelphia* were present in Britain (three) and Ireland (four) in May-June. In Switzerland, one of two adult **Slender-billed Gulls** *L. genei* photographed on 24 May at Chablais de Cudrefin, Vaud (where the species is annual in May since 1998), wore a ring (FKD) probably from the Camargue, Bouches-du-Rhône. After becoming the first for the Netherlands at Neeltje Jans, Zeeland, on 1 May, a second-summer **Audouin's Gull** *L. audouinii* flew across the North Sea and became the first for Britain at Dungeness, Kent, on 5-7 May. A juvenile at Lac Léman, both on the French and the Swiss side (constituting the fourth record for Switzerland), on 16 and 18 August 2001, appeared to have been ringed as a chick on Pianosa, Toscane, in June 2001 (Nos Oiseaux 50: 125-126, 2003). From 13 July, even earlier than in 2002 (when 17 July was the first date), a **Ring-billed Gull** *L. delawarensis* was present at Goes, Zeeland, the Netherlands, for its seventh consecutive year (the first sighting of this bird was on 18 January 1998 and since then it has been present every year from either July or September to February). In Iceland, an adult-summer **Ross's Gull** *Rhodostethia rosea* stayed at Húsavík on 10-22 June. In 2002, Denmark lost **Gull-billed Tern** *Gelochelidon nilotica* as a breeding species (this spring, in April-May, only four individuals were reported); other species that recently disappeared as breeders from Denmark include **Black Grouse** *Tetrao tetrix* and **White Stork** *Ciconia ciconia*. In Spain, the pair of **Lesser Crested Terns** *Sterna bengalensis* at Ebro delta, Tarragona, was found again on 11 June and their chick was ringed on 2 July; a third individual was paired to a Sandwich Tern *S. sandvicensis*. An **Elegant Tern** *S. elegans* was reported from Bouin, Vendée, on 29-30 June. The fifth **Roseate Tern** *S. dougallii* for Denmark was at Hundested, Nordsjælland, on 21 June. In Israel,

a first-winter **Arctic Tern** *S. paradisaea* was seen at Eilat on 18 May. The first **Forster's Tern** *S. forsteri* for Belgium was a first-summer at Zeebrugge and Zwin, West-Vlaanderen, from 17 May to 12 June; possibly the same bird turned up at Colijnsplaat, Zeeland, the Netherlands, on 15 July. In Ireland, an adult and two first-summers were at Lady's Island Lake, Wexford, in late May; one first-summer remained from 26 May into July. In the Netherlands, a **Bridled Tern** *S. anaethetus* was reported past Camperduin, Noord-Holland, on 21 June. A **Whiskered Tern** *Chlidonias hybrida* was photographed at Klepp, Rogaland, Norway, on 5 June and a **White-winged Tern** *C. leucopterus* in Maine, USA, in June.

DOVES TO PITTAS In Egypt, at least three **African Collared Doves** *Streptopelia roseogrisea* and 14 **Namaqua Doves** *Oena capensis* were seen at Bir Shalatein on 14 May. The seventh **European Scops Owl** *Otus scops* for the Netherlands was found as a roadkill between Stavoren and Warns, Friesland, on 8 May. In Shetland, Scotland, one was observed at Northdale, Unst, on 23-25 May. The fourth for Denmark (and the first since 1982) was singing at Kløvbakken, Filsø, from 13 June to at least 3 July. The first **Snowy Owl** *Nyctea scandiaca* this year for Britain was on St Kilda, Outer Hebrides, Scotland, on 23 May. The c 15th **Great Grey Owl** *Strix nebulosa* for Poland was present at the Białowieża forest from 8 May to at least 5 June. A pair of **Long-eared Owls** *Asio otus* with young in late June documented the first breeding for Iceland. In Denmark, five pairs of **European Bee-eaters** *Merops apiaster* bred at three sites in 2002; this spring, six returned to two of these sites. Vagrant **European Rollers** *Coracias garrulus* were seen, eg, in Wauwilermoos, Luzern, Switzerland, on 11-16 May and in Luxembourg, Belgium, on 25-26 May. Also in Belgium, a hybrid **Grey-headed x European Green Woodpecker** *Picus canus x viridis* was discovered at Comblain-au-Pont, Liège, on 6 April and photographed (Aves contact 39: 29, 2003). **Gurney's Pittas** *Pitta gurneyi* were rediscovered at four lowland forest sites in Myanmar (previously known as Burma), where the species was last sighted in 1914.

LARKS TO THRUSHES In Egypt, 12 **Black-crowned Sparrow-larks** *Eremopterix nigriceps* were seen at Bir Shalatein on 14 May and one was 40 km south of Safaga on 15 May. In Israel, c 10 **Dunn's Larks** *Eremalauda dunnii* were found in the southern Arava during May. The first **Black Lark** *Melanocorypha yeltoniensis* for Britain was a male at South Stack on Anglesey, Wales, from 31 May to 8 June. In Denmark, only two breeding pairs of **Crested Lark** *Galerida cristata* were recorded in 2002, both in Hirthals, Nordjylland. Two long-stayers at Oulu, Oritkari, Finland, were still present on 4 June. On 1 July, the third **Plain Martin** *Riparia paludicola* for Israel was seen for 25 minutes at K19, Eilat (previous records were in May 1985 and April 1989). The second **Eurasian Crag Martin** *Hirundo rustrestris* for Finland turned up at Lemland, Lågskär, Ahvenanmaa, on 26 May. It was the best spring ever for

Red-rumped Swallow *H daurica* in Denmark with 16 individuals until late May, in the Netherlands with 15 until 12 May and in Sweden with 13 until 11 June. The population crash of **Tawny Pipit** *Anthus campestris* in Denmark resulted in (only) 15 pairs in 2002, including 10 pairs on Anholt in Kattegat. In Israel, two additional **Black Scrub Robins** *Cercotrichas podobe* in May raised the spring total to six. In Skagen, a first-summer male **Caucasian Stonechat** *Saxicola maura variegata*, the fourth for north-western Europe, was present on 18-19 May. In Germany, a male **Western Black-eared Wheatear** *Oenanthe hispanica* was seen at Hiddensee, Mecklenburg-Vorpommern, on 24 May. The fourth **Eastern Black-eared Wheatear** *O melanoleuca* for the Netherlands was a first-summer male north of Mokbaai, Texel, Noord-Holland, on 4 May. In Sweden, a second-year male **black-eared wheatear** *O hispanica/melanoleuca* stayed at Ljungby, Småland, on 18-21 May. More than 300 km north-west from the nearest known breeding sites, a few adults and a juvenile **Persian Wheatear** *O chrysopygia* were seen in Urts mountains, Armenia, on 9 and 24 June. The second **Naumann's Thrush** *Turdus naumanni naumanni* for North America was seen on St Paul, Alaska, USA, on 25 May (a Dusky Thrush *T n eunomus* was photographed here the previous day).

WARBLERS From 26 June to 15 July, six singing **Lanceolated Warblers** *Locustella lanceolata* were found in Finland. Record numbers of **Upcher's Warblers** *Hippolais languida* passed through Israel in May, with up to six in both the Jerusalem and southern Arava areas. Possibly the first breeding of **Melodious Warbler** *H polyglotta* for Austria occurred in June. In the Netherlands, nine birds were reported with at least seven singing in May-June. In Turkey, one **Paddyfield Warbler** *Acrocephalus agricola* was singing at Ahlat marsh on 24-25 May and six were at Bendimaki on 26 May; at least four were building a nest. On 9 June, a **Blyth's Reed Warbler** *A dumetorum* was trapped at Spurn, East Yorkshire, England. The fourth **Thick-billed Warbler** *A aedon* for Britain was trapped on Fair Isle on 16 May and briefly seen on 17 May. Until 26 June, 21 singing **Booted Warblers** *A caligatus* were found in Finland. One was present at Ottenby, Öland, from 30 May to 1 June. The first **Eastern Olivaceous Warbler** *A pallidus* for Denmark was trapped at Gedser, Falster, on 1 June and still present on 2 June. **Sardinian Warblers** *Sylvia melanocephala* were found on Helgoland, Schleswig-Holstein, Germany, on 12-14 May, at Winterton Dunes, Norfolk, on 4 June and in Suffolk on 12 July. The third **Barred Warbler** *S nisoria* for Malta was a male trapped at Comino on 12 May. Close to the Dutch border, a male was singing at Engdener Wüste near Nordhorn, Niedersachsen, Germany, on 1-14 June (there is no breeding record for the Netherlands). A singing **Greenish Warbler** *Phylloscopus trochiloides* on Schiermonnikoog, Friesland, from 31 May was joined by a second singing male and probably a third bird from 6 June onwards; a calling individual was still present in late July suggesting the first breeding for the

Netherlands. The first singing **Arctic Warbler** *P borealis* this spring for Finland dated from 4 June and for Norway from 18 June. In Scotland, one turned up on Unst, Shetland, on 2 July. In Sweden, a **Pallas's Leaf Warbler** *P proregulus* was found at Närsholmen, Gotland, on 2 May and a **Yellow-browed Warbler** *P inornatus* at Saxe, Dalarna, on 16 May. In the UAE, a **Hume's Leaf Warbler** *P humei* was present at Mushrif Palace gardens on 17-18 May. If accepted, a **Dusky Warbler** *P fuscatus* singing at Nagli on 25 May would be the second for Latvia. An **Iberian Chiffchaff** *P ibericus* remained at Kingswear, Devon, England, from 19 May into July. A singing **Firecrest** *Regulus ignicapilla* at Lemland, Lågskär, on 2 May was (only) the 15th for Finland.

TITS TO BUNTINGS One of two **Great Tits** *Parus major* trapped on Nólsoy, Faeroes, on 2 May appeared to have been ringed as a juvenile in Denmark on 13 August 2002. The third spring record of **Turkestan Shrike** *Lanius phoenicuroides* for the Eilat region concerned a male at Neot Smadar on 3 May. On 3 June, a male was found at Porlock Marsh, Somerset, England. **Lesser Grey Shrikes** *L minor* were reported, eg, at Kerzers, Bern, Switzerland, on 14 May, at Wassenaar, Zuid-Holland, on 30 May, on Fair Isle, Shetland, on 5 June and at Great Yarmouth, Norfolk, from 26 June. A first-summer male **Steppe Grey Shrike** *L pallidirostris* stayed at Ballaghennie Ayres, Isle of Man, from 17 June into July. In a recent report by the British Ornithologists' Union Taxonomic Sub-committee (Br Birds 96: 274-290, 2003), it is recommended to treat **Carrion Crow** *Corvus corone* (including the disjunct eastern subspecies *C c orientalis*) and **Hooded Crow** *C cornix* as separate species. This is in accordance with the decision by Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna in 1997 (Dutch Birding 19: 25, 1997). A pair of **House Crows** *C splendens* feeding three young at Hoek van Holland, Zuid-Holland, on 13 July indicates yet another successful breeding season for the only breeding population in Europe. In Denmark, the adult male **Spotless Starling** *Sturnus unicolor* first seen in spring 2002 was back at Tane Sø, Øksbøl, Jylland, from 15 April to at least 18 May. In Rumania, c 16 000 **Rose-coloured Starlings** *S roseus* were nesting in three colonies (in 2002, an estimated 15 000 pairs nested). In north-eastern Italy, a flock of 23 turned up at Lazzaretto on 29 May. A male **European Serin** *Serinus serinus* was photographed at Savilahti, Kuopio, on 8 June. The first **Trumpeter Finch** *Bucanetes githagineus* for the Netherlands was a first-summer male at Maasvlakte, Rotterdam, Zuid-Holland, on 31 May. A **Common Rosefinch** *Carpodacus erythrinus* was seen at Sólheimer, Landbrot, Iceland, on 14 June. It was a good year for the Netherlands, with reports from 25 locations. The first **White-crowned Sparrow** *Zonotrichia leucophrys* for Ireland was a tail-less bird frequenting feeders at Dursey Sound, Cork, on 20-27 May. In Shetland, **White-throated Sparrows** *Z albicollis* appeared on Fetlar on 11 May and on Fair Isle on 9 June. Another was frequenting gardens at Stapleton Woods,

Caldy, Wirral, England, on 22-23 May. The second for Norway was present on Røst, Nordland, Norway, on 17-24 June (the first was at Orkdal, Sør-Trøndelag, in summer 2002). On 1-9 May, a first-summer male **Dark-eyed Junco** *Junco hyemalis* remained on Out Skerries, Shetland, Scotland. The first **Yellowhammer** *Emberiza citrinella* since 1989 for Iceland was a male at Einarslundur, Höfn, from 30 April to 10 May. The first **Rock Bunting** *E. cia* for Denmark was a first-summer male trapped at Gedser on 31 May and retrapped on 1 June (when it could be photographed together with an Eastern Olivaceous Warbler). The first **Rustic Bunting** *E. rustica* for the Faeroes was on Nólsoy on 19 May; other males visited Fair Isle on 23 and 29 May and North Ronaldsay, Orkney, Scotland, on 28 May. Until 1 July, (only) five **Yellow-breasted Buntings** *E. aureola* were found in Finland. The first **Black-headed Bunting** *E. melanocephala* for Estonia was a male at Sorve on 31 May. The first breeding attempt of **Corn Bunting** *E. calandra* since 1939 for Norway occurred in June. The c 45th and northernmost ever for Finland was at Leppäjärvi on 9 July. If accepted, a male **Northern Cardinal** *Cardinalis cardinalis* photographed in a garden at Portbury, Somerset, on 27 May would be the first for the WP.

For a number of reports, publications in Birding World, Birdwatch, British Birds, Dansk Ornitologisk Forenings Tid-

skrift, Falke, Ornithologische Beobachter, Sandgrouse, Sovonnieuws, Winging It, World Birdwatch and Xinhua News were consulted. I wish to thank Peter Alfrey (Azores), Vasil Ananian (Armenia), Chris Batty, Morten Bentzon Hansen, Max Berlijn, Gavin Bieber, David Bigas, Leo Boon, Vegard Bunes, Agri Celmins, Alain Chappuis, Rolf Christensen, Tony Clarke (Canarian Nature Tours), Mark Constantine, Andrea Corso (Italy), Gunter De Smet, Jochen Dierschke, Hugues Dufourmy, Enno Ebels, Adriano de Faveri, Tommy Frandsen, Raymond Galea (Malta), Nico Geiregat, Ies Goedbloed, Gerard Gorman (eastern Europe), Barak Granit, Geert Groot Koerkamp, Daniela Gruber, Detlef Gruber, Marcello Grussu (Sardinia/Tunisia), Ricard Gutiérrez (Spain), Axel Halley, Martin Helin, Gaukur Hjartarson (Iceland), Remco Hofland, Harry Hussey, Justin Jansen, Erling Jirle (Sweden), Adrian Jordi, Peter Kennerley, Martin Kraft, Ben Koks, Yann Kolbeinsson (Iceland), Andreas Kristensen, Tomek Kulakowski, Lars Lachmann, Hans Larsson, Pierre Le Maréchal (France), André van Loon, Derek Lovitch, Anthony McGeehan, Peter Meininger, Richard Millington, Geir Mobakken, Nial Moores, F Mueller, Killian Mullarney, Kenneth Rude Nielsen, Oliver Nüssen, Daniele Occhiato, Gerald Oreel, Menotti Passarella, Yoav Perlman (IRDC), Colin Richardson (UAE), Willem van Rijswijk, Mathias Ritschard, Magnus Robb, Walter Roggeman, Nick Rossiter, Luciano Ruggieri, Michael Sammut, George Sangster, Nir Sapir (Israel), Holger Schmitt, Roy Slaterus, James Smith, Anders Søgaard, Henning Sørensen, Vincent van der Spek, Joe Sultana, Laszlo Szabo, Stefan Tewinkel, Ray Tipper, Magnus Ullman, Pierre Unge (Sweden), Karol Zub and Maxime Zucca (France) for their help in compiling this review.

Arnoud B van den Berg, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid, Netherlands
(arnoud.vandenberg@planet.nl)

Recente meldingen

Dit overzicht van recente meldingen van zeldzame en interessante vogels in Nederland en België beslaat voornamelijk de periode **mei-juni 2003**. De vermelde gevallen zijn merendeels niet geverifieerd en het overzicht is niet volledig. Alle vogelaars die de moeite namen om hun waarnemingen aan ons door te geven worden hartelijk bedankt.

Waarnemers van soorten in Nederland die worden beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna wordt verzocht hun waarnemingen zo spoedig mogelijk toe te zenden aan: CDNA, Postbus 45, 2080 AA Santpoort-Zuid, Nederland, e-mail cdna@dutchbirding.nl. Hiertoe gelieve men gebruik te maken van CDNA-waarnemingsformulieren die eveneens verkrijgbaar zijn bij bovenstaand adres, of via de website van de DBA op www.dutchbirding.nl.

Nederland

GANZEN TOT VALKEN Wat bij sommigen al langer bekend was, is de aanwezigheid van **Ross' Ganzen** *Anser rossii* in het zomerhalfjaar in Nederland. In mei werd zelfs een nest met vier eieren van deze soort gevonden op een eilandje in het Haringvliet, Zeeland.

Vermoedelijk was de aanwezige vogel gepaard met een **Brandgans** *Branta leucopsis*. Een **Roodhalsgans** *B. ruficollis* bleef tot 10 mei op Schiermonnikoog, Friesland. Een andere verbleef nog op 7 juni bij het Balgzand, Noord-Holland. **Witbuikrotganzen** *B. hrota* werden tot 3 mei op Texel, Noord-Holland, en tot 4 mei op Schiermonnikoog gezien en **Zwarte Rotganzen** *B. nigricans* tot 4 mei (twee) op Schiermonnikoog, tot 7 mei op Texel, op 7 mei bij het Rammegors, Zeeland, en op 18 mei in de Bandpolder, Friesland. **Witoogeenden** *Aythya nyroca* verbleven tot 6 mei in het Kromslootpark bij Almere, Flevoland, tot 31 mei op de Baend bij Well, Limburg, op 10 mei bij Appelscha, Friesland, op 25 mei in de Kampina, Noord-Brabant, op 1 juni in het Oostzanerveld, Noord-Holland, en op 9 en 14 juni bij Valkenswaard, Noord-Brabant. Een mannetje **Koningseider** *Somateria spectabilis* zwom op 31 mei 's ochtends korte tijd bij het Zuiderhavenhoofd van Scheveningen, Zuid-Holland. Een dag later vloog deze vogel daar langs. Op 11 mei werd een **Amerikaanse Smient** *Mareca americana* gemeld in het Zwanenwater, Noord-Holland. Bijzonder waren de meiwaarnemingen van **Noordse Pijlstormvogels** *Puffinus puffinus*: op 14 mei drie langs Camperduin, Noord-

Recente meldingen

299 Dwergooruil / European Scops Owl *Otus scops*, Warns, Friesland, 8 mei 2003 (*Ep van Hijum*)

300 Morinelplevier / Eurasian Dotterel *Charadrius morinellus*, Texel, Noord-Holland, 10 mei 2003 (*René Pop*)

301 Vale Gier / Eurasian Griffon Vulture *Gyps fulvus*, onvolwassen, De Wijk, Drenthe, 19 juni 2003
(Otto Faulhaber/FotoNatura)

Holland, en op 21 mei een groep van 11 (!) langs Bergen aan Zee, Noord-Holland. De vroegste **Vale Pijlstormvogel** *P. mauretanicus* ooit vloog op 26 juni langs Camperduin. **Vale Stormvogeltjes** *Oceanodroma leucorhoa* vlogen op 3 mei langs Camperduin (één) en langs Huisduinen, Noord-Holland (twee). **Kuifaalscholvers** *Stictocorbo aristotelis* werden opgemerkt op 29 mei langs Breskens, Zeeland (twee), en op 31 mei één op het Kanaal door Zuid-Beveland, Zeeland. Op 10 en 15 mei werd een **Woudaap** *Ixobrychus minutus* gezien in polder IJdoorn bij Durgerdam, Noord-Holland, en op 28 juni werd er één gehoord langs de Oostvaardersdijk, Flevoland. Naast deze doorgegeven waarnemingen werd bekend dat bijvoorbeeld in oostelijk Noord-Brabant op vier locaties Woudapen verbleven, waarbij op één locatie zelfs drie roepende. **Kwakken** *Nycticorax nycticorax* werden gezien op 5 mei in de Duursche Waarden, Overijssel, op 30 mei bij Borssele, Zeeland, en op 9 juni over het Bovenwater, Flevoland. In juni tekende zich een ware influx van **Ralreigers** *Ardeola ralloides* af: na een vroege waarneming op 20 mei bij Westervoort, Gelderland, verschenen vogels op 3 juni bij Buitenpost, Friesland, op 5 juni bij Aldeboarn (Oldeboorn), Friesland, van 7 tot 15 juni in het Quackjeswater, Zuid-Holland, op 9 en 21 juni twee en op 24 juni één in de Ezumakeeg, Friesland, en op 12 juni in de Oostvaardersplassen, Flevoland. **Koereigers** *Bubulcus ibis* vlogen op 18 mei langs Terneuzen, Zeeland, en op 8 juni langs Huisduinen. In

mei werden nog kleine aantallen **Kleine Zilverreigers** *Egretta garzetta* gemeld, met onder meer op 4 mei acht op Schiermonnikoog en vier te zien vanaf de Kleine Praambult langs de Praamweg, Flevoland. Tot 22 juni trokken nog 13 **Zwarte Ooievaars** *Ciconia nigra* door. Vanaf 29 juni verbleef er één op het Heerenven bij De Hamert, Limburg. Een 60-tal doortrekkende **Zwarte Wouwen** *Milvus migrans* werd gemeld, voornamelijk in mei, tegen slechts 18 **Rode Wouwen** *M. milvus*. Een adulte **Zeearend** *Haliaeetus albicilla* werd vanaf 7 juli gemeld bij het Vossemeer, Overijssel. Een **Lammergier** *Gypaetus barbatus* zou op 24 mei zijn gezien boven het Bargerveen in Drenthe. Op 1 juni werd een **Vale Gier** *Gyps fulvus* opgemerkt bij Hitzum, Friesland. Vanaf 3 juni verbleef er één, en op 4 juni zelfs even twee, bij ooievaarsstation De Lokkerij bij De Wijk, Drenthe. Tot grote ontsteltenis van de beheerders schakelde deze vogel over op een dieet van levende jonge **Ooievaars** *Ciconia ciconia* die op het nest werden gegrepen. Tot opluchting van beheerders en Ooievaars nam de gier op 19 juni de wijk. Voor het derde jaar op rij verscheen een **Slangenarend** *Circaetus gallicus* in het Fochteloërveen, Drenthe/Friesland, ditmaal vanaf 7 juni en (vooral) aan de Drentse kant; op 21 juni zouden er zelfs twee gezien zijn. Ook op het Deelensche Veld op de Hoge Veluwe, Gelderland, verschenen voor het derde jaar (maar niet op rij) Slangenarenden, vanaf 9 juni één en vanaf 20 juni twee. Daarnaast waren er meldingen op 10 mei boven Vierhuizen, Groningen, en

Recente meldingen

302 Ralreigers / Squacco Herons *Ardeola rallioides*, Ezumakeeg, Friesland, 9 juni 2003 (Roland Jansen)

op 26 juni bij Katwijk aan Zee, Zuid-Holland. De grootste deceptie op determinatiegebied dit voorjaar was het vermeende vrouwtje Steppiekiekendief *Circus macrourus* dat vanaf 11 juni op het Deelensche Veld verbleef. Hoewel er her en der al twijfel was, werd de vogel pas op 25 juni definitief onmaskerd als **Grauwe Kiekendief** *C. pygargus* ('uiteraard' door buitenlandse experts). Dit geeft weer eens aan hoe moeilijk het is om 'ringtail'-kiekendieven op naam te brengen. Tot begin juni werd nog een klein aantal doortrekkende Grauwe Kiekendieven gemeld. Kleine *Aquila*-arenden werden waargenomen op 16 mei op Texel en op 18 mei in de Oostvaardersplassen. Een gefotografeerde arend op 2 juni bij Finsterwolde, Groningen, bleek een sub-adulte **Schreeuwarend** *A. pomarina*. Op 11 mei werd een donkere vorm **Dwergarend** *Hieraetus pennatus* in gezelschap van twee Zwarte Wouwen en een Buizerd *Buteo buteo* gezien bij 's-Gravenpolder, Zeeland. Verder waren er meldingen van Dwergarend op 28 mei bij Almere, op 30 mei in de Weerribben, Overijssel, op 31 mei bij Nieuwer-ter-Aa, Utrecht, en op 1 juni over Rijswijk, Zuid-Holland. Op 19 juni vloog een lichte vorm een kwartiertje boven de Plasserwaard bij Opheusden, Gelderland – lang genoeg om gefotografeerd te worden. Verspreid over de periode passeerden nog enkele 10-tallen **Visarenden** *Pandion haliaetus*. In de Oostvaardersplassen hebben in maart twee vogels aan een nest gebouwd maar na korte tijd bleef daar

enkel een mannetje over dat tot in mei werd gezien. Tot 8 juni werden nog c 50 **Roodpootvalken** *Falco vespertinus* doorgegeven.

RALLEN TOT STERNS Op 16 juni riep een **Kleinst Waterhoen** *Porzana pusilla* in het natuurontwikkelingsgebied Lentevreugd in de buurt van Wassenaar, Zuid-Holland. Er werden vooral veel **Kwartelkoningen** *Crex crex* gehoord in Groningen en Flevoland, waaronder 11 roepers op 1 juni in de omgeving van de Torenvalkweg en de Meerkoetweg in Flevoland en 12 roepers op 17 juni in de omgeving van de Kerkweg bij Finsterwolde. **Kraanvogels** *Grus grus* werden nog gezien op 9 en 13 mei op Texel, op 19 mei bij Beetsterzwaag, Friesland, en op 27 mei over Leiden, Zuid-Holland. In het Fochteloërveen was voor het derde achtereenvolgende jaar sprake van een broedgeval. Op 11 locaties werden in totaal 28 **Steltkluten** *Himantopus himantopus* gezien, waarbij 12 langsvliegende op 9 mei bij Sas van Gent, Zeeland, de opvallendste waren. **Grielen** *Burhinus oedichnemus* verschenen op 8 en 9 mei bij Groote Keeten, Noord-Holland, op 25 mei bij Castricum aan Zee, Noord-Holland, en op 15 juni op de Hoge Veluwe. Op 3 en 4 mei verbleven zes **Morinelplevieren** *Charadrius morinellus* bij Holwerd, Friesland, op 6 en 7 mei drie, op 9 mei acht en op 10 mei vijf op Texel, op 11 mei één en op 13 mei twee bij Middelburg, Zeeland, en op 18 mei twee bij het Fochteloërveen. Op 9 mei was een **Steppiekievit** *Vanelus gregarius* aanwezig in de Eilandspolder bij Schermerhorn, Noord-Holland. **Gestreepte Strandlopers** *Calidris melanotos* verbleven van 10 tot 12 mei in de Scherpenissepolder, Zeeland, op 15 mei op het Voorland bij Nummer Eén, Zeeland, van 26 tot 28 mei en op 16 juni bij Lentevreugd, op 31 mei bij Driel, Gelderland, op 18 juni in de Hilversumse Bovenmeent, Noord-Holland, en op 28 juni in de Lauwersmeer, Groningen. **Breedbekstrandlopers** *Limicola falcinellus* werden opgemerkt op 14 mei bij de pier van Holwerd, op 19 mei in de Eemshaven, Groningen, en bij Achter de Zwarten in de Lauwersmeer, Groningen, en op 15 juni in de Ezumakeeg. Van 13 tot 19 mei verbleef een **Blonde Ruiter** *Tryngites subruficollis* aan de Friese kant van het Lauwersmeergebied. **Poelruiters** *Tringa stagnatilis* werden nog op een zestal plekken gezien, soms voor langere tijd. Een **Kleine Geelpootruiter** *T. flavipes* was van 7 tot 12 juni aanwezig bij het Jaap Deensgat, Lauwersmeer. **Terekruiters** *Xenus cinereus* werden aangetroffen op 10 mei in de Scherpenissepolder en op 14 mei in de Makkumerzuidwaard, Friesland. Er werden slechts zes **Grauwe Franjepoten** *Phalaropus lobatus* doorgegeven. Opvallende aantallen **Kleine Jagers** *Stercorarius parasiticus* werden gezien op 3 mei, met 23 langs Huisduinen en 37 langs Camperduin. Een **Kleinste Jager** *S. longicaudus* vloog op 30 mei eveneens langs Camperduin. De eerste **Audouins Meeuw** *Larus audouinii* voor Nederland werd alleen gezien op 1 mei op Neeltje Jans, Zeeland. Opmerkelijk is de vangst van een **Kleine Burgemeester** *L. glaucooides* op 16 mei bij Harlingen, Friesland. Van 12 tot 29 mei verbleef een onvolwassen **Grote Burgemeester** *L. hyperboreus* in

- 303** Slangenarend / Short-toed Eagle *Circaetus gallicus*, Fochteloërveen, Drenthe, 13 juni 2003 (*Patrick Palmen*)
304 Dwergarend / Booted Eagle *Hieraetus pennatus*, lichte vorm, Opheusden, Gelderland, 19 juni 2003 (*Niels L M Gillissen*) **305** Terekruiter / Terek Sandpiper *Xenus cinereus*, Makkum, Friesland, 14 mei 2003 (*Eric Koops*)
306 Terekruiter / Terek Sandpiper *Xenus cinereus*, Scherpenissepolder, Zeeland, 10 mei 2003 (*Willem van Rijswijk*)
307 Morinelplevieren / Eurasian Dotterels *Charadrius morinellus*, Texel, Noord-Holland, 10 mei 2003 (*René Pop*)

Recente meldingen

308 Orpheusspotvogel / Melodious Warbler *Hippolais polyglotta*, Mariapeel, Limburg, 14 juni 2003
(Ran Schols)

309 Orpheusspotvogel / Melodious Warbler *Hippolais polyglotta*, Zoetermeer, Zuid-Holland, 19 juni 2003
(Leo J R Boon/Cursorius)

310 Oostelijke Blonde Tapuit / Eastern Black-eared Wheatear *Oenanthe melanoleuca*, eerste-zomer mannetje, Texel, Noord-Holland, 4 mei 2003 (Hans ter Haar)

311 Woestijnvink / Trumpeter Finch *Bucanetes githagineus*, Maasvlakte, Zuid-Holland, 31 mei 2003 (Leo J R Boon/Cursorius)

Recente meldingen

- 312 Grauwe Fitis / Greenish Warbler *Phylloscopus trochiloides*, Schiermonnikoog, Friesland, 14 juni 2003 (Enno B Ebels)
 313 Schreeuwarend / Lesser Spotted Eagle *Aquila pomarina*, subadult, Finsterwolde, Groningen, 2 juni 2003 (Erik Visser)
 314 Koningseider / King Eider *Somateria spectabilis*, adult mannetje, Scheveningen, Zuid-Holland, 31 mei 2003 (Michel de Lange)
 315 Roodkopklauwier / Woodchat Shrike *Lanius senator*, Bargerveen, Drenthe, 10 mei 2003 (Egbert van der Linden)
 316 Kortteenleeuwerik / Greater Short-toed Lark *Calandrella brachydactyla*, Maasvlakte, Zuid-Holland, 30 mei 2003 (Jan den Hertog) 317 Griel / Stone-curlew *Burhinus oedicnemus*, Hoge Veluwe, Gelderland, 15 juni 2003 (Johan van der Louw)

Friesland Buitendijks. Mogelijk een ander exemplaar verscheen op 27 mei op Terschelling, Friesland. Langs-trekkende **Lachsterns** *Gelochelidon nilotica* werden gezien op 4 mei langs Breskens, op 5 mei op Terschelling, op 18 mei bij Harlingen en op 30 mei langs Breskens, Monster, Zuid-Holland, en Camperduin. Op 27 juni verschenen er twee in de Lauwersmeer. **Reuzensterns** *Sterna caspia* werden gemeld op 29 mei (twee) bij Camperduin, op 2 juni bij Vlissingen, Zeeland, op 7 juni bij Stellendam, Zuid-Holland, op 24 juni in de Oostvaardersplassen en op 27 juni bij Kamerik, Utrecht, en in de Lauwersmeer. Er waren drie vluchtige meldingen van zeldzame sterns: een **Dougalls Stern** *S. dougallii* op 15 mei bij de Scherpenissepolder, een **Forsters Stern** *S. forsteri* op 1 juni langs Camperduin en een **Brilster** *S. anaethetus* op 21 juni eveneens langs Camperduin. Tot 12 juni werden nog 25 **Witwangsterns** *Chlidonias hybrida* gezien, waaronder drie van 5 tot 11 mei in de Lauwersmeer en één in het Bargerveen, Drenthe. Op 23 juni vloog een late langs Camperduin. In mei werden slechts negen **Witvleugelsterns** *C. leucopterus* opgemerkt, waaronder maximaal drie van 5 tot 11 mei in de Lauwersmeer en één van 18 tot 28 in een kolonie Zwarte Sterns *C. niger* bij Genemuiden, Overijssel. Vanaf 28 juni verbleven er al weer vier bij de Steile Bank, Friesland, en één bij Den Oever, Noord-Holland.

UILEN TOT GORZEN Op 8 mei werd in Friesland een dode **Dwergooruil** *Otus scops* gevonden tussen Starum (Stavoren) en Warns. Dit betreft het zevende geval. Van 3 mei tot 5 juni werden 27 **Bijeneters** *Merops apiaster* gezien, waaronder een groep van zeven op 17 mei over de Ezumakeeg en een mannetje van 15 tot 18 mei bij de Oeverzwaluw *Riparia riparia*-kolonie in de Lauwersmeer. Op 29 juni vloog er één over Schiedam, Zuid-Holland. **Hoppen** *Upupa epops* verschenen op 5 mei op Rottumeroog, Groningen, op 6 mei bij Zwolle, Overijssel, op 17 mei op Schiermonnikoog en op 2 juni in het natuurpark bij Lelystad, Flevoland. De **Grijskopspecht** *Picus canus* van Oosterbeek, Gelderland, werd na 2 juni niet meer gemeld. Eén of meer **Kortteenleeuweriken** *Calandrella brachydactyla* werden gezien op 30 en 31 mei en op 3 juni op de Maasvlakte, Zuid-Holland. Een andere was op 31 mei aanwezig bij Lentevreugd. Van 2 tot 12 mei werden zeven **Roodstuitzwaluwen** *Hirundo daurica* gezien, waarmee het totaal voor dit voorjaar op 15 komt. In aanvulling op de vorige rubriek volgden nog waarnemingen op 11 mei langs de Eemshaven en op 12 mei in de Lauwersmeer. Begin mei werd nog een klein aantal **Duinpiepers** *Anthus campestris* opgemerkt. Op de Veluwe werden slechts enkele in broedgebieden aangetroffen. **Roodkeelpiepers** *A. cervinus* werden waargenomen op 2 mei bij de Bijland, Gelderland, en op de Lanschotse Heide, Noord-Brabant, en op 10 mei langs Lopik, Utrecht. Een roepend mannetje **Citroenkwikstaart** *Motacilla citreola* vloog op 30 mei langs Katwijk aan Zee. Op 10 mei werden de laatste 10 **Pestvogels** *Bombicilla garrulus* gezien bij Hattem, Gelderland. Een **Noordse Nachtegaal** *Luscinia luscinia* zong van 11

tot 19 mei aan de Hezelstraat in de Ooijpolder, Gelderland. Een eerste-zomer mannetje **Oostelijke Blonde Tapuit** *Oenanthe melanoleuca* was op 4 mei te bewonderen bij de Mokbaai op Texel. Een erg late **Beflijster** *Turdus torquatus* werd op 10 en 13 juni gezien bij de Oostvaardersplassen. Op 1 mei zongen nog steeds twee **Cetti's Zangers** *Cettia cetti* bij 't Kiekgat te Stellendam. Tot 16 mei en op 7 en 8 juni was er daar nog één aan het zingen. Een lichte toename en uitbreiding van **Graszangers** *Cisticola juncidis* leek zich af te tekenen, met waarnemingen op 5 en 19 mei langs Breskens, op 26 mei bij Bergen op Zoom, Noord-Brabant, van 30 mei tot 9 juni bij Delft, Zuid-Holland, op 15 juni op de Maasvlakte, op 16 juni bij de Koudekerkse Inlaag, Zeeland, op 18 en 19 juni bij Opheusden, Gelderland, en op 20 juni bij Westkapelle, Zeeland. Uit het Verdrongen Land van Saeftinge, Zeeland, kwamen vanaf begin juni meldingen, maar de werkelijke omvang van de populatie zal in de nazomer duidelijk worden. Op 24 mei werd een **Krekeltzanger** *Locustella fluviatilis* gemeld bij Voorthuizen, Gelderland. Op 15 en 16 juni zong er één in De Bruuk bij Groesbeek, Gelderland. Het was een absoluut topjaar voor **Orpheusspotvogels** *Hippolais polyglotta* met waarnemingen op 4 en 5 mei bij de Flevocentrale, Lelystad (met op 30 mei een vangst), van 13 juni tot in juli in de Mariapeel, Limburg, van 17 tot 20 juni bij Wolfhaag, Limburg, van 18 tot 27 juni in het Haeselaarsbroek, Limburg, en van 19 tot 21 juni bij Brunssum, Limburg, waar eerder dat jaar aan de Duitse kant van de grens al een exemplaar was gehoord. Uitzonderlijk waren de waarnemingen vanaf 17 juni in Zoetermeer, Zuid-Holland. De eerste zingende vogel kreeg vanaf 22 juni gezelschap van een tweede en van 26 tot 29 juni werd een derde, niet-zingende vogel gezien. Er waren hier aanwijzingen voor een broedgeval. **Baardgrasmussen** *Sylvia cantillans* werden gehoord en gezien op 4 mei op de Maasvlakte en op 18 mei in de Kollumerwaard, Friesland. Ook waren er weer **Grauwe Fitissen** *Phylloscopus trochiloides* met op 29 mei waarnemingen bij het Quackgors, Zuid-Holland, en op Terschelling. Op Schiermonnikoog werd de eerste vanaf 31 mei gezien met vanaf 6 juni twee vogels en van 8 tot 11 juni zelfs drie, waarvan twee zingend. Vooral in de laatste dagen van mei werden veel **Grauwe Klauwieren** *Lanius collurio* waargenomen. Een **Kleine Klapekster** *L. minor* werd op 30 mei gezien in de Haagse Waterleidingduinen, Zuid-Holland. De **Roodkopklauwier** *L. senator* van de camping Sluftervallei op Texel bleef tot 7 mei. Van 11 tot 13 mei was er ook één aanwezig bij het Groote Vlak op Texel. Andere exemplaren verbleven op 4 mei bij het Weerterbos, Limburg, op 10 en 11 mei in het Bargerveen, en op 11 mei bij Moergestel, Noord-Brabant, en op Vlieland, Friesland. Twee adulte **Roze Spreeuwen** *Sturnus roseus* vlogen op 2 juni over de Eemshaven. De eerste **Woestijnvink** *Bucanetes githagineus* voor Nederland betrof een onvolwassen mannetje dat op 31 mei enkele uren op de Maasvlakte rondscharrelde en door vele vogelaars bekeken kon worden. Na jarenlange schaarste werd eindelijk weer eens een fatsoen-

Recente meldingen

lijk aantal **Roodmussen** *Carpodacus erythrinus* gezien. Na een vroege waarneming op 12 mei in het Voornes Duin, Zuid-Holland, werden van 24 mei tot half juni op 24 locaties, voornamelijk aan de kust, al dan niet zingende exemplaren waargenomen. Voorlopig de laatste waarneming was van 22 tot 24 juni in de stad

Groningen, Groningen. In de eerste helft van mei werden c 20 **Ortolanen** *Emberiza hortulana* doorgegeven. **Zwartkopgorzen** *E. melanocephala* werden op 29 mei gemeld in de duinen bij Katwijk aan Zee en op 13 juni op Rottumerplaat.

Ruud M van Dongen, Taalstraat 162, 5261 BJ Vught, Nederland

Klaas Haas, Turkooisstraat 8, 9743 KZ Groningen, Nederland (klaas.haas@dutchbirding.nl)

Peter W W de Rouw, Schoolstraat 3-bis, 3581 PM Utrecht, Nederland (prouw@magma-group.nl)

België

EENDEN TOT VALKEN Op 26 mei zwom een mannetje **Ringsnaveleend** *Aythya collaris* op de bezinkingsputten van Hollogne-sur-Geer, Liège. Een **Kuifduiker** *Podiceps auritus* in zomerkleed liet zich op 7 mei uitstekend bekijken te Verrebroek, Oost-Vlaanderen; daarna verplaatste de vogel zich naar Kalmthout, Antwerpen. Op 11 mei trok een **Kwak** *Nycticorax nycticorax* over Zonhoven, Limburg. Een exemplaar in eerste zomerkleed verbleef op 10 mei in het Mechels Broek, Antwerpen. Een **Ralreiger** *Ardeola ralloides* liet zich op 4 mei wat moeizaam bekijken in De Gavers te Harelbeke, West-Vlaanderen. Vanaf 7 juni tot in juli verbleef een vogel te Harchies-Hensies, Hainaut. Een **Grote Zilverreiger** *Casmerodius albus* werd op 16 juni waargenomen in Het Zwin te Knokke, West-Vlaanderen. Tussen 2 en 7 mei vlogen **Purperreigers** *Ardea*

purpurea over Bazel, Oost-Vlaanderen; Bredene, West-Vlaanderen (twee); Melsen, Oost-Vlaanderen; en Zonhoven. Op 26 mei vloog er nog één over Mortsel, Antwerpen. Merkwaardig waren de negen langstrekken te Heist, West-Vlaanderen, en twee te Meux, Namur, op 22 juni! Op 4 juni vlogen **Zwarte Ooievaars** *Ciconia nigra* over Geetbets, Vlaams-Brabant, en over Boechout, Antwerpen. In mei werden 12 **Zwarte Wouwen** *Milvus migrans*, drie **Rode Wouwen** *M. milvus*, vijf **Grauwe Kiekendieven** *Circus pygargus* en vijf **Visarenden** *Pandion haliaetus* opgemerkt. Op 4 mei trok een **Vale Gier** *Gyps fulvus* over Duffel-Lier, Antwerpen, en op 4 juni één over Masnuy-St-Jean, Hainaut. Op 6 mei vloog een **Slangenarend** *Circus gallicus* laag over de autosnelweg te Hombeek, Vlaams-Brabant. Een donkere vorm **Dwergarend** *Hieraaetus pennatus* vloog op 6 mei over Lier Anderstad. Op 4 mei trokken vier **Roodpootvalken**

318 Forsters Stern / Forster's Tern *Sterna forsteri*, Zeebrugge, West-Vlaanderen, 18 mei 2003 (Koen Verbanck)

319 Scharrelaar / European Roller *Coracias garrulus*, Frenois, Luxembourg, 25 mei 2003 (Marc Ameels)

320 Dougalls Stern / Roseate Tern *Sterna dougallii*, Zeebrugge, West-Vlaanderen, 16 juni 2003 (Koen Verbanck)

Falco vespertinus over Poederlee, Antwerpen; op 15 mei was kortstondig een vrouwtje aanwezig bij Verrebroek; op 5 juni werd er één opgemerkt te Kalmthout; op 6 juni waren er waarnemingen te Tielen, Antwerpen, en Rochefort, Luxembourg; en op 15 juni vloog er één laag over De Gavers. Een mogelijke **Sakervalk** *F. cherrug* werd op 15 juni gefotografeerd bij Geraardsbergen, Oost-Vlaanderen.

STELTKLUTEN TOT STERNS **Steltkluten** *Himantopus himantopus* deden het dit jaar weer bescheiden: er waren waarnemingen te Rijkvorsel, Antwerpen, op 5 mei (twee); te Oudenburg, West-Vlaanderen, op 5 mei; op Blokkersdijk, Antwerpen, op 6 mei; en te Zeebrugge op 7 mei. Een **Griël** *Burhinus oedipnemos* liet zich op 5 en 6 mei bekijken op het plateau van Bertem, Vlaams-Brabant. Op 9 mei pleisterden vier **Temmincks Strandlopers** *Calidris temminckii* te Oud-Heverlee, Vlaams-Brabant, en op 11 mei niet minder dan 14 te Hollogne-sur-Geer. Op 4 mei verbleef een adulte **Poelruiter** *Tringa stagnatilis* te Wintam (Bornem), Antwerpen; wellicht dezelfde vogel trok later over Lier Anderstad. Eveneens te Wintam (Bornem) verbleef op 2 en 3 juli een mannetje **Grauwe Franjepoot** *Phalaropus lobatus*. Een **Lachstern** *Gelochelidon nilotica* vloog op 19 mei over Zeebrugge. Een langstreckende **Dougalls Stern** *Sterna dougallii* werd op 6 mei gedetermineerd te Oostende, West-Vlaanderen, en pleisterende adulte werden op 23 mei en 16 juni gezien in de Voorhaven van Zeebrugge. Op 6 mei waren er binnenlandwaarnemingen van **Noordse Sterns** *S. paradisaea* te Lier Anderstad en te Wintam (Bornem). Op 17 mei sloeg Koen Verbanck voor de tweede maal dit voorjaar (na de Kleine Kortteenleeuwewerik op 26 april, cf Dutch Birding 25: 204-205, 2003) hard toe met de ontdekking van alweer een nieuwe soort voor België: een eerste-zomer **Forsters Stern** *S. forsteri* in de Voorhaven van Zeebrugge. Gelukkig liet de vogel zich hier ook de

dagen daarna (tot 12 juni) regelmatig bekijken en op 26 mei verbleef hij in Het Zwin te Knokke. **Witwangsterns** *Chlidonias hybrida* waren vertegenwoordigd met waarnemingen te Mechelen en Walem, Antwerpen (dezelfde twee) op 6 mei; te Kallo-Verrebroek (één op 6 mei en telkens twee op 7 mei en op 4 juni); Bierbeek, Vlaams-Brabant (drie op 24 mei); Wintam (4 juni); en te Harchies (twee op 22 juni). De enige **Witvleugels** *C. leucopterus* vloog op 4 mei langs Heist.

UILEN TOT GORZEN In de tweede helft van mei werden nog drie trekkende **Velduilen** *Asio flammeus* gemeld. De eerste echt twitchbare **Alpengierzwaluw** *Apus melba* vloog op 1 mei boven het Molsbroek te Lokeren, Oost-Vlaanderen. Op 8 mei werd tussen Glabin en Genappe, Brabant-Wallon, een groep van maar liefst 24 overtrekkende **Bijeneters** *Merops apiaster* opgemerkt. Op 16 mei was er een auditieve waarneming te Deinze, Oost-Vlaanderen, en twee vlogen over Poederlee, Antwerpen. Vanaf 24 mei waren weer zes exemplaren actief op de broedplaats bij Wachtebeke, Oost-Vlaanderen. De eerste twitchbare **Scharrelaar** *Coracias garrulus*, een vogel in eerste zomerkleed, liet zich op 25 en 26 mei uitstekend bekijken in de omgeving van Frenois, Luxembourg; daarna was er een claim te Schulte, Limburg, op 26 mei. Bij Meeuwen-Gruitrode, Limburg, werd op 2 mei een **Hop** *Upupa epops* waargenomen en op 3 mei zat er één bij Opvelp, Vlaams-Brabant. Van 16 tot ten minste 30 mei was een **Draaihals** *Jynx torquilla* aanwezig bij Nassogne, Luxembourg. Op 6 mei werd een **Grote Pieper** *Anthus richardi* gezien te Kallo-Melsele, Oost-Vlaanderen. Over Oostmalle, Antwerpen, vlogen op 4 mei twee **Duinpiepers** *A. campestris*. Een **Roodkeelpieper** *A. cervinus* was op 1 mei aanwezig bij Rotem, Limburg, en op 6 mei waren er twee bij Verrebroek. De eerste en enige **Roodstuitzwaluw** *Hirundo daurica* voor dit voorjaar vloog op 12 mei 's avonds boven het Lac de Virelles,

Recente meldingen

Hainaut. Een **Gekraagde Roodstaart** *Phoenicurus phoenicurus* met de zang van een Zwarte Roodstaart *P. ochruros*, liet zich op 12 mei horen in het centrum van Gent, Oost-Vlaanderen; vermoedelijk ging het hier om een hybride. In mei werden nog vier **Beflijsters** *Turdus torquatus* opgemerkt. Door een ringvangst van een juveniele **Cetti's Zanger** *Cettia cetti* te Willebroek, Antwerpen, kon men het reeds vermoede broedgeval bevestigen. Naast de klassieke populatie **Graszangers** *Cisticola juncidis* te Zeebrugge was er de verrassende waarneming van een zingend exemplaar te Nassogne op 30 juni. Er werden zingende **Snorren** *Locustella luscinoides* opgemerkt te Kruibeke, Oost-Vlaanderen, en te Zonhoven (twee). De enige zingende **Grote Karekieten** *Acrocephalus arundinaceus* voor Vlaanderen werden waargenomen op 7 mei te Lier; op 22 mei te Veurne, West-Vlaanderen; en op 10 juni te Verrebroek. **Orpheusspotvogels** *Hippolais polyglotta* zongen op 10 en 11 juni bij Vorselaar, Antwerpen, en op 10 juni bij

Duffel. Er werden **Grauwe Klauwieren** *Lanius collurio* gezien te Knokke op 10 mei; te Zeebrugge op 11 mei; en te Miskom, Vlaams-Brabant, op 17 mei. Van 12 tot en met 14 mei pleisterde een **Roodkopklauwier** *L. senator* bij Lompret, Hainaut. Een eerste-zomer mannetje **Roodmus** *Carpodacus erythrinus* werd op 1 juni geringd te De Haan, West-Vlaanderen, en van 6 tot 21 juni zongen maximaal drie eerste-zomers in de Zwinbosjes te Knokke. De enige **Ortolanen** *Emberiza hortulana* werden opgemerkt te Neerharen, Limburg, op 1 mei en te Oostmalle (twee) op 2 mei.

Deze waarnemingsrubriek kwam tot stand met medewerking van Ken Lossy (Natuurpunt-vogellijn: 015-330194) en verder Peter Collaerts (Vlaams-Brabant), Frank De Scheemaeker (Mergus), Koen Leysen (Limburg) en Willy Verschueren (Groenlink). Ook de hulp van al diegenen die (hun) waarnemingen inspraken op de Natuurpunt-vogellijn was hier onontbeerlijk.

Gerald Driessens, Pastoriestraat 16, 2500 Lier, België (gerald.driessens@pandora.be)

DB Actueel

Forsters Stern te Zeebrugge en Colijnsplaat Ondanks het slechte weer, besloot ik na het werk laat op zaterdagmiddag 17 mei 2003 alsnog naar de kust af te zakken alvorens naar huis te gaan. Aangezien het weer aan de kust niet veel beter bleek te zijn, zocht ik eerst mijn toevlucht in de diverse kijkhutten van de Uitkerkse Polder, West-Vlaanderen. Naast de lokale broedvogels lieten ook enkele Bosruiters *Tringa glareola* en een Temmincks Strandloper *Calidris temminckii* zich mooi bekijken.

Rond 19:00 kwam ik aan in de Voorhaven van Zeebrugge, West-Vlaanderen. Nog steeds dreigende wolken en lichte regen, met de regelmaat van de klok overgaand in felle buien. Het was duidelijk dat het die avond niet meer zou opklaren. Het was laag tij en op het slik zaten behalve enkele steltlopers diverse meeuwen en sterns uit de nabije kolonies. Tussen de vogels die dichtbij stonden bleek weinig bijzonders te zitten. Heel ver op het slik zat nog een mooi gemengd groepje van een 50-tal sterns. Het grootste deel van de groep was weinig actief of zat te slapen. De groep bestond hoofdzakelijk uit Grote Sterns *Sterna sandvicensis* en Visdieven *S. hirundo* met tevens een enkele Dwergstern *S. albigifrons*. Bij het bestuderen van deze groep viel mijn oog op een stern met ongewoon donkere tertials. Wat structuur betrof leek de vogel op een Visdief maar hij stond vrij hoog op de poten en had bovendien een lichtere mantelkleur, die eerder neigde naar Grote Stern. De vogel stond te slapen met de snavel in de mantel. Hierdoor was het koppatroon moeilijk in te schatten; de kopkap was nog niet uitgekleurd en de kruin leek wit. Het betrof duidelijk een tweede-kalenderjaarvogel maar in tegenstelling tot de meeste

Visdieven van deze leeftijd vertoonde hij in zit geen donkere vleugelboeg of 'carpal bar' of die was althans niet te zien. Op basis van grootte, pootlengte en voorkomen was Noordse Stern *S. paradisaea* uitgesloten. Determinatie als Dougalls Stern *S. dougallii* zou de mantelkleur en pootlengte kunnen verklaren maar deze vogel was toch anders. Met name de tertials leken onverklaarbaar voor een tweede-kalenderjaar van een van de Europese soorten. De enige soort waarbij ik dit wel kon verklaren was Forsters Stern *S. forsteri*. Ook andere kenmerken (zoals grootte, mantelkleur en afwezigheid van een 'carpal bar') leken bij deze soort te passen. De grote afstand van ruim 400 m en de nagenoeg constante regen maakten het er niet gemakkelijker op om de knoop door te hakken. Bovendien is de variatie bij Visdief en andere sterns enorm en is ook de rui bijzonder complex, een gegeven waar men steeds rekening mee dient te houden. Gedurende 20 min zat de vogel bewegingsloos te slapen en meermaals moest ik noodgedwongen het observeren staken door de felle regen.

Toen de vogel eindelijk iets actiever werd en zich begon te poetsen, besloot ik eerst de vogel te 'digiscopen' ter documentatie. Een foto van de vleugels en staart zou immers zekerheid kunnen geven over de determinatie als Forsters Stern. Door de afstand en het weer waren de meeste foto's gedoemd te mislukken maar ik hoopte toch op iets bruikbaars. Daarna heb ik enkele ogenblikken aandachtig de poetsende vogel bestudeerd waarbij mijn overtuiging groeide; de kwaliteit van de waarneming was echter te slecht om absoluut zeker te zijn. Ik besloot een vriend en collega-vogelaar te bellen om de Forsters-optie te bespreken.

Tijdens dit telefoongesprek is de vogel ongezien weggevoegen en een zoektocht van meer dan twee uur tot donker leverde niets meer op. Een scenario dat ik liever niet had meegemaakt, te meer daar ik de vogel nog niet in vlucht had gezien waarmee de determinatie zeker had kunnen worden.

Later die avond heb ik bij bevriende vogelkijkers mijn verhaal gedaan en de foto's bekeken. Toen ook zij optimistisch waren over de determinatie besloot ik de vogel als 'mogelijke' Forsters Stern door te geven. Weer thuis gekomen werden nog later die avond de 'geslaagde' foto's op internet geplaatst. De foto's waren kwalitatief niet hoogstaand maar verschillende collega-vogelaars geloofden in een Forsters. Absolute zekerheid werd pas verkregen toen de vogel de volgende dag rond 15:00 in de namiddag werd teruggevonden bij hoog tij. Hij liet zich nu gelukkig van dichtbij en goed bekijken, tot vreugde van de toestromende vogelaars. Ook de volgende dagen werkte de vogel vrij goed mee. Vanaf woensdag 21 mei werd dit veel moeilijker met nog slechts een handvol kortstondige waarnemingen. Op 26 mei pleisterde de Forsters enkele uren in Het Zwin te Knokke, West-Vlaanderen. Op 3 juni zat de vogel naar verluidt opnieuw kortstondig in de Voorhaven en vermoedelijk de laatste melding dateert van 12 juni op het strand van Zeebrugge, net naast de Voorhaven. Indien aanvaard, betreft dit het eerste geval van deze soort voor België.

In de middag van dinsdag 15 juli ontdekte Pim Wolf een ruiende eerste-zomer Forsters Stern in een grote groep rustende sterns bij Colijnsplaat op Noord-Beveland, Zeeland. In de vroege avond verdween de vogel uit beeld. Op 16-19 juli werd de vogel voorname-lijk 's middags en in de vroege avond ter plaatse gezien. De kans lijkt erg groot dat het hier om de Belgische vogel gaat. KOEN VERBANCK

FORSTER'S TERN A second calendar-year Forster's Tern *Sterna forsteri* was discovered in a flock of roosting terns at Zeebrugge, West-Vlaanderen, Belgium, in the late afternoon of 17 May 2003. The bird was seen again the next afternoon and then seen almost daily by many birders until 12 June, although it became more elusive from 21 May onwards. It was also seen at nearby Knokke, West-Vlaanderen, on 26 May. If accepted, this is the first record for Belgium. On 15-19 July, presumably the same first-summer Forster's Tern was present near Colijnsplaat, Zeeland, the Netherlands.

Kiekendiefperikelen op Hoge Veluwe In de vroege avond van woensdag 11 juni 2003 besloten Garry Bakker, Robert Keizer en Reinoud Vermoolen een bezoek te brengen aan Nationaal Park De Hoge Veluwe, Gelderland. Dit vanwege de zojuist door Aart Vink waargenomen Slangenarend *Circaetus gallicus*, die echter al even uit beeld was. Zij ontmoetten AV nabij het zandpad over het Deelensche Veld. Veel tijd om te praten was er niet want tezamen ontwaarden zij plotseling een vlakbij vliegende 'ringtail' kiekendief *Circus*. De eerste blik leek maar één conclusie te rechtvaardigen: Steppekiekendief *C. macrourus*! De vogel

321 Grauwe Kiekendief / Montagu's Harrier *Circus pygargus*, eerste-zomer vrouwtje, Deelensche Veld, Hoge Veluwe, Gelderland, 21 juni 2003 (Phil Koken)

toonde immers een lichte achterrand aan de binnenste handpennen, donkere ongestreepte armpennen en een relatief 'compacte' bouw. Ook meenden zij een lichte halsring in de nek te zien.

Na vele kilometers fietsen om de vogel in beeld te houden, landde deze om c 20:00. Na enig speurwerk in de oneindige zee van graspolen vond RK de vogel uiteindelijk terug op een kaal afgeplagd stuk. Hier kon de vogel tot donker door in totaal zeven personen bekeken worden. Ook konden enkele matige foto's van de vogel in zit worden gemaakt. In eerste instantie was er even schrik, omdat de vogel een koppatroon toonde dat ook goed op Grauwe Kiekendief *C. pygargus* leek te passen. Met name de nauwelijks ontwikkelde lichte halsring en het ontbreken van een duidelijke donkere 'boa' in de nek en zijhals baarden zorgen. De indruk van een lichte halsring in vlucht bleek te zijn veroorzaakt door de twee witte vlekken achter op de kop, duidend op een tweede-kalenderjaar vogel. Op basis van de donkerbruine iris was duidelijk dat het om een vrouwtje ging. Toen de vogel andermaal een stukje vloog en een ondervleugelpatroon liet zien dat bij raadpleging van de aanwezige ANWB-vogelgids eigenlijk alleen kon kloppen voor Steppekiekendief, leek de laatste twijfel weggenomen.

De volgende dagen bleef de vogel aanwezig. Op basis van de eerste foto's in zit was er inmiddels weer enige discussie op gang gekomen. De hoeveelheid wit

boven het oog leek beter op Grauwe Kiekendief te passen, de donkere vlekken op de wang waren niet in een brede lijn verbonden met de snavelbasis en opnieuw kwam de matig ontwikkelde halsring ter sprake. Op vrijdag 13 juni liet de vogel zich uitgebreid en langdurig op korte afstand bestuderen door tenminste 20 vogelaars en konden de eerste bruikbare foto's van de ondervleugel worden gemaakt.

In de ondertussen bestudeerde literatuur werd nadrukkelijk aangegeven dat bij tweede-kalenderjaar vogels in het voorjaar de koptekening minder geschikt is als kenmerk en dat met name de (juvenile) handpennen de doorslag geven in de determinatie. In het veld leek hier niets mis mee te zijn: de vogel toonde een lichte achterrand aan de binnenste handpennen die zelfs tot op grote afstand opvallend was, de onderzijde van de buitenste handpennen was gebandeerd en de 'vingers' waren licht met alleen een donkere top en bovendien waren de langste vingers gebandeerd. Deze combinatie leek perfect voor Steppekiekendief. Bovendien had de vogel zeer weinig veren vervangen in de post-juvenile rui en waren met name de okselveren nog juveniel: bij Grauwe Kiekendieven zijn deze veren in meer dan 95% van de gevallen vervangen door nieuwe met een diagnostische tekening. Ook de structuur van de vogel leek goed te passen op Steppekiekendief.

Toen enkele dagen later de eerste foto's op internet beschikbaar kwamen werd duidelijk dat bepaalde aspecten minder goed op Steppekiekendief pasten. Zo leek de bandering op de ondervleugel erg smal en zeer regelmatig verdeeld. Daar stond dan weer tegenover dat het ruipatroon van de vogel als zeer zeldzaam en gebandeerde buitenste handpennen als zeldzaam te boek staan bij Grauwe Kiekendief. Als het al een Grauwe Kiekendief was, dan zou het een vogel moeten zijn die twee ongewone patronen combineerde en dan ook nog eens een (niet beschreven) lichte achterrand toonde.

Nadere bestudering van de literatuur leerde dat een lichte achterrand aan de handvleugel nergens vermeld wordt voor Grauwe Kiekendief maar ook dat kopkenmerken van tweede-kalenderjaar vrouwtjes Grauwe aan die van adulte Steppekiekendief kunnen doen denken. Van het omgekeerde – een Steppekiekendief die op een Grauwe kan lijken – was echter geen sprake.

De discussie concentreerde zich daarom rond de tegenstrijdigheid tussen het koppatroon (Grauwe) en de lichte vleugelachterrand (Steppe). Desgevraagd lieten Andrea Corso, Dick Forsman en Klaus Malling Olsen weten dat een lichte achterrand aan de handvleugel voorkomt in het voorjaar bij tweede-kalenderjaar Grauwe Kiekendieven en dat Steppekiekendief in alle gevallen een lichte halsband toont. De lichte achterrand is het gevolg van bleking en sleet. Op basis van deze informatie kon de vogel – die tot 21 juni bleef – alsnog gedetermineerd worden als Grauwe Kiekendief.

De vogel blijkt een combinatie van kenmerken te tonen die een tot nu toe slecht beschreven 'pitfall' vormt voor dit toch al lastig te onderscheiden soortenpaar. De beperkte postjuvenile rui, de gebandeerde buitenste handpennen (met lichte 'vingers') en de lichte

vleugelachterrand zijn ieder voor zich kenmerken die een Grauwe Kiekendief op een Steppekiekendief kunnen doen lijken en die in combinatie kunnen zorgen voor een zeer problematische determinatie. Vanuit de CDNA is al aangegeven dat nagegaan moet worden of voorjaarsgevallen van vrouwtjes-type Steppekiekendief – zoals de vogel bij Wassenaar, Zuid-Holland, in mei 2001 – met deze kennis nog wel als zodanig aanvaardbaar zijn. GARRY BAKKER & RIK WINTERS

CONFUSING HARRIER A second calendar-year female harrier *Circus* at Hoge Veluwe, Gelderland, the Netherlands, on 11-21 June 2003 was first identified as Pallid Harrier *C. macrourus*, mainly based on the pale tips to the primaries on the underwing, contrasting with almost solidly dark secondaries. Discussion continued, however, because some details in underprimary pattern, head pattern and wing shape seemed to fit Montagu's Harrier *C. pygargus* better. After consultation of several experts, it was concluded that the bird was a Montagu's after all, showing a rare stage of retarded moult with much abraded primary tips. Only very few first-year Montagu's seem to show this pattern in late spring. The discussion about this bird indicates that identification of subadult females of this species pair may be even more complicated than thought before and that the primary tip character is not as safe as previously stated. This conclusion may lead to the revision of spring records of female-type Pallid Harriers.

Vale Gier belaagt ooievaarsdorp Op dinsdag 3 juni 2003 werd een rondleiding door het ooievaarsbuitenstation De Lokkerij op het landgoed Havixhorst nabij De Wijk, Drenthe, rond 15:00 afgerond met een drankje op het terras. Men zat amper of een van de bezoekers kwam onthutst melden dat net was gezien hoe een grote vogel één van de jonge Ooievaars *Ciconia ciconia* op het nest aan het opeten was! En dat terwijl tijdens de rondleiding nog was verteld dat Ooievaar in Nederland geen natuurlijke vijanden heeft... Kalm en geamuseerd legde de rondleider uit dat de vogel die de jonge Ooievaar leek op te eten een oudervogel moest zijn die het jong voedde. De medewerkers van het ooievaarsdorp besloten toch maar een kijkje te nemen en moeten raar gekeken hebben toen ze boven op het nest een Vale Gier *Gyps fulvus* aantroffen die bezig was een jonge Ooievaar in hapklare stukken uiteen te trekken! In eerste instantie werd geprobeerd de gier te verjagen maar zonder succes. Kort nadat de vogel even later verdween en in een weiland ging zitten, kwam hij alweer terug voor een tweede poging. In paniek werd de inspreklijn van de Dutch Birding-vogellijn gebeld. Via Klaas Haas werd Peter van Wette, die in de nabijheid woont, ingeschakeld en snel daarna werd de waarneming bevestigd en via het semafoonsysteem bekendgemaakt. Het bleek om een onvolwassen exemplaar zonder ringen te gaan. Later in de avond kon de vogel nog worden waargenomen rondom het ooievaarscentrum en werden met Els en Frits Koopman, de beheerders en tevens bewoners van het station, afspraken gemaakt over het bezoek door vogelaars.

De volgende morgen zagen medewerkers van De Lokkerij al om 05:30 een Vale Gier het centrum in vliegen. En wederom werd een jonge Ooievaar op een nest te pakken genomen. Later in de ochtend werden vanaf de Lankhorsterweg, langs de achterkant van De Lokkerij, twee Vale Gieren waargenomen, naast elkaar in een weiland. Beide waren onvolwassen en één van beide was iets donkerder dan de andere. Tot 12:30 werden de twee samen gezien, daarna werd uitsluitend één vogel waargenomen, waarschijnlijk steeds dezelfde, die uiteindelijk tot 19 juni bleef. In de dagen na de ontdekking werd vrijwel elke dag een aanval op één van de c 30 nesten met jongen uitgevoerd. Volgens berichten die via de familie Koopman in de pers terecht kwamen zouden na een week al 12 jongen zo om het leven gekomen zijn, maar waarschijnlijk is het werkelijke aantal lager. Enkele keren werd gezien hoe de gier door volwassen Ooievaars van het nest verjaagd werd, verwonde jongen in het nest achterlatend. Na een aantal dagen besloot men c 25 jonge vogels van nesten buiten het binnencentrum naar binnen te halen, in de hoop dat de Vale Gier zou vertrekken. Tevens werd door medewerkers van het centrum een dode volwassen Ooievaar, samen met enkele reeds door de gier gedode maar niet opgegeten jongen, in een weiland gelegd, in de hoop dat de gier weg zou blijven bij de nesten. De gier bleef echter ook na het wegwerken van deze maaltijd nesten aanvallen. Dit leidde tot gespeculeer over een vangpoging. Volgens geruchten zou hiervoor al een vergunning geregeld zijn bij het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, maar zo ver is het nooit gekomen. Zoals altijd bij waarnemingen van imposante roofvogels was er grote mediabelangstelling voor de ooievaarsetende Vale Gier.

Het is voor het eerst dat werd vastgesteld dat een Vale Gier in Nederland dagenlang met succes aan voedsel wist te komen. De wijze waarop de vogel zich voedde mag bovendien uniek genoemd worden; dergelijk gedrag is onbekend bij bijvoorbeeld de populatie in Spanje, waar toch ook genoeg Ooievaars broeden. Vale Gieren voeden zich slechts bij hoge uitzondering met levende prooien, en dan in ieder geval met verzwakte en weerloze dieren. Er zijn volgens de literatuur geen betrouwbare aanvallen bekend op gezonde dieren (*Birds of the Western Palearctic 2*, Cramp & Simmons 1980). Het lijkt vanzelfsprekend dat de vogel van De Wijk gedreven door honger de ooievaarsnesten is gaan belagen. Naar verluidt zouden jonge Ooievaars zich bij gevaar 'voor dood' houden, zodat de gier de prooi mogelijk voor aas zou hebben kunnen aanzien. Verschillende waarnemers meldden echter hevig verzet te hebben gezien van een gegrepen jonge Ooievaar.

Sinds de waarneming van een Vale Gier in april-mei 1993 nabij Durgerdam, Noord-Holland (de eerste twitchbare voor Nederland), is het aantal waarnemingen van deze soort in Nederland opmerkelijk toegenomen. Sinds 1997 is de soort jaarlijks vastgesteld, met zelfs groepen van zes, twee, 18 en 16 of meer in respectievelijk 1998, 2000, 2001 en 2002. Één van de vogels in 2001 droeg een Spaanse ring. MARTEN VAN DIJL

322 Vale Gier / Eurasian Griffon Vulture *Gyps fulvus*, onvolwassen, met Ooievaar / White Stork *Ciconia ciconia*, De Wijk, Drenthe, 4 juni 2003 (Ronald van Dijk)

EURASIAN GRIFFON VULTURE On 3-19 June 2003, an immature Eurasian Griffon Vulture *Gyps fulvus* was seen at De Wijk, Drenthe, the Netherlands. On 4 June, a second bird was present but after this date only one bird continued to be seen. The bird took up residence near a breeding station for White Storks *Ciconia ciconia* and developed a very unusual feeding habit by attacking, killing and eating stork chicks on the nests. It is estimated that during its stay the vulture killed and consumed up to 12 White Stork chicks. There are no reliable previous reports of Eurasian Griffon Vultures attacking healthy live prey. Since 1997, Eurasian Griffon Vultures have been annual in the Netherlands, with largest groups of 18 in 2001 (of which at least one wore a Spanish ring) and 16 or more in 2002.

Woestijnvink op Maasvlakte Op zaterdag 31 mei 2003 waren Leon Boon en ik (Willem van Rijswijk) aan het vogelen op de Maasvlakte, Zuid-Holland. Om c 09:00 zag ik een klein zandkleurig vogeltje op de grond scharrelen op de grote vlakte bij de nieuwe stuifdijk. Even dacht ik dat het de Kortteenleeuwrik *Calandrella brachydactyla* was die een dag eerder op deze plek was gezien maar met een blik door de kijker zag ik dat de vogel een kleine vink was, met een oranje snavel. Een Woestijnvink *Bucanetes githagineus* dus! Nadat ik

Leon had gebeld, die vervolgens de vogel in de gaten hield, haalde ik mijn telescoop en fototoestel uit de auto. Door de telescoop konden we zien dat het inderdaad een Woestijnvink was. Snel waarschuwden we de verderop lopende Wim Jansen en Aart en Henny Vink. Nadat ook zij de vogel hadden gezien, piepte ik de waarneming om 09:45 door als een 'vrij zekere' Woestijnvink. Vrij zeker, omdat we eerst alle soorten vinken (ook ontsnapte kooivogels) wilden uitsluiten. Na een half uur hadden we de vogel lang genoeg bekeken om vast te stellen dat het echt om een Woestijnvink ging en ik gaf de vogel om 10:20 door als zekere Woestijnvink. Op basis van de bruine hand- en staartpennen, het bleke verenkleed met erg weinig roze en de orangerode snavel ging het waarschijnlijk om een eerste-zomer mannetje. Om 11:15 hadden c 25 vogelaars de vogel gezien en waren de eerste foto's en video-opnamen gemaakt. Hij verdween toen uit beeld en wist zich – tot frustratie van de aanzwellende groep vogelaars – tot 13:00 op de uitgestrekte vlakte verstopt te houden. Toen de vogel eenmaal was teruggevonden werd deze met tussenpozen tot in de middag door in totaal 150-200 belangstellenden gezien. De vogel was aanvankelijk schuw en vliegerig en kon pas later in de middag op korte afstand worden bekeken, gefotografeerd en op video vastgelegd. Na 16:00 en ook de volgende dag kon de vogel, ondanks zoeken, niet meer worden teruggevonden.

Indien aanvaard door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) betreft het de eerste Woestijnvink voor Nederland. De soort komt voor van de Canarische Eilanden in het westen via Noord-Afrika en het Midden-Oosten tot Afghanistan en Pakistan in het oosten en staat bekend als stand- en zwerfvogel. Sinds 1968 broedt hij in kleine maar toenemende aantallen in het zuiden van Spanje. Het is een onregelmatige gast in Cyprus, Griekenland, Italië en Malta. Als dwaalgast is de soort vastgesteld in Brittannië (7),

323 Woestijnvink / Trumpeter Finch *Bucanetes githagineus*, Maasvlakte, Zuid-Holland, 31 mei 2003
(Marten van Dijk)

Denemarken (2), Duitsland (1), Frankrijk (3), de Kanaaleilanden (1), Oostenrijk (1) en Zweden (2). Vaak waren deze waarnemingen in mei of juni. Dit gegeven ondersteunt de veronderstelling dat deze gevallen (of in ieder geval het merendeel) betrekking hebben op wilde vogels. WILLEM VAN RIJSWIJK

TRUMPETER FINCH On 31 May 2003, a Trumpeter Finch *Bucanetes githagineus* was observed at the Maasvlakte, Zuid-Holland, the Netherlands. The bird, presumably a first-summer male, was found at 09:00 and observed until c 16:00 and seen by 150-200 birders. The bird was identified, sexed and aged by its small size, overall sandy colour with darker wing-feathers and tail, and large, conical, orange-red bill. If accepted, this was the first for the Netherlands. In Europe, the species is a rare breeder in southern Spain and an irregular visitor to Cyprus, Greece, Italy and Malta. It has been recorded as a vagrant in Austria (1), Britain (7), Channel Islands (1), Denmark (2), France (3), Germany (1) and Sweden (2).

Zwartsnavelooievaar in Wieringermeer Van 19 tot en met 26 mei 2003 was een Zwartsnavelooievaar *Ciconia boyciana* aanwezig aan de Scherveweg in de Wieringermeer, Noord-Holland. Op maandag 19 mei werd hij telefonisch als 'Ooievaar' *C. ciconia* doorgegeven nabij een boerderij. Weliswaar werd door de boerin die de vogel meldde opgemerkt dat hij een donkere snavel had maar niemand is toen gaan kijken. Pas later in de week kwam er argwaan toen Otto de Vries en Bert Winters het wel een erg vreemde 'Ooievaar' vonden. De zwarte snavel en de lichte iris vielen daarbij het meeste op. Aanvullende kenmerken betroffen het formaat (groter dan Ooievaar) en het vele wit in de verder zwarte achterrand van de bovenvleugel. De volgende dag werd de vogel met telefonische hulp van Jan van der Laan op naam gebracht. Het nieuws werd verspreid en vele 10-tallen vogelaars namen zaterdag 24 en zondag 25 mei de moeite om te komen kijken: misschien met in het achterhoofd de mogelijkheid dat het heel misschien wel om een wilde vogel zou kunnen gaan maar toch vooral om de kans te benutten om deze ook in gevangenschap zeer zeldzame soort een keer 'live' te aanschouwen. De vogel was ongeringd en bleek goed in het verenpak te zitten. Diverse handpennetoppen vertoonden enige slijtage maar van sporen van kortwieken was geen sprake. Hij liep geregeld te foerageren en vloog af en toe een stukje. Schuw was de vogel niet maar dichterbij dan enkele 10-tallen meters liet hij zich niet benaderen. Hij miste een armpen aan de linkervleugel. De vogel is vervolgens nog op 28 mei gezien bij de Dijkwielen en een dag later in de buurt van Den Helder, Noord-Holland.

Zwartsnavelooievaars komen voor in Oost-Azië in een kleine populatie van naar schatting 2500 exemplaren. De broedgebieden liggen in de grensstreek van China en Rusland. De wintergebieden liggen zuidelijker, vooral in Zuidoost-China (soms in Hong Kong) en verder in Noord- en Zuid-Korea, Japan en Taiwan en incidenteel elders in Oost-Azië, westelijk tot in India. Voorheen werd de soort vaak als ondersoort van

324 Zwartsnavelooievaar / Oriental Stork *Ciconia boyciana*, adult, Wieringermeer, Noord-Holland, mei 2003 (Leo J R Boon/Cursorius)

325 Zwartsnavelooievaar / Oriental Stork *Ciconia boyciana*, adult, Wieringermeer, Noord-Holland, 24 mei 2003 (Patrick Palmen)

Ooievaar beschouwd. De soort is zwaar beschermd en wordt maar in zeer kleine aantallen in gevangenschap gehouden. In 1987 ging het wereldwijd om 105 vogels die legaal in gevangenschap werden gehouden, waarvan 85 in Azië, 17 in Europa en drie in Noord-Amerika (Hong Kong Bird Rep 1990: 126-148; Dutch Birding 15: 224-225, 1993). In een poging om te achterhalen wat de herkomst van het exemplaar in de Wieringermeer kon zijn, werd contact gezocht met verschillende vogelparken. Vanuit Vogelpark Walsrode, Niedersachsen, Duitsland, werd gemeld dat een geringd vrouwtje (de moeder van c 30 uitgebroede jongen) met een open ring was ontsnapt in het najaar van 2002. In Walsrode bevond zich het enige broedpaar in gevangenschap van Europa en zijn vanaf 1987 jarenlang jongen uitgebroed; in mei 2003 waren echter nog slechts twee (gepaarde) vogels in het park aanwezig (Dieter Rinke in litt). In Parc Paradisio in Cambron, Hainaut, België, worden sinds ten minste 1998 twee exemplaren gehouden; deze vogels waren ongeringd maar wel voorzien van een (niet-zichtbare) chip. Op 17 januari 2003 ontsnapte hier een vrouwtje dat in 1994 in Tokio, Japan, in gevangenschap was uitgebroed. Deze vogel werd nog twee weken in de omgeving van het park gezien en dook vier weken later op in Oost-Vlaanderen en weer twee weken later over de grens bij Rozendaal, Noord-Brabant (Steffen Patzwahl in litt).

De vrij vliegende vogel van de Wieringermeer is niet uniek voor Europa; in het midden van de jaren 1990

werd een exemplaar in Denemarken waargenomen. De herkomst van de Nederlandse vogel zal waarschijnlijk niet met zekerheid achterhaald kunnen worden. De kans is aanwezig dat het om de Duitse vogel gaat die zijn ring verloren is of – meer waarschijnlijk – om de Belgische vogel die zijn tocht in noordelijke richting heeft voortgezet; daarnaast moet rekening gehouden worden met illegaal gehouden exemplaren. LAURENS VAN DER VAART & ENNO B EBELS

ORIENTAL STORK From 19 tot 28 May 2003, an adult Oriental Stork *Ciconia boyciana* stayed at Wieringermeer, Noord-Holland, the Netherlands. The bird was unringed and fully winged, missing only one flight-feather. It is considered most likely that the bird was an escape from captivity, even though this globally threatened Asian species is very rare in zoos in Europe. Birds have bred for several years from 1987 at Vogelpark Walsrode, Niedersachsen, Germany, where one ringed bird escaped in autumn 2002. Another (unringed) bird escaped from Parc Paradisio at Cambron, Hainaut, Belgium, in January 2003 and was seen at other places in the following weeks. The Dutch bird may have been the German individual that lost its ring or – more likely – the bird from Belgium; it could also be an escape from an illegal collection. The chance that it was a wild bird must be considered extremely low, since this species is very rare in eastern Asia and has never been recorded further west than India.

Brilstern langs Camperduin Op zaterdag 21 juni 2003 besloten Rob Bekebrede, Thijs Knol en ik (Eldert Groenewoud) om naar Camperduin, Noord-Holland, te gaan. Het had de dagen ervoor redelijk hard gewaaid uit westelijke richting en we hoopten op een Noordse Pijlstormvogel *Puffinus puffinus*. Om 06:30 arriveerden we bij het telhok van Camperduin maar de wind viel erg tegen en was niet wat het de dagen ervoor was geweest. Toen we na twee uur tellen niet veel meer hadden gezien dan het gebruikelijke spul zoals Zwarte Zee-eenden *Melanitta nigra*, een paar verre Jan-vangenten *Morus bassanus* en langstreckende Grote Sterns *Sterna sandvicensis*, Visdieven *S hirundo* en Noordse Sterns *S paradisaea* hadden we de hoop op een pijl al opgegeven. Rond 08:30 vloog er van zuid plotseling een stern met een geheel donkergrijze bovenzijde, zwarte kopkap, lange gevorkte staart en witte onderkant mijn telescoopbeeld in. Ik realiseerde me meteen dat ik naar een Brilstern *S anaethetus* zat te kijken en riep: 'Brilstern net na de branding naar noord'. Omdat hij dichtbij vloog en ik geen enkel referentiepunt had, kon ik niet meer zeggen dan: 'Dichtbij, net na de branding, iets rechts van recht voor, op 1 uur', en iets van die strekking. Rob en Thijs konden hem echter niet vinden en terwijl ze riepen: 'Waar vliegt hij?!', 'Zeg het als hij bij het booreiland is!' (terwijl ik helemaal geen horizon, laat staan een booreiland kon zien), zag ik de vogel langzaam naar noord vliegen. Net nadat ik hem achter de houten rechterzijkant van het hok was kwijtgeraakt, vond Rob de vogel terug waarna ook Thijs hem zag. Ik rende snel naar links, en pikte de vogel meteen weer op. Hij vloog nu even samen met twee Visdieven waarbij we zagen dat het formaat overeen

kwam met Visdief. Ook maakte hij af en toe een duik richting wateroppervlakte waarbij de onderzijde van de vleugel, wit met lichte handpenbases en een grijze rand, en de witte buitenste staartpennen goed te zien waren. De enige stern in het West-Palearctische gebied waarmee Brilstern is te verwarren is Bonte Stern *S fuscata*. Deze kon uitgesloten worden door verschil in kleur van de zwarte kopkap en de donkergrijze bovenzijde (Bonte heeft geen verschil in kleur tussen kopkap en bovenzijde), formaat (even groot als aanwezige Visdieven; Bonte is 10% groter) en ondervleugel (lichte bases van handpennen; Bonte heeft donkere handpenbases). De vogel vloog langzaam door naar noord. Ik heb meteen de telefoon gepakt om de vogel door te piepen. Helaas bleef een vervolgpiepje uit.

Indien aanvaard, zou dit het tweede geval voor Nederland zijn; het eerste betrof waarnemingen van maximaal twee vogels op diverse plaatsen in de Delta en langs de Noordzeekust in juli-augustus 1989. ELDERT GROENEWOUD

BRIDLED TERN On 21 June 2003, a Bridled Tern *Sterna anaethetus* was seen by three observers flying north at 08:30 at relatively close distance along Camperduin, Noord-Holland, the Netherlands. Sooty Tern *S fuscata* could be excluded by the contrast between dark black cap and dark-grey upperparts, size (as nearby Common Terns *S hirundo*) and underwing pattern with pale bases to the underprimaries. The bird was not seen subsequently. If accepted, this would be the second record and the third individual for the Netherlands, after up to two birds in July-August 1989.

Corrigenda

In the caption of plate 185 (Dutch Birding 25: 184, 2003), the wrong sex was mentioned. The bird is a female Montagu's Harrier *Circus pygargus* (cf Birding World 16: 258-259, 2003).

In the caption of plate 202 (Dutch Birding 25: 190, 2003) the locality and date should read: Hiyyon Plains, Israel, 5 April 2003.

In the captions of plate 177-178 (Dutch Birding 25: 172-173, 2003) accompanying Steve Howell's letter on the identification of Glaucous-winged Gull *Larus glaucescens*, several errors were made. The complete correct captions are repeated below. We apologize for this confusing mistake. EDITORS

In het bijschrift van plaat 185 (Dutch Birding 25: 184, 2003) staat de verkeerde sexe vermeld. De vogel betreft een vrouwtje Grauwe Kiekendief *Circus pygargus* (cf Birding World 16: 258-259, 2003).

In het bijschrift van plaat 202 (Dutch Birding 25: 190, 2003) moeten plaatsnaam en datum als volgt luiden: Hiyyon Plains, Israel, 5 April 2003.

In de bijschriften van plaat 177-178 (Dutch Birding 25: 172-173, 2003) bij de brief van Steve Howell over de herkenning van Beringmeeuw *Larus glaucescens* staan helaas verschillende fouten. De complete correcte bijschriften worden hieronder herhaald. Wij verontschuldigen ons voor deze verwarrende vergissingen. REDACTIE

177 Glaucous-winged Gull / Beringmeeuw *Larus glaucescens* (left), hybrid Glaucous-winged x Western Gull / hybride Beringmeeuw x Californische Meeuw *L glaucescens* x *occidentalis* (middle) and Western Gull *L occidentalis* (right), upperwings, Bolinas, California, USA, February 1998 (Steve N G Howell)

178 Glaucous-winged Gull / Beringmeeuw *Larus glaucescens* (left), hybrid Glaucous-winged x Western Gull / hybride Beringmeeuw x Californische Meeuw *L glaucescens* x *occidentalis* (left of centre), American Herring Gull / Amerikaanse Zilvermeeuw *L smithsonianus* (right of center) and Western Gull / Californische Meeuw *L occidentalis* (right), heads, Bolinas, California, USA, February 1998 (Steve N G Howell)

DBA-nieuws

Nieuwe inventarisatieatlas Het DBA-bestuur heeft aansluiting kunnen vinden bij het initiatief van een groot aantal natuurorganisaties om een nieuwe, uniforme en geactualiseerde inventarisatieatlas uit te geven. Hierdoor bestaat de mogelijkheid om deze atlas tegen gereduceerd tarief aan DBA-begunstigers aan te bieden. De atlas is volledig in kleur, omvat 189 pagina's, heeft een meer gedetailleerde schaal dan de huidige atlas en gebruikt dezelfde atlasblokken voor plaatsaanduidingen van bijzondere vogelwaarnemingen als de oude inventarisatieatlas van Staatbosbeheer (en gebruikt door de Dutch Birding-vogellijn en voor semafoonberichten). Bovendien kan er door de toevoeging van een plaatsnamenregister veel makkelijker worden gezocht (en gevonden!) waar een waarneming heeft plaatsgevonden.

De nieuwe atlas betreft een eenmalige uitgave. Er zijn geen plannen voor een tweede druk. Inclusief verpakking, afhandeling, porto en BTW biedt de DBA deze nieuwe atlas aan voor EUR 24.95. Deze aanbieding is slechts geldig voor begunstigers van de DBA. Geïnteresseerden kunnen het gevraagde bedrag overmaken op giro 4148343, tnv Dutch Birding te Castricum, o/v DBA-atlas. THEO ADMIRAAL

Dutch Birding-vogelweek in oktober 2003 In de week volgend op zaterdag 4 oktober 2003 vindt de jaarlijkse Dutch Birding-vogelweek plaats op het eiland Texel, Noord-Holland. Iedereen wordt uitgenodigd om deze week leuke soorten te gaan zien op dit roemruchte dwaalgasteneiland. Op zaterdag 4 oktober, maandag 6 oktober, dinsdag 7 oktober en woensdag 8 oktober worden er lezingen georganiseerd. Deze vinden, net zoals vorig jaar, plaats in Vakantiecentrum De Krim in De Cocksdorp. De Krim heeft ons opnieuw in de gelegenheid gesteld de lezingen onder aantrekkelijke voorwaarden te houden in theaterzaal 'De Kiekendief'. Alle lezingen beginnen om 20:00. Nadere informatie over het programma wordt bekend gemaakt op onze website (www.dutchbirding.nl) en via de Dutch Birding-vogellijn (0900-BIRDING; EUR 0.35/min). Op donderdag 9 oktober is de traditionele Big Day, met 's avonds buffet toe in Vakantiecentrum De Krim. Voor beide activiteiten, ook afzonderlijk, dient men zich van te voren op te geven bij Marc Plomp (telefoon 0348-433730 of 06-54657040) of Gijsbert van der Bent (telefoon 071-4024547 of 06-23532750). GIJSBERT VAN DER BENT